

SEBASTIAN „MOARE tragic, strivit de un autocamion în plină stradă, la 1 mai 1945“, ne comunică senin Constantin Trandafir, într-un articol din *România literară* (nr. 48, 4 dec. 2009). Iar noi ne întrebăm, destul de contrariați, de ce a scurtat dl Constantin Trandafir, cu aproape o lună, viața – oricum, mult prea scurtă – a lui Sebastian.

Ca să dezlegăm misterul, ne-am dus la monografia pe care dl Trandafir i-a dedicat-o nu demult lui Sebastian. Și-am citit-o. Cu delicii. Așa am aflat că, și dacă nu dădea buzna camionul peste Sebastian – fie în 1 mai 1945, cum vrea acum Constantin Trandafir; fie în 29 mai 1945, cum scriu dicționarele –, dl Trandafir oricum îl condamnase pe Sebastian la o moarte timpurie. La una prin boală, printr-o fatală uzură. Căci iată ce scrie el în monografia sa:

Sănătatea [lui Sebastian] îi este zdruncinată la numai 37 de ani. [...] Pe 31 decembrie 1944, merge o zi la Predeal și șase la cabana Vânători. Bucegii îl emoționează, nu mai are însă exuberanța de altădată. E melancolic și nemulțumit, greu încercat de incurabila lui singurătate...

Jurnalul se oprește aici.

La începutul anului 1945, este, în sfârșit, numit consilier de presă la Externe. Mircea Eliade scrie în *Jurnal*: „Îl văzusem ultima oară, astă-primăvară, la un dejun în Rue de Tour. Mi se păruse tot atât de dispersat, de jovial, de amuzant ca întotdeauna. Guillard mi-a spus mai târziu că a îmbătrinit înfiorător, că se stinge. Nu voia să vorbească de moarte, de tratament, de nimic care ar fi putut provoca iremediabilul. Nu credea nici în suflet, nici într-o supraviețuire, și totuși îi era groază de moarte“ (Constantin Trandafir, *Mihail Sebastian între viață și ficțiune*, București: Fundația Culturală Libra, 2007, p. 75-76).

Pișcă-mă, mi-am spus! Cum pot să fiu așa de ignorant? Sebastian a fost la Paris la începutul anului 1945, sau cândva pe-atunci, și s-a văzut cu Mircea Eliade, ba chiar au mâncat împreună... iar eu nu știu nimic?!

Dar, ce ciudat, Eliade însuși n-a ajuns la Paris decât în toamna anului 1945, fix în 16 septembrie 1945. Iar Sebastian a murit fie la 1 mai 1945, cum a descoperit acum dl

Un dejun spiritist

• Eliade

Trandafir, fie în 29 mai 1945, cum știe toată lumea și cum scrie la dicționar. Când s-au întâlnit? Căci dl Trandafir scrie limpede că s-au întâlnit în 1945, „astă-primăvară“, și că au dejunat împreună...

Așa că am luat *Jurnalul* lui Eliade, căci, scrupulos foarte, Constantin Trandafir dă trimiterea bibliografică pentru istorica întâlnire: „Mircea Eliade, *Jurnal (1941-1969)*, Editura Humanitas, 2003, p. 204“. Și-am început să caut, doar-doar o să-nțeleg cum a ajuns Sebastian cel „jovial“ și „amuzant“, dar „îmbătrinit înfiorător“, să se vadă, în

• Sebastian

1945, pentru „ultima oară“ cu Eliade (și cu Guillard), în „Rue de Tour“, nu importă în care oraș occidental.

Și am găsit nota lui Eliade, atîta doar că e din 8 septembrie 1951 și sună astfel:

8 septembrie [1951]

Răsfoind *Le Figaro Littéraire*, aflu de moartea lui Antoine Bibescu. Emoționat deodată; prin Antoine, păstram – într-un fel curios, de altfel – contactul cu țara, cu Mihail Sebastian și grupul lui mai ales. Îl văzusem ultima oară astă primăvară, la un dejun în rue de la Tour. Mi se păruse tot atât de dispersat, de jovial, de amuzant totodată. Guillard mi-a spus mai târziu că a îmbătrinit înfiorător, că se stinge. Nu voia să vorbească despre moarte, de testament, de nimic care ar fi putut *invoca* iremediabilul. Nu credea nici în suflet, nici într-o supraviețuire, și totuși îi era groază de moarte. (Mircea Eliade, *Jurnal, 1941-1969*, ediție îngrijită de Mircea Handoca, București: Ed. Humanitas, 2003, p. 204.)

Aha, îmi spun, comparînd cele două citate, cel din „Eliade *apud* Trandafir“ și cel din Eliade propriu-zis: *Eliade s-a întâlnit în „rue de la Tour“, dar nu cu Sebastian, ci cu Bibescu, și nu în 1945*, cum sugerează Constantin Trandafir, *ci în 1951*. Iar în toamna aceluiași an 1951, Eliade a aflat *de moartea lui Bibescu, nu a lui Sebastian* (de moartea tragică a acestuia știa, bineînțeles, încă din 1945). Iar un mediu de talia literară a lui Constantin Trandafir i-a convocat, prin știința sa spiritistă, pe toți, pe Eliade, pe Sebastian și pe cine-a mai avut el poftă, la un dejun spiritist din 1945. (NEGO)

P.S.

Data viitoare cînd mai face spiritism literar, ar fi bine ca dl Constantin Trandafir s-o convoace la masa într-un picior și pe Michèle Hechter. Poate află de la ea, prin viu grai, ceea ce nu a aflat din cartea acesteia: niște ipoteze despre orientarea sexuală a lui Sebastian și-a fraților lui. Iar dacă convoacă și Parlamentul României, află că homosexualitatea nu mai e un delict juridic – și nici un blam moral la adresa unei persoane – nici chiar în țărișoarele mioritice...

Comunismul pe înțelesul copiilor

Se împlinesc 20 de ani de la căderea nu numai a lui Ceaușescu, ci chiar a socialismului real românesc. „Nu știu alții cum sînt“, dar eu, cînd se face frig și ninge, mi-l amintesc pe Ceaușescu: a intrat în capul meu ca frig și întuneric și mi-a stricat, pentru totdeauna, bucuria ninsorii și a zăpezii. Ce înseamnă pentru dvs. comunismul? Ce vi s-a părut cel mai insuportabil în comunism? Ce v-a plăcut în comunism (pentru că a avut și părțile lui bune, alfabetizarea, de pildă, sau eradicarea tuberculozei... Nu-i vorbă, astea se puteau realiza și fără socialism, dar asta e altă poveste...)? Cum e acum, „după 20 de ani“ de la căderea comunismului? Vă rog să scrieți despre ce înseamnă pentru dumneavoastră faptul că, acum 20 de ani, am scăpat din coșmarul în care eram închiși... (M. P.)

O formă de protecție împotriva adevărului

Ana Blandiana

ZIARUL GERMAN *Die Welt* din 11 noiembrie se miră că „în timp ce în toate țările blocului comunist sunt comentate evenimentele de acum 20 de ani, în România este tăcere“. Și într-adevăr, în timp ce întreaga Europă sărbătorește cu seriozitate, fantezie și exuberanță cei 20 de ani de la căderea Zidului (ceea ce, oarecum eufemistic, poate fi considerat și momentul teoretic al sfârșitului comunismului), în România vacarmul electoral maschează de fapt o tăcere jenată pe această temă. Pentru că România nu aniversază doar 20 de ani de la revoluția „a fost sau n-a fost?“, ci și 20 de ani de când nu a vrut și nu a fost în stare să răspundă la această întrebare și să lămurască niciuna dintre problemele pe care ea le-a ridicat.

După 20 de ani, România nu poate să comenteze ceea ce s-a întâmplat în decembrie '89 pentru simplul motiv că de 20 de ani documentele legate de acele evenimente sunt ascunse pen-

tru ca să nu se afle vinovații de cei 1133 de morți, dintre care mai mult de două treimi după prinderea lui Ceaușescu. Chiar în această toamnă, atât de aniversară, președintele Asociației 21 Decembrie a stat mai mult de 60 de zile în greva foamei pentru a obliga autoritățile române să respecte o hotărâre CEDO prin care li se cerea să pună la dispoziția organizației de revoluționari arhivele revoluției. Dar în pofida implicării de partea CEDO a președintelui țării, a ministrului justiției, a procurorului general, arhivele au rămas închise. O adevărată *omertà*, rezultat al unei țesături de interese dintre care cel mai important este acela de a nu se afla adevărul, împiedică dezbaterea și explicarea caracterului violent al anului 1989 în România. În această *omertà* își are rădăcinile tăcerea despre care vorbea *Die Welt*.

Ca și 1848, 1989 a fost un an programat, dar a fost programat pentru că revolta reală atinsese cote care amenințau să scape de sub control. Gorbaciov a înțeles asta, ca și Gyula Horn, când a tăiat sârma frontierei de vest, ca și generalul Jaruzelski, când s-a așezat la masa rotundă cu Solidarność. Ceaușescu, nu. Cred că n-au înțeles nici liderii est-germani, nici cei cehi, dar erau prea dependenți de URSS ca să nu se supună. Ceaușescu avea un grad de independen-

ță mai mare și de raționalitate mai mic. Cu el nu s-a putut trata, deci s-a tratat cu unii subalterni. Violența s-a născut din confruntarea între cei ce l-au trădat pe Ceaușescu și cei care n-au făcut-o pentru că le era frică. Tinerii aflați în stradă au fost victimele celor două categorii.

Înainte de prinderea lui Ceaușescu au tras cei ce rămăseseră de partea lui, după au tras cei ce îl trădaseră, dar aveau nevoie de violență pentru ca la adăpostul spaimei să preia în liniște puterea. Era un semn că-și însușiseră perfect lecția lui Stalin, care – cu cinismul care îl caracteriza – susținuse că „Violența este necesară pentru salvarea și perpetuarea structurilor totalitare“.

Cea mai importantă urmare a violenței nu a fost însă doar preluarea puterii de echipa care a organizat-o, ci și faptul că această echipă nu-și mai putea permite – chiar dacă ar fi vrut – să mai părăsească băncile puterii, pentru că ar fi trebuit să treacă direct pe băncile acuzării. Au fost obligați deci să inventeze mereu forme de rămânere la putere. Și au rămas.

Au rămas chiar și atunci când formal nu au câștigat alegerile, organizați într-o rețea de putere subterană distribuită în toate partidele politice și de acordul căreia depinde ascensiunea oricui în orice domeniu.

→

Cuprins

• CAFÉ APOSTROF

Comunicate ale USR		2, 27
Un dejun spiritist	Nego	2
DI Alexandru Matei, retraducător...	Nego	27

• ANCHETA APOSTROF: COMUNISMUL PE ÎNȚELESUL COPIILOR

O formă de protecție împotriva adevărului	Ana Blandiana	3
(anchetă realizată de Marta Petreu și Ovidiu Pecican)		

• POEME

	Gellu Dorian	5
	Ecaterina Bargan	23
	Alexandru Boariu	29

• PUNCTE DE REPER

Revista <i>Iosif Vulcan</i> din Australia	Ilie Rad	6
---	----------	---

• ÎN MEMORIAM

Marin Mincu	Irina Petraș	8
Valeriu Sârbu, Elena Zarescu		28

• CRONICA LITERARĂ

Două cărți de Ioan F. Pop	Ștefan Borbély	9
---------------------------	----------------	---

• ESTUAR

Libertate și moderație: Albert Camus,		
Monica Lovinescu și Virgil Ierunca	Vladimir Tismăneanu	10
Revoluție și utopie – decembrie 1989	Angelo Mitchievici	11

• LECTURI LIBERE

Alonja intelectuală a unui scriitor	Ion Bogdan Lefter	14
-------------------------------------	-------------------	----

• DOSAR: PETRU DUMITRIU

Chestionarul lui Proust		15
-------------------------	--	----

• CU OCHIUL LIBER

Un roman „cu cheie“	Constantina Raveca Buleu	19
O sarcină comună: noua întâlnire		
a Europei cu iudaismul	Ana Pantea	20
Sexul pe românește	Ovidiu Pecican	21
O etică a salvării	Francisc Baja	21
Paradoxuri și interogații	Iulian Boldea	22

• PROZĂ

Investigația de noapte	Alexandru Vlad	24
În timp ce adorm...	Ovidiu Pecican	26

• AVANGARDA RUSĂ

Trenul canin	Nikolai Aseev	25
(traducere și antologie de Leo Butnaru)		

• REVISTA REVISTELOR

	Al. O.	28
--	--------	----

→

Aș vrea însă să precizez că, în pofida a tot ceea ce am spus până acum, deși știu tot ce știu, și știți, despre programare și manipulare, nu voi înceta să numesc ceea ce s-a întâmplat în decembrie '89 *revoluție*, pentru că, deși a fost o piesă politică minuțios scrisă, actorii ei din stradă nu știau că sunt doar actori și au murit cu adevărat. Această revoluție din mintea celor ce au murit am încercat să o continuăm după '89, spunând *nu* celor ce încercau să împiedice înlocuirea sloganului oficial *Jos Ceaușescu!* prin cel cu adevărat revoluționar, *Jos comunismul!*

În decembrie '89 eram un scriitor interzis de mai bine de un an. Era pentru a treia oară când îmi pierdeam dreptul de a publica, dar, dacă în urmă cu cinci ani îl recăpătasesem în urma unor proteste și solidarizări internaționale, de această dată era clar că legăturile cu lumea, nu numai ale mele, ci și ale dictatorului, erau definitiv tăiate. Nu aveam telefon, nu venea poșta, în fața casei mele era parcată o mașină locuită pe ger sau pe arșiță de un același personaj care înregistra totul fără să intervină. Cărțile îmi fuseseră scoase din bibliotecă, iar eu scriam un roman despre care eram convinsă că va fi publicat postum. N-am fost niciodată atât de optimistă încât să-mi închipui că voi trăi mai mult decât Ceaușescu. Acesta este tabloul pe fondul căruia au explodat pentru mine evenimentele din decembrie. Dar pentru că am pomenit despre improbabilitatea morții lui Ceaușescu, trebuie să mărturisesc că despre moartea lui am auzit pentru prima oară în noiembrie, nu în decembrie '89. Treceam pe o stradă liniștită pe lângă un grup de copii care se jucau învârtindu-se în cerc în ritmul unui cântecel în care se repetau mereu două versuri. Versurile erau: *Ceaușescu Anu' Nou / îl va face în cavou*. Ceea ce mi s-a părut o incredibilă întâmplare suprarealistă, care m-a făcut să privesc cu spaimă împrejur, a devenit în perspectiva timpului un prim detaliu de organizare și o dovadă a minuțiozității programării evenimentelor.

În ziua de 22 decembrie eram pe stradă în mijlocul mulțimii euforice și confuze, urmărind fuga lui Ceaușescu, incendierea Bibliotecii Universitare, mitralierele trăgând în Muzeul de Artă. Abia seara, când am ajuns în casa unor prieteni, pentru că pe strada noastră din preajma radioului nu se putea pătrunde, era război, am aflat că de mai bine de opt ore la televiziune se transmitea din jumătate în jumătate de oră lista noii conduceri a țării, din care făceam parte. Au urmat trei zile de confuzie tot mai suspectă, în care numele meu era repetat mereu la televizor ca o componentă a noii puteri, dar mie nu îmi spunea nimeni nimic și eu nu reușeam măcar să aflu unde era centrul, locul, sediul acestei puteri. Apoi, în ziua de Crăciun, am văzut la televizor procesul și execuția, ca un omor ritual, și pentru prima oară m-am întrebat cine sunt oamenii care conduc acest joc, nu se sfiesc să amestece crima cu simbolul curat al nașterii și care mi-au luat fără să mă întrebe numele. A doua zi a avut loc prima ședință a Consiliului Frontului Salvării Naționale. Ion Iliescu m-a propus ca vicepreședintă a acestei structuri echivalente cu un guvern provizoriu, iar eu am refuzat. În prima clipă am făcut-o aproape fără să mă gândesc, din bun-simț, abia insistențele tot mai iritate și mai fără măsură m-au convins

• Ana Blandiana

că făceam, fără să știu, parte dintr-un plan pe care refuzul meu, pe care nu îl luaseră în calcul, îl zădărnicea. „Nu aveți dreptul să refuzați, mi-a spus la un moment dat Ion Iliescu, avem nevoie de cineva foarte iubit.“ Era ultimul lucru pe care trebuia să-l spună ca să mă convingă. Am înțeles că rolul care mi se rezervase era să stau frumos în vitrina în dosul căreia se făceau jocurile. Când am demisionat, revenind practic la situația de dinainte de revoluție, au fost declanșate împotriva mea nu numai mecanismele de supraveghere și de spargere a anturajului pe care le cunoșteam dinainte, ci și o infernală mașină de ură organizată, isterizată, sute de scrisori cu insulte, de o incredibilă violență și vulgaritate, amenințări cu moartea, zvonuri compromițătoare.

Am făcut acest mic detur subiectiv nu numai pentru a aduce argumente de un ordin mai puțin cunoscut și mai personal pentru înțelegerea felului în care s-au desfășurat lucrurile în decembrie '89, ci și pentru a înțelege anomaliele evoluției ulterioare.

Dacă eram *condamnați la libertate*, cum spunea Voltaire, trebuia să-i dăm libertății un sens, iar acest sens a fost textul programatic al Societății Timișoara – Proclamația de la Timișoara – publicat în 11 martie '90, prima încercare din Europa de Est de a sistematiza (în 13 puncte) condițiile necesare trecerii de la un stat de tip totalitar la un stat de drept. Punctul 8, celebrul punct 8, era formularea lustrației. Piața Universității și apoi Alianța Civică ce s-a născut din ea au pornit teoretic din acest punct. Peste

mai mult de un an, în octombrie 1991, la Praga lui Havel, avea să se voteze o lege a lustrației; la noi ea a devenit vers într-un cântec și nu a fost votată nici acum. Lustrarea, purificarea, care în Roma antică avea loc din cinci în cinci ani (grecii îi spuneau *catharsis*), nu s-a putut petrece în România, și tot ceea ce trăim – de la dramatic până la ridicol – vine din această neputință de a elimina reziduurile otrăvitoare.

Mitingul de 50 de zile din Piața Universității și represiunea lui prin chemarea minerilor împotriva intelectualilor au fost continuări și replici în oglindă ale evenimentelor din decembrie. Pe de o parte, manifestanții au încercat să continue revoluția și să-i dea conținut prin susținerea lustrației, pe de altă parte, cei ce reprimaseră tinerii din decembrie au recurs la represiune și o jumătate de an mai târziu. Printre fostele țări comuniste, România a rămas astfel de două ori originală: prin violența revoluției și prin mineriade. Două tipuri de crime imprescriptibile, de la neinstrumntarea juridică a cărora aniversăm acum 20 de ani. Tăcerea care însoțește această aniversare este o formă de protecție împotriva adevărului. „Libertatea este dreptul de a nu miști“ spunea Albert Camus. În acest sens – în pofida overdozei de libertate pe care am primit-o –, noi nu suntem încă liberi. ■

Anchetă realizată de

Marta Petreu
Aniela Ionescu

Poeme de

GELLU DORIAN

Eu

1. Osia

L-am simțit aproape pe Dumnezeu tot timpul,
dar mult mai mult atunci când peste tot era întuneric,
afară era gălăgie, mama țipa la ceilalți, tata sforăia
cu capul în pernă,
zăpada era de martie, bunăvestirea mea glăsuia îngerului,
boluri de hrană îmi cădeau peste creștet,
raze de soare peste chelia unui bolnav de cancer,
nouă luni gemene într-un bob de grăunte
care acum se răstește la lumină
ca orbul la întuneric,
era marți, era 12, abia miercuri s-a scris numele meu
pe o hîrtie fără de care n-aș fi fost folositor mai târziu
cînd Dumnezeu și-a văzut de alte treburi
lăsîndu-mă în grija mea
care n-a fost întotdeauna cea mai bună,
așa cum se întîmplă cu merele care se strică alături de altele...

2. Blana din jurul cuvintelor

Zile în șir te-am ținut în memorie, acolo
dăinuia cuibarul din care ai furat pînă cînd n-au mai rămas
decît paiele cărora acum le dăm foc,
cenușa lor urcă la cer,
norii scriu cu ea mîna pe care adormi liniștit
ca un pui învelit de razele soarelui –

treacă și viața asta,
apoi vom mai vedea noi care pe care...

3. Oglinda cu ramă de abanos

Mereu m-a ținut cineva de gulerul hainei, o mână rece
părea să mă ghîtuie, o alta era așezată pe creștet,
fruntea mea se făcea
pagină de carte pe care o răsfoiau cele două mîini
fără trup,
inima mea devenea un sertar în care erau ascunse toate nimicurile
de care acum depind,
așa cum depind foalele bolnave de aerul din punga de plastic
plină cu rășină din munții călugărilor de la Agios David din Evvia,

sufletul meu este zburdalnic,
ce-a mai rămas din el mă face ușor ca un fulg peste casa în care
mai stau
cît să-l văd în oglindă pe celălalt...

4. Goana pe loc

Drumul devine din ce în ce mai îngust,
cineva toarnă tot timpul sare pe el, dezbrăcîndu-ne de fracuri
în timp ce Chopin își abandonează degetele pe claviatura pianului,
iar pinguinii se fac oameni
în care nu mai pot avea încredere –

alerg, sîngele mă rostogolește,
ghem de lînă într-o pîrloagă plină de scai –

drumul se face linie,
în goana săgeții cad de o parte și de alta jivinele în ale căror blănuri
se ascund femeile cu trompele legate,

pustiu e înapoi și-nainte,
cititorul obosește și el, pe spinarea lui s-au scris tone de poezii –

gîrbovit arde lemnele altui secol
în aceeași sobă de tuci...

5. Muzica din dormitor

Ascult flămînd șuvoiul de muzică revărsînd din dormitorul
de-alături,
nimeni nu e acolo, boxele se golesc de sunete,
pereții se dezbracă de pînzele de păianjen pline de praf,
șifonierul din care au fugit hainele
geme ca un contrabas,
ferestrele fac lacrimi din bobîțe de soare,
vecinilor nu le place Bach, le pun Lache Găzarul, apoi „fără zahăr“,
se aud hohote de rîs,
lumea se surpă în ea,
din prăpastie nu mai răsare nimic,
doar ecoul pe care-l împachetez în cîteva cd-uri pe care le arunc
unde va în inimă,
mă las furat pînă la piele, pînă cînd nici de piele nu mai am nevoie,
carnea se face franjuri,
sîngele țurțuri de gheață,
oasele mi se albesc și sună ca lamele unui xilofon din care ies;
plec în pustie, ca vîntul...

6. Marmura de catifea

Mai întîi mă acopăr de bubele lumii,
apoi le vindec cu un brici din mătase, ca în legendele chineze,
făc din trupul meu turla unei biserici
din care se aud clopote reci,

singur ca ochii morții
adun întunericul din care nu se vor ivi stelele
pe care de atîtea ori și eu le-am aruncat pe cer...

7. Zile de vată

Sunt zile cînd pun capul în mîini și zbor cu el așa
pînă cînd cad sub cer,
spital scos la uscat pe sîrmele pline de ciori,

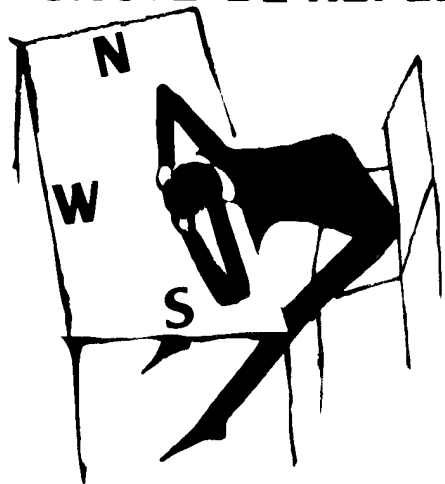
doar atunci vin toate gîndurile și mă găsesc obosit
ca o lumînare arsă și făcută țurțuri
pe marginea paharului
din care pe vremurile bune am băut cu o mie de guri
înetate deodată,

sunt zile atît de goale încît ar trebui să adun toată viața mea
trecută și viitoare
să pot simți măcar dimineața plină de gînduri,
seara plină de fapte –

numai atunci se deschid ferestrele și femeia aceea imaginată
mă scutură, firimituri, firimituri
în ciocul miilor de păsări nevăzute...

Revista Iosif Vulcan din Australia

Ilie Rad

1. PROGRAMUL REVISTEI.

În luna martie a anului 1993, la Cringila, o localitate situată la circa 100 de km de Sydney, apare publicația *Iosif Vulcan: Revistă de artă și cultură*. Colectivul redacțional al revistei, anunțat încă în primul număr, este următorul: redactor-șef, Ioan Miclău, în redacție: Elena Maling, Tincuța Miclău. Ilustrații: Otilia Miclău. Incepând de la nr. 5 din 1998, pe coperta a IV-a a fiecărui număr există un contur al României actuale, cu Poartă Sărutului, de Brâncuși, în mijloc, și cu înscrisul: „Revista de artă și cultură «Iosif Vulcan»”. Un colț din România în inimile Dumneavoastră din Australia. Revistă de artă și cultură, editată de fondalul [în alte numere: «fondul», «foundul»] Bibliotecii «Mihai Eminescu», Cringila, Australia.

Inițiatorul și redactorul-șef al publicației este, așadar, poetul Ioan Miclău, care, cu un an înainte, întemeiasă, în propria sa casă, Biblioteca „Mihai Eminescu”, deschisă publicului larg. Revista a început cu un tiraj de 120 de exemplare, ajungând în final la 200 de exemplare pe număr.

Într-un scurt articol cu caracter programatic, fără titlu, semnat de Ioan Miclău și publicat în numărul inaugural, se arată, între altele:

„Această revistă literară are scopul definitiv de a servi românul australian emigrant, prin întregul program ce și-l propune. Este o revistă de caritate, nonprofit, cu orientare spre continutul înobilare a artei și culturii românești, cât și spre atașarea acesteia la marile idei internaționale, spre un viitor demn omenirii.

În programul imediat, Comitetul de redacție își propune segmente [rubrici, n. I. R.] permanente, dar și unele ocazionale, în funcție de evenimentele cotidiene. Cu caracter permanent vor fi segmentele: folclor, debuturi literare, analize și studii, biografii ale personalităților eminente românești, precum și periodice concursuri literare, atât de așteptate de concurenții creatori.

Așteptăm, desigur, suportul moral și direct al fiecărui grăitor de limbă românească, fără nicio resemnare [rețineră, n. I. R.], chiar dacă ar fi probabil de o reflecție mai dură, deoarece cu atât mai mult îndemnul venit va fi mai binefăcător.

Într-un alt *Cuvânt de deschidere*, publicat în numerele 1 și 2 ale revistei, se mai arată că noua publicație va continua eforturile lui Iosif Vulcan, patronul revistei (al cărui portret este publicat pe coperta fiecărui număr), bihorean ca și Ioan Miclău,

unul dintre acei neobosiți purtători ai făcliei culturii românești și ai emancipării Neamului, care a știut să integreze în arena luptei spirituale puterea unei reviste literare. [...] În aceste contururi am dori și noi să așezăm orientarea noii reviste de artă și cultură „Iosif Vulcan”, tocmai aici, în Australia, și căreia în mod onorabil și sinceră prețuire îi dăm numele cărturarului holodean. Continuitatea revistei vulcanee este și astăzi și va fi veșnic o îngemănare vie culturii noastre românești, strămoșești.

Programul revistei se va cristaliza pe parcurs. Astfel, în același număr, tot într-un text semnat de Ioan Miclău, se mai scrie: „Revista noastră va face, probabil, mai puțină politică, dar mai multă înnoire sufletească, fiindcă înălțarea spirituală va fi aceea ce ne va smulge din rătăcirile vremurilor”.

Cum se vede din aceste aserțiuni, programul revistei pare inspirat chiar din revista lui Iosif Vulcan, *Familia*, pentru că își propune a fi „o întreagă enciclopedie culturală, de literatură, folclor, istorie, precum și cugetări de-ale înțelepciunii”.

2. CONȚINUTUL PUBLICAȚIEI.

Analizând cele 40 de numere publicate, se poate spune că, în general, revista și-a respectat programul anunțat. Fără a avea un pronunțat caracter anticomunist (nici nu mai era cazul, în 1997!), precum *Buletinul de informații* al Asociației Românilor Australieni, cea mai longevivă publicație australiană în limba română (apare, neîntrerupt, din 1945), noua revistă pledează, indirect, pentru democrație, libertate de exprimare, toleranță etc. În nr. 3, 1997, este reprodus, din revista *Magazin istoric*, studiul *Manifeste anticomuniste și antisovietice, România, 1945*, semnat de profesorul Nicolae Scurtu. De asemenea, într-o recenzie la cartea unui român australian, George Mișin Varieșescu, Miclău afirmă: „Environmentul spiritual e îmbâcsit de ființe negre, ceașțiți de tot felul, dar care, lipsiți de frica de Dumnezeu, dovedesc tocmai ateismul cu care i-a educat ideologia comunistă”, vorbind apoi de „putreziciunile de sistem comunist, ce nu puteau duce decât la o totală prăbușire”.

Colaboratorii primului număr sunt mai ales autori bihoreni: Constantin Mălinaș, Crăciun Parasca, Miron Blaga, Viorel Horj, Ioan Laza, Gheorghe Santău din Ungaria. Rubricile anunțate prin articolul programatic nu se regăsesc în toate numerele.

Poezia este genul literar cel mai des întâlnit, datorită faptului că redactorul-șef este el însuși poet, prezent cu versuri în aproape fiecare număr. Sunt reproduse poezii din clasiicii literaturii române: Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Veronica Micle, G. Coșbuc, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, Al. Mateevici, Nicolae Iorga, Șt. O. Iosif, Iosif Vulcan, Vasile Militaru, dintre poezii contemporani fiind antologați Lu-

cian Blaga, Geo Dumitrescu, Aron Cotruș, Ștefan Baciu, Minerva Chira. Revista îi mai publică pe Gheorghe Porumbreanu, Lăcrămioara Filip, Crăciun Parasca, Constantin Mălinaș (toți din Oradea), Maria Berényi și Lucia Borza, din Ungaria, din Australia fiind prezenți Carmen Vâlceanu, Alexandra Pelevaniuc, Alexandrina Isac, George Mișin Varieșescu, Ioan Dina Căpâlnean, Iustin Valcianu, Oprea Trache (cu epigrame destul de slabe), Alexandru Silaghi, George Roca, Ioan Gâf-Deac Jr., Tincuța Miclău (fata lui Ioan Miclău), cu versuri în engleză, Vasile Posteuca, Nicolae Novac, N. S. Govora (cei trei cu excelente portrete grafice, realizate de Eugen Drăguțescu).

Spuneam că poezia este susținută, în general, de Ioan Miclău, care scrie în stilul lui Alecsandri, așa cum rezultă și din poezia *Păsăruică călătoare*: „Păsăruică călătoare,/ Cu argint la aripioare,/ Și cu ciocul cântător,/ Știi de cine îmi e dor?// De ai cuiubul sus pe deal,/ Să privești peste Ardeal,/ Peste-al Crișurilor mal!/ De-i vedea flori înflorind,/ Eu oi scrie lacrimând.// De-i vedea apa albastră,/ Să le spui iubirea noastră,/ Cîripind pe la fereastră,/ Să le spui că-n lume cresc,/ Flori cu suflet românesc”, sau ample poeme, amintind, prin prozodie, de *Scrisorile eminesciene*: „Amorțit sună în turlă clopotul cel de aramă,/ Iar pe fruntea-i luminoasă ziua-ntinde-a ei maramă./ Neguri cenușii s-ardică legând văile de cer,/ Luna-i o suveică-n nouri țesând raze în eter,/ Vaporii alburii ca perle se-mpreun ridicănd arc,/ Boltuind din nori de-arginturi o cunună sclipitoare./ Pe sub care curge Crișul, al Bihorului monarc” (*Seara pe Criș!*, nr. 3, 1997).

Proza (narațiuni, amintiri sau însemnări de călătorie) este reprezentată de Gheorghe Santău (*O perit Mura*, nr. 1, 1997), Raymond G. Roca, fiul poetului George Roca (*Legenda celor trei surori*), Al. Stănculescu-Bârda (*Oaia cu cercel*), Al. Vlahuță (fragmente din *România pitorească*), Loredana Dragolici, Iosif Vulcan, Mihai Maghiaru.

Revista reproduce pagini întregi sau doar fragmente din alte publicații australiene de limba română, precum *Buletinul de informații* al Asociației Românilor din Australia, Statul NSW (cea mai longevivă publicație în limba română din Australia), *Mihai Eminescu: Revistă pentru literatură și artă*, care apărea la Sydney, precum și din *Românul australian*, ceea ce face ca în paginile publicației să întâlnim nume precum Ștefan Baciu, George Mișin Varieșescu, George Roca, dar și numele unor debutanți sau ale unor autori care publicau în revistele de limbă română din Ungaria: Lucia Borza și Maria Berényi.

Revista încearcă încă de la început să mențină contactul cu realitățile politice, sociale și culturale din România, încă în numărul inaugural, din 1997, publicându-se,

de pildă, o biografie a lui Emil Constantinescu, care, cu un an în urmă, devenise președintele României.

La rubrica „Istorie și adevăr”, găsim eseul lui Nicolae Titulescu, *Politica și pacea*, un articol de acad. Camil Mureșanu, despre *Școala Ardeleană: Spiritul național*, fragmente din monografia profesorului român din Ungaria Gheorghe Petrușan, *Iosif Vulcan și „Familia”*. Alte studii: *Fauna și flora României*, de Ion Simionescu (fragmente), Gabriel Țepelea, *Țara Bihariei* (nr. 10, 1999), Gheorghe Santău, *Din ce cauză a fost exilat Ovidiu la Tomis* (nr. 7, 1998), Al. Macedonski, *Despre logica poeziei*, I. L. Caragiale, *Ceva despre teatru*, Constantin Mălinaș, *Eminescu și revista „Familia”* (nr. 13, 2000), dar și *Un italian despre români, la 1718 sau Chipul Iancului în dramaturgie*, prof. univ. dr. Ion Iliescu, *Răspândirea operei lui Eminescu prin cartea poștală ilustrată* (nr. 17, 2001), Victor Jinga, *Transilvania – leagănul neamului românesc*, Onisifor Ghibu, *Despre educație* (nr. 27, 2003) etc.

Sunt omagiate personalități precum Iosif Vulcan, Gheorghe Șincai, Vasile Cârlova, Mihail Kogălniceanu, Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Ion Creangă, Nicolae Filimon, cel mai adesea prin reproducerea articolelor despre aceste personalități din istorii literare românești, dicționare etc.

Un colaborator de valoare al revistei este Lucian Boz, care îi trimite spre publicare mai multe cronici literare, pe care le publicase în perioada interbelică, la cărți de Sadoveanu mai ales. În nr. 27 din 2003, Ioan Miclău consemnează plecarea „în altă galaxie” a marelui eseist, publicând, în variantă facsimilată, patru scrisori primite de la Lucian Boz, iar în nr. 30 din 2004, se mai publică trei (de fapt două, fiindcă scrisoarea din 3 ianuarie 2002 este republicată).

Găsim în revistă și diverse articole, în afara rubricilor consacrate, cum ar fi cele despre activitatea românilor australieni, înființarea Societății Familia etc. Nu lipsesc rețete culinare, cu reproduceri din *Gastro-nomicele* lui Al. O. Teodoreanu (-Păstorel), cărora li se adaugă: un articol despre noua stemă a României, care tocmai fusese adoptată de Parlamentul României, un necrolog despre dispariția profesorului bihorean Lucian Drimba sau o recenzie la cartea fostului ambasador al României în Australia, Ioan Gâf-Deac, *Speranța duală*, medalioane dedicate lui Constantin Mălinaș, care, în calitate de director al Bibliotecii Județene „Gheorghe Șincai” din Oradea, a sprijinit revista prin cărți și materiale trimise redacției, sau lui Constantin Noica. Ben Todică este prezent cu o relatare despre expoziția de pictură a Dorinei Bugnariu, organizată la Ambasada României din Canberra.

În nr. 18/2001, este publicat un comunicat de presă al Bibliotecii Naționale a Australiei, din care aflăm despre o acțiune de colectare a unor mărturii, atât de importante pentru memoria istoriei, a culturii:

Prin depunerea publicațiilor la bibliotecile respective, materialul devine accesibil pentru cercetare și este de asemenea păstrat pentru folosința generațiilor viitoare, să-și cerceteze moștenirea culturală.

Biblioteca colectează tot felul de publicații, inclusiv cărți, reviste, ziare, cărți de desene, afișe, broșuri ș.a.m.d. Publicațiile pot include istorii de familie, autobiografii, informații regionale sau comunitare, rapoarte anuale de activitate, poezie, romane, tea-

tru, știri sportive, materiale de la evenimente sau festivaluri culturale, conferințe sau seminarii etc.

Un exemplu care ar trebui urmat și în România!

În mai multe numere se publică articole despre satul de naștere al lui Ioan Miclău, Gepiu, despre care scriitorul ar dori să redacteze o monografie, informații privind organizarea unor concursuri literare, dotate cu premii. O emoționantă evocare a publicistului Stelian Vasilescu publică, la moartea acestuia, George Roca, bihorean și el (nr. 30, 2004), iar în același număr, găsim o evocare a poetului Alexandru Andrișoiu, datorată lui Ioan Miclău (fost coleg cu redactorul-șef al revistei *Familia* la Școala de maiștri din Beiuș), apreciat pentru demnitatea dovedită în fața autorităților comuniste: îndepărtat din funcția de redactor-șef al *Familiei*, el ar fi răspuns acestora: „Eu, poetul Alexandru Andrișoiu, pot găsi o bucată de pită și în altă funcție, în țara mea românească”. Se publică frecvent lista cărților intrate în Biblioteca „Mihai Eminescu” din casa lui Ioan Miclău, chiar și articole despre sănătate (informații legate de boala lui Parkinson) etc.

Paginile de folclor sunt reprezentate de reproduceri din poezia populară (*Miorița*, *Toma Alimoș*), din basmele lui Petre Ispirescu, culegeri de folclor românesc (dintr-o antologie realizată de Crăciun Parasca) sau australian.

Ca revistă de credință ortodoxă, revista *Iosif Vulcan* publică materiale dedicate marilor sărbători ale creștinătății, Paștele și Crăciunul, pastoralele unor preoți. Încă în primele pagini ale numărului inaugural găsim un articol semnat de Ștefan Cioacă-Ioanid, despre aducerea în România, după aproape 2000 de ani, a moaștelor Apostolului Andrei (*Sfântul Apostol Andrei a revenit în România*). Mai publică articole cu profil religios pr. Alexandru Stănculescu-Bârda, de la Malovăț, apoi pr. Gheorghe Nemeș, paroh la Oradea.

Traducerile nu sunt foarte numeroase, dar acestea trebuie totuși consemnate. În afara unor articole de informare, despre istoria și geografia României, destinate, evident, unor potențiali cititori australieni, Ioan Miclău însuși publică traduceri din *Waltzinc Matilda*, un fel de *Mioriță* australiană, și din scriitorul australian Henry Lawson.

În mai multe numere ale revistei găsim pagini de cugetări ale redactorului-șef, sub genericul *Cuvinte de minte*.

3. IMPORTANȚA REVISTEI. Așa cum am spus, reproducând articole din principalele publicații australiene de limbă română, aflăm astfel despre prezența acestora, mai ales că unele nu au avut o existență îndelungată: *Revista „Mihai Eminescu”* din Sydney, *Căruța cu povești* (redactor-șef: George Mișin Varieșescu), *Viața parohială: Foia trimesțială a Parohiei Ortodoxe Române „Sfânta Maria” din Sydney*, *Orizont: Revista Asociației Române Baptiste din Australia*.

Sunt recenzate apoi cărțile unor autori româno-australieni, despre care ar fi fost greu să aflăm din altă parte, știut fiind faptul că, în general, autorii români din diasporă nu își trimit cărțile și revistele editate instituțiilor publice din România (amintesc aici: George Mișin Varieșescu, *Undeva în*

Occident, Timișoara: Editura Excelsior, 1996; antologia de poezie *Dincolo de orizont*, Sydney: Editura Mihai Eminescu, 1997, unde sunt antologați și Ioan Miclău și George Roca; Mihai Sica, *Lagărul pufului de păpădie*, București: Editura Ararat, 1997; Ana Vintilă Bogdan, *Chemarea destinului*).

În general, revista a avut relații cordiale cu toți ambasadorii României la Canberra, respectiv cu consulii de la Consulatul General al României de la Sydney. La un moment dat, ambasadorul României, dr. Ioan Gâf-Deac, a transmis, prin intermediul revistei, un mesaj românilor australieni, cu ocazia Zilei Naționale a României. Revista publică o scrisoare și grupaje de poeme ale fiului ambasadorului, Ioan Gâf-Deac Jr.

Fotografiile publicate sunt de slabă calitate, iar greșelile elementare de ortografie abundă: „i-mi scapă”, „s-au șef de echipă”, „ave-ți revista românească”, „oameni mândrii și fericiți”, „slefuiundune reciproc speranța” etc. Problemele de artă și cultură sunt uneori amestecate cu cele strict intime, personale (Ioan Miclău cu nepoțica sa, colaboratorul Ben Todică în timpul ceremoniei de căsătorie, condoleanțe trimise la moartea unei mătuși etc.). „Dar tot până azi am rămas un fel de bulgăre de aur neșlefuit”, afirmă undeva, cu umor, Ioan Miclău.

Revista este tipărită într-un mod curios, poate unic în istoria presei românești: se decupau articole din diverse cărți și reviste, se lipeau pe o coală A4, după care se multiplicau prin xeroxare. Acest procedeu spune multe despre condițiile dramatice ale presei românești din exil, tipărite, cel mai adesea, prin energia și cu costurile financiare ale unor entuziaști (și celebra revistă *Caiete de dor*, a lui Virgil Ierunca, era tipărită prin șapirografiere). Să mai adăugăm faptul că eforturile și condițiile de tipărire a acestor reviste erau infinit mai grele înainte de invenția internetului.

În nr. 33 din 2004, se publică o scrisoare „inedită” de la Mihai Eminescu, adresată unei prietene a Hariettei, sora poetului. În realitate, scrisoarea nu este deloc inedită, ea fiind publicată, tot ca „inedită”, în mai multe locuri.

În ciuda acestor neajunsuri, revista s-a bucurat de ecouri favorabile, în țară și în Australia. Așa cum este normal, în primele numere găsim ecouri ale apariției revistei, urări de succes etc.

Primarul Clujului, Gheorghe Funar, de pildă, care a primit câteva numere, îi scrie o scrisoare de mulțumire, în care afirmă, între altele, că revista „are un sumar bogat, bine redactat, care sunt convins că satisface gusturile exigențelor ei cititori. Mai presus de asta, aduce imense servicii limbii și culturii românești și comunității române din îndepărtata Australie” (nr. 16, 2000). În același număr găsim o scrisoare de la Lucian Boz, care spune: „Activitatea D-tale e lăudabilă. Publicația e bine întocmită și ea constituie o binevenită prezență culturală românească în Australia”, în termeni elogioși exprimându-se și preotul Alexandru Stănculescu-Bârda, parohul din comuna Malovăț, județul Mehedinți, directorul Editurii Cuget Românesc din aceeași localitate, care i-a tipărit lui Ioan Miclău mai multe cărți și care este un colaborator frecvent al revistei. Sorana Sava scrie: „De-a lungul timpului, am remarcat profesionalismul

(Continuare în p. 30)

MARIN MINCU a plecat dintre noi. La 65 de ani. Atât de nepotrivită cu vitalitatea lui debordantă îi e plecarea, încât am numit-o *impolitețe ontologică*. La Conferința Națională, în pauză, făceam încă planuri (printre altele, o întâlnire la Cluj, în primăvara lui 2010), râdeam, cârteam, amânam, ca niște oameni „cu zile“ ce ne credeam. Revenea cu întrebarea-refren a ultimilor ani: nu-mi găsec, oare, timp să scriu un studiu monografic despre el? Scrisesem deja în câteva rânduri, nu, deocamdată nu văd cum aş putea să promit o astfel de concentrare pe un singur subiect. În plus – adăugam cu ușurătatea oarbă a prezentului etern –, nici nu gust monografiile despre oameni încă în viață, care ți se uită peste umăr la ceea ce scrii...

În 2001, îndată după apariția *Panoramei* mele (*Panorama critică literară românești, 1950-2000*), am primit un telefon de la Marin Mincu. Ne știam, ne mai întâlniserăm în câteva rânduri, dar nu mă sunase niciodată. Cu un ton politicos, dar sec, mi-a reproșat că i-am „furat“ ideea *Panoramei*. Am izbucnit în hohote de râs. A rămas descumpănit câteva clipe, apoi m-a întrebat ce e de râs. Mi s-a părut comic reproșul, i-am răspuns. E plină lumea de panorame, să faci o panoramă nu e o idee, ci o muncă... A râs și el. Convertit, măcar o câțime, la privirea mea relativizantă și senină asupra lumii. Așa a început lungul șir de lungi telefoane amicale: „Te sun ca să-ți aud râsul, e revigorant în cenușiul zilelor...“ Mi-a propus să facem împreună ediția a doua a *Panoramei* (ediție pe care o plănuiesc de mult, cea dintâi a apărut, vai, fără corectură). I-am răspuns că nu sunt omul lucrărilor colective, am alt ritm, nu lucrez decât singură. Nici el nu-mi pare potrivit lucrului la patru mâini. A râs din nou. Își va face propria panoramă, m-a „amenințat“. În iunie 2008, Marin Mincu s-a aflat la Cluj, la Filiala Uniunii Scriitorilor, însoțit de monumentalul său op *O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XX-lea*. A avut surpriza unei discuții serioase, temeinice și aplicate. Cartea sa, încercare mai mult decât meritorie de a formaliza poezia românească a unui veac întreg, de a-i stabili rădăcini și de a prevesti evoluții viitoare, a fost descrisă în detaliu, cu demontarea atentă a intențiilor și izbânzilor sale, de către Ștefan Borbély, Ion Pop, Petru Poantă, Luigi Bambulea, după care au luat cuvântul poeții clujeni prezenți în *Panoramă*...: Marta Petreu, Adrian Popescu, Ion Mureșan. Marin Mincu s-a recunoscut emoționat de seriozitatea ardelenească a comentariilor

MARIN MINCU

Irina Petraș

critice, evocând câteva alte bune, tonice întâlniri cu Clujul literar.

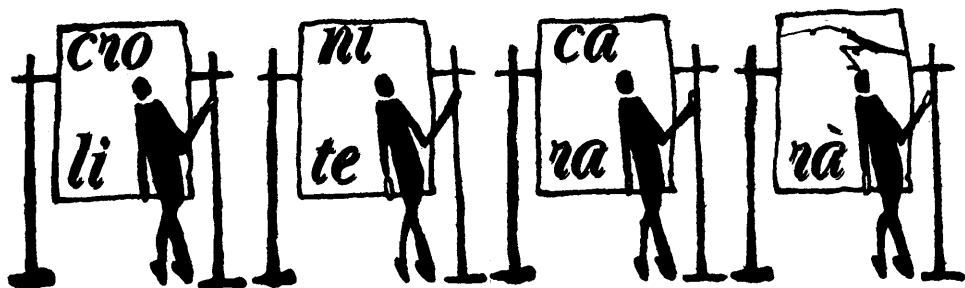
Marin Mincu este – verbul se cuvine păstrat la prezent! – un scriitor polifonic și o personalitate complexă, greu de prins sub etichete rezistente la relecturi și deloc ușor de stăpănit cu instrumente obișnuite ale portretului critic. Autor cu mai mult de 60 de cărți publicate (poezie, proză, eseu, critică literară, traduceri), o treime dintre ele în Italia (unde a predat două decenii la universități din Torino, Milano și Florența), distins cu Premiul internațional Eugenio Montale (Roma, 1989), Premiul literar Carlo Betocchi (Città di Piombino, 1992) și Premiul național pentru roman (Bergamo, 1998), dar și laureat al Premiului Herder (1996), *scriitorul* are toate șansele să stârneasce polemici sau să potențeze dușmăni și adversități literare. I se alătură și nu poate fi pus între paranteze *omul* însuși, intervenind în peisaj cu degajarea/libertatea/superbia egocentrică a celui situat la o altitudine nu tocmai în îndemână muritorilor de rând, de unde aruncă provocări cu plăcerea de a avea doar pentru sine larga panoramă și aerul rarefiat. Biografia mărunță, cea inventariind relații cotidiene, compromisuri crepusculare, învecinări ciudate, își pierde periodic consistența, rămânând mereu în prim și înalt plan cealaltă biografie, în care punctul de răscruce al propriului eu în procesul autolecturii face toate jocurile.

Textualismul și autenticitatea scriiturii își au în Marin Mincu nu un „promotor“, ci un degustător atent, care poate citi buchetul vinului încă de când boaba de strugure n-a dat cu totul în pârg. Și care propune cel mai potrivit nume de înscris pe etichetă. Impetuos, năvalnic, cu o vitalitate abia ținută în frâu, Marin Mincu își păstrează eleganța și rafinamentul în cele mai înfocate bătălii, căci luptătorul are la cârmă un cugetător atent la detalii, lucid și sensibil la cele mai infime vibrații ale atmosferei culturale. Conducător/fondator de editură (Pontica), de revistă (*Paradigma*), de cenaclu (Euridice), este teoreticianul înfloriat de idei, mereu la pândă, gata să capteze zvonuri ale viitorului, cu urechea lipită de drumurile hoardelor literare și știind cu un ceas mai devreme dincotro va să bată vântul. „Tendința supremă a oricărui critic este aceea de a întemeia un sistem de semne acolo unde în aparență nu există decât hazard și a dovedi chiar sistematicitatea hazardului“, nota în una dintre cărțile sale.

Asemeni personajului său M., din *Intermezzo*, Marin Mincu își este simultan obiect și subiect, ambele însemnând puterea înstăpânirii pe propriile gesturi existențiale prin cuvânt. Dosarul unicității adună, cu bucurie aproape copilărească, dar și cu orbire de colecționar, probe. Ceilalți, dacă nu sunt mari constructori de expresii memorabile, sunt anonimi „fără acces la problema ontologică a existenței“. Are obsesia perfor-

manței, a situării în fruntea clasamentelor („când ești mai puternic decât ceilalți și acest lucru iese în evidență“), în dispreț repetat, neobosit față de turmă. „*Eu vreau să fim eu*: orice abatere de la acest mod interior, de la această stare de a fi pe care o simt a mea mă desființează, mă anihilează ca ființă cu individualitate proprie.“ Refrenele *diferenței* au violența unui strigăt munchian. Ele deconspiră o fină, stăruitoare și tragică pe segmente contradicție: cel care se construiește și se apără pe sine în spatele unei zid înalt o face mai ales prin reflex polemic la toți ceilalți, fără de care individualitatea sa nu există. Spaima de contaminare e tot atât de atroce ca și dorința sfâșietoare de atingere, chiar și vulnerantă, de ceilalți. E aici complexul lui Orfeu într-o variantă inedită. Așa cum îl înțelege, de pildă, Patrick Süskind. Orfeu știe că nu trebuie să se întoarcă, dar nu poate să nu se arate cu fața, căci are vanitatea și orgoliul oricărui artist. „Are nevoie de reacțiile publicului pentru a măsura efectul cântecului său.“ El nu poate cânta „ca un prost, de unul singur“, dacă nici măcar Euridice nu-l ascultă! „El trebuie să se arate și, în același timp, trebuie să se întoarcă, pentru a vedea reflexia exterioară a propriului suflet.“ Jurnalul lui M. este o continuă *amintire* de verificare. O întoarcere. M. (M. M.) nu poate fi mare singur și retras, oricât de mult își dorește izolarea de orice *infecție* mutonieră. Joacă o singurătate cu alții, demonstrativă și, inevitabil, antipatică. Cântă *a cappella* în chiar coasta corului, după colcăiala căruia, când și când, în mare taină, tânjește. Taciturnul locuit până la sufocare de idei gureșe, visând tăceri prelungi. Un cavalier al spiritului care nu-și poate ascunde nevoia de „bârfă“, chiar dacă îi descrie crispat invazia: „simți cum te agresează întâmplările altora, ce vor să ocupe și ele un spațiu cât mai larg, să te dea afară din tine însuși și să te umple cu alte imagini și texte“.

Panorama critică... are o arhitectură impecabilă fiindcă se supune pedant și riguros proiectului propriu. Oricâte observații sunt posibile și chiar așteptate, până mai ieri, de autor cu un „demonic“ amuzament polemic, *Panorama*... e cea mai solidă și mai strâns încheșată abordare teoretică a poeziei românești (aș alătura-o, pe raftul meu de referință, *Istoriei poeziei românești* a lui Mircea Scarlat). Remarcabilă mi se pare tocmai situarea de cunoscător și îndrăgostit a criticului-teoretician față în față cu poezia, cu literatura română. Aceasta nu e obligată să accepte tipare străine, ci i se demonstrează dinăuntru că e în stare, chiar mai mult decât bănuia, să stea în rând cu poezia europeană, fără a-și pune în pericol specificitatea. E aici o veritabilă declarație de dragoste, chiar dacă academic formulată și, se poate presupune, nu întotdeauna destul de limpede, în toate articulațiile ei, pentru cititorul român. ■

Două cărți de IOAN F. POP

Ștefan Borbély

ORĂDEANUL IOAN F. Pop a publicat simultan două cărți concatenate la Editura Dacia din Cluj-Napoca, despre care, în trecut fie spus, nu s-a mai auzit nimic de o bună bucată de vreme. *Jurnal aproape închipuit* reproduce două stagii doctorale de câte o lună efectuate în străinătate, 164 de pagini fiind dedicate Romei și aproape 100 Parisului, pe când *Sfântul Augustin – morfologia unei paradigme* reprezintă lucrarea de doctorat în filosofie a autorului, susținută la Cluj sub îndrumarea profesorului Vasile Muscă, cinismului de bun-simț al acestuia datorându-i-se, în cele din urmă, și călătoria de documentare a discipolului: înscris la doctorat cu o temă legată în principal de paradigma morală și teologică a episcopului de la Hippona, pe care o duce la bun sfârșit cu rezultate meritorii, acestuia i se spune prompt la înscriere că „tema nu poate fi făcută de pe malul Crișului Repede“. În consecință, Ioan F. Pop ia, luminării, drumul străinătății, neavând nici vocație de turist avizat, dar nici timp să intre prea mult în detaliile bibliografice ale subiectului. Publicarea în paralel a celor două cărți creează însă un contrapunct agreabil și câteodată tensionat, fiindcă *Jurnalul* nu este, câtuși de puțin, unul scolastic sau de lectură, insolitarea proprie fiind ceea care-l interesează preponderent pe autor: pus să existe și să reacționeze într-un alt climat uman și cultural decât cel molcom și familiar cu care este obișnuit pe malurile Crișului Repede, el se refugiază într-un șir de notații cel mai ades judicioase, dar uneori șarjate sau fastidioase, caietul de însemnări din chilia mănăstirească în care locuiește părând să fie chiar mai important decât șansa de a vedea Columna lui Traian, la care se duce în abia a treia săptămână de la sosire, sau catacombele de pe Via Appia, la care nu mai ajunge înainte de plecare. Notațiile despre cele văzute, din teama de a nu deveni turist de duzină într-o vreme a „canibalismului informațional și imagologic“, sunt de aceea expediate, convențional-entuziaste, pe când monologul autoscopic sau jurnalistic primează. Detaliu foarte simpatic, mobilitatea externă a autorului e riguros controlată meteorologic: când plouă, el nu iese din casă și scrie la jurnal, abia pe pagina 251 producându-se neașteptata „minune“ de a sfida stropii de apă care cad din cer, pentru a vedea atelierul lui Brâncuși de la Centre Pompidou, pe care, în cele din urmă, îl ratează.

Așadar, *Jurnalul* este preponderent autoscopic și spune mai multe despre autor decât au făcut-o câteva dintre volumele sale de poezii de până acum. Trecând printr-o experiență de jurnalist după Revoluția din decembrie 1989, el cioranizează obstinat pe marginea metehnelor românești congenitale, cu cinisme obosite, stârnite de vederea cerșetorilor români pe care-i poți întâlni la fiecare colț de stradă în Roma.

Bicili moralist cade ropotind, dar fără să lase urme adânci la atingere: lucruri de acest fel au tot fost spuse după Revoluție la noi și, repetându-le, nu faci decât să le demonetizezi. Pe Ioan F. Pop îl interesează însă autenticitatea continuă a dialogului cu sine însuși și interogația introspectivă, pe care nu le poate decanta decât în scris. Pentru un cititor zămbitor al *Jurnalului* – așa cum am fost și eu în pasajele de început ale acestei cronici –, pare ciudat să stai zile întregi în odaia ta și să-ți notezi impresiile, când Roma, cu care nu te-ai mai întâlnit înainte și pe care nu ai nicio garanție c-o vei mai revedea vreodată, este la o aruncare de băț. Pentru Ioan F. Pop însă, experiența scrisului e mai importantă decât experiența vieții. În consecință, ajuns pe plaiuri mirifice, el se închide într-o singurătate severă, de moralist inflexibil, pe care o înțelege atât ca indiciu al apartenenței sale la un modernism existențial radical (modernismul a redimensionat solitudinea, spune el în trecere), cât și ca distanțare față de cultura instantaneelor hedoniste pe care o promovează fatalitatea de a te afla într-un spațiu cosmopolit în care turismul face legea. De aceea, așa cum anunță și titlul, *Jurnalul* este „aproape închipuit“: se bazează pe două experiențe parțial avortate, din care Roma și Parisul aproape că lipsesc, substituite fiind de „nefericirea exactă“ pe care poetul și-o descoperă în copilărie și pe care ajunge să o cultive ca pe o obligație de a rămâne egal cu sine însuși, indiferent de mediu, timp sau circumstanțe.

Intr-un mod poate nu neapărat bizar, servitutea doctoratului i se pare, și ea, calpă autorului nostru, a cărui structură e preponderent artistică, poetică: „Îmi imaginez cât de bine ar fi dacă doctoratul s-ar da din creație autentică, nu din tot felul de exegeze, mai mult sau mai puțin ratate. Un scriitor, de pildă, cu opera lui originală nu-și poate da doctoratul. Dar cel mai mărunț interpret al scrisului său o poate face. Dumnezeu a făcut lumea fără niciun fel de bibliografie, în vreme ce cel mai amărât doctorand se sufocă în trimiteri și bibliografii“.

Pentru a-și salva sufletul, Ioan F. Pop nu se „sufocă“, ci, „pur și simplu, vagabondează serafic printre cărți“, ceea ce, în final, îi prilejuiește mici neplăceri la editare. De pildă, titlul cărții lui Henri-Irénée Marrou despre Sf. Augustin este greșit reproduș în secțiunea de bibliografie, la p. 331, dar apare corect la p. 44, deși e de precizat că traducătorul este *Dragan* (și nu Drăgan) Stoianovici; la subsolul p. 45, titlul engle-

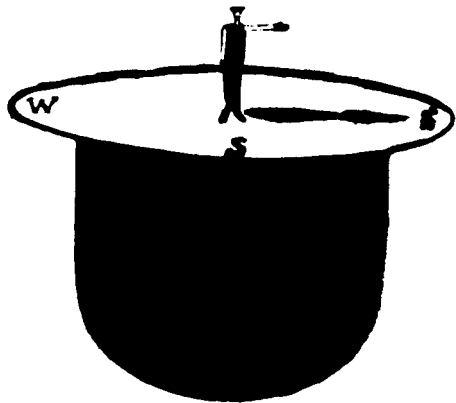
zesc are două greșeli; la pag. 103 apare *Laibniz* în loc de Leibniz, la p. 108 e scris „background“, cea mai surprinzătoare greșală debutând la p. 57, pentru a fi reluată apoi de mai multe ori: *Enchiridion*, în loc de *Echiridion* (ad Laurentium, celebra operă a episcopului de la Hippona). Alte afirmații rămân neaprofundate, lăsând spațiu liber unor speculații, așa cum se întâmplă la p. 111, unde autorul spune că Sf. Augustin „era aproape convins că Platon nu a fost un necunosător al Vechiului Testament“. Dacă forțăm cronologic ipoteza Graf – Wellhausen privind redactarea Torei, să spunem că ar fi fost posibil, deși indicii directe nu sunt, în ciuda faptului că Thomas de Aquino sugera el însuși o asemenea posibilitate. Oricum, afirmația s-ar fi cuvenit justificată, analizată...

În ciuda acestor scăpări, nu multe la număr, cartea e utilă, completând fericit monografiile autohtone deja existente, ale lui Anton Adămuț și Alin Tat, apărute, amândouă, în 2002. Consecvent structurii sale artistice, Ioan F. Pop caută în Augustin existențialul, adică un „gânditor de o profundă factură poetică“, ce „s-a dedicat cu pasiune tuturor trăirilor, de la turmentația viciilor la extazul mistic“, având o „dorință de formare intelectuală tumultuoasă“. Pentru afectiv al tezei este, astfel, subcapitolul *Poetica demersului cognitiv* (p. 93-107), dedicat, pe de o parte, inspirației platonice din opera lui Augustin și, pe de alta, convingerii – „eretice“ pe ansamblul disciplinei de la noi, dominată de esențialiști și de pragmatici – potrivit căreia „poieticul este adaosul necesar filosofiei pentru a putea înțelege mai bine revelația. Orice filosofie se îmbogățește prin fulguranța de tip poetic“.

Insertia unui asemenea capitol sugerează și faptul – deloc preuzumțios – că autorul a ținut la tot pasul să se definească pe sine în raport cu teza pe care o redacta, trăind scrisul ei ca pe un act soteriologic. Astfel, începând de la p. 253, în lucrare este inserat un subcapitol intitulat *Literatura ca intermediaritate*, în care se vorbește despre rolul propedeutic al literaturii: „Impactul sui-generis al cuvântului literaturizat l-a adus [pe Sf. Augustin] mai aproape de cuvântul divinatoriu“. Nu de puține ori, pe de altă parte, autorul divaghează subtil pe marginea textelor pe care tocmai le citește, cum se întâmplă, de pildă, la p. 210, unde interdicția de a mânca din pomul cunoașterii, impusă lui Adam și Evei, este interpretată, heideggerian, ca pe o ferire a acestora de „posibilitatea de a nu fi“, adică de conștiința morții (*Geneza* spune altceva, dar demonstrația e frumoasă...).

Triada *revelație – literatură – filosofie*, pe care se bazează majoritatea paginilor, este de asemenea heideggeriană, grila de lectură existențialistă apărând și în alte locuri, ca un indiciu al faptului că autorul e fascinat în subsidiar de o asemenea perspectivă. Regret, personal, că în discuția despre *traseul paideic* al Sfântului Augustin Ioan F. Pop nu a lucrat pe *De Magistro*, cum regret, de asemenea, că *Cetății lui Dumnezeu*, plină de imprecății și de pasionalitate, nu i s-a dedicat o analiză separată: e „sarea“ care lipsește lucrării, tocmai ingredientul de care ea este frustrată. Pe de altă parte însă, nu pot să închei fără să atrag atenția asupra excelentului subcapitol dedicat *Răului* (p. 157-188) – unul dintre cele mai profunde lucruri care s-au scris în filosofia românească din 1990 încoace. ■

ATUNCI CÂND suntem agresati de atatea Astiri deprimante, atunci când ajungem la disperare văzând cum nimicnicia morală prosperă, atunci când nihilismul renaște sub ochii noștri (dar a murit el oare vreodată în toți acești ani dominați de năluciri ideologice?), atunci când hienele, lichelele, canaliile și delatorii, îmbătați de ură, predică furibund de la pseudoamvonul Cetății, batjocorind și spurcând tot ceea ce a mai rămas de batjocorit și de spurcat, ei bine, atunci îl recitim, trebuie să-l recitim pe Albert Camus. Când se vorbește despre „trădarea intelectualilor“, se uită adeseori că au existat intelectuali care nu au trădat. În urmă cu cinci decenii, la 4 ianuarie 1960, înceta din viață, într-un tragic și absurd accident de automobil, Albert Camus. Îmi revine în memorie o frază a autorului *Omului revoltat*, de fapt un principiu director menit să avertizeze împotriva radicalismelor utopice: „Niciunul dintre relele pe care totalitarismul pretinde că le remediază nu este mai rău decât totalitarismul însuși“. La un ceas istoric în care părea că nu există vreo șansă de a ține piept avansului totalitarismului comunist, când intelectualii de marcă ai Vestului acceptau să devină megafoane pentru „campania pentru pace“, Camus și puțini alții au rostit adevărul. Au denunțat falsificarea noțiunilor esențiale de bine și rău. Au susținut lupta pentru libertatea culturii. Să-i numim aici pe Aron, Koestler, Ionesco, Orwell, Manes Sperber, Jaspers, Miłosz, Silone.

Impresionată de onestitatea pozițiilor politice și filosofice ale lui Camus, Hannah Arendt l-a numit unul dintre puținii oameni onorabili din Parisul anilor '50. Spre deosebire de Sartre, Francis Jeanson, Simone de Beauvoir ori Maurice Merleau-Ponty, spre a-i numi doar pe aceștia, Camus nu a avut motive să roșească în momentul în care, în februarie 1956, urmașul lui Stalin, Nikita Hrușciov, denunța „cultul personalității“, în fapt un sistem criminal de la momentul întemeierii sale. Pentru Camus, ororile totalitare, Dachau și Kolyma, făceau parte dintr-o unică monstruoasă, aceea născută din utopia ingineriei sociale absolute, a Palatului de Cristal menit să justifice Marea Teroare și Kristallnachtul valpurgic. Nimeni nu a diagnosticat mai precis decât autorul *Ciumei* genealogia și consecințele demonismului nihilist al veacului XX.

În cartea sa *Camus: A Romance*, apărută în 2009 la Grove Press, Elizabeth Hawes reconstituie de o manieră captivantă și cu mișcătoare empatie un itinerar spiritual și

Libertate și moderație

ALBERT CAMUS, MONICA LOVINESCU
și VIRGIL IERUNCA

Vladimir Tismăneanu

• Vladimir Tismăneanu. © Foto: Eduard Koller

moral într-adevăr exemplar. Pornind în căutarea adevărului despre Camus, stând de vorbă cu apropiații scriitorului, rude și prieteni, autoarea se caută și se găsește pe sine. Atunci când unii nu ezită să vorbească despre „le siècle de Sartre“, mai suntem unii care credem că a fost (și, ori poate mai ales) secolul lui Camus. Cum a demonstrat gânditorul politic american Jeffrey Isaac, Albert Camus și Hannah Arendt au dat glas, într-un veac al umilirii subiectivității, eticii revoltei. Ori, în același sens, să ne amintim de cartea istoricului Tony Judt despre Camus, Raymond Aron și Léon Blum: *The Burden of Responsibility* (apărută în românește la Polirom). Îmi amintesc perfect ce a însemnat pentru generația mea publicarea romanelor *Străinul* și *Ciuma*, ca și a *Mitului lui Sisif*. La fel, *L'homme révolté*, carte care circula pe sub mână, despre care Elizabeth Hawes scrie un fascinant capitol.

În timp ce Sartre și Merleau-Ponty justificau procesele de la Moscova, teroarea comunistă în genere, drept expresie a „viciului Rațiunii“, Camus a respins aceste raționalizări specioase drept imorale și irresponsabile. Replica lui Sartre la *Omul revoltat* a fost textul de 300 de pagini din 1952, *Les Communistes et la Paix*, manifest al capitulării etice și politice în fața discipolilor/agenților lui Stalin. Nu mai puțin dureros pentru Camus, Sartre a declanșat operațiunea punitivă în paginile revistei

unde Camus publicase două capitole din *Omul revoltat*: deci chiar în *Les Temps Modernes*. I-a încredințat misiunea de desființare a bunului prieten unui june plin de zel și lipsit de scrupule morale, Francis Jeanson. Prea puțini au fost cei care să fie alături de Camus: între aceștia Jean Grenier, fostul său profesor de filosofie, și poetul René Char. Sartre însuși a intervenit cu un text scurt, dar extrem de caustic, în care îl acuza pe Camus de păcatul suprem: faptul că circula în Republica Literelor cu un „pedestal portabil“ de pe care proclamă responsabilitatea marxismului pentru crimele totalitare. Întrebat ce-ar face dacă Franța ar fi ocupată de Armata Roșie, autorul lui *L'Être et le Néant* răspundea impasibil: „Voi continua să scriu, ca și în perioada ocupației naziste“. Chiar și mai târziu, Sartre a continuat să celebreze marxismul drept *la philosophie indélébile de notre époque*. Nu cred că exagerez spunând că în acele timpuri de rușine și neputință, Camus ne-a salvat. Sartre era genial și cinic. Camus era genial și curat. El a fost scriitorul care a dat măsura demnității umane în secolul lagărelor de concentrare, al camerelor de gazare, al gropilor comune, al Auschwitz-ului, al Katynului și al gulagului.

Pentru Camus, filosofia absurdului era una a rezistenței. A descoperit în chiar inima revoltei o dimensiune nesăbuită, lipsa de măsură pe care a înțeles să o explice, nu să o justifice. Virtutea supremă pe care a cultivat-o, spre disperarea marxistilor și existențialiștilor de stânga, a fost moderația. A denunțat lagărele staliniste și a plătit pentru acest gest, fiind expulzat din „fraternitatea“ sectară a existențialismului sartrian. S-a opus torturii, oriunde această metodă barbară era aplicată. S-a împotrivit pedepsei capitale pe vremea când nu mulți aveau tăria să o facă (citiți volumul scris împreună cu bunul său prieten, Arthur Koestler, apărut în colecția „Zeitgeist“ la Humanitas). A fost deopotrivă un mare scriitor și un mare moralist. Ponegrit și desconsiderat de către snobii metafizici ai unor timpuri fără onoare, Camus rămâne unul dintre solidele repere ale conștiinței antitotalitare.

Albert Camus a fost unul din scriitorii favoriți ai Monicăi Lovinescu și ai lui Virgil Ierunca, tocmai pentru că la el etica se îmbină într-o tragică sinteză cu estetica. Dispariția lui Camus, un gânditor pe care îl iubeam și cu care se identificam grație curajului de a rămâne fidel adevărului, a fost o cumplită lovitură. Se adevereau cuvintele lui Malraux: „Moartea transformă viața în

→

Revoluție și utopie – decembrie 1989

Angelo Mitchievici

AUTORUL CELUI mai important studiu despre comunismul românesc, *Stalinism pentru eternitate (Stalinism for All Seasons)*, cel care-l fixează ca pe o *forma mentis*, cu avatarurile recognoscibile în metabolismul politic și mentalitar actual, Vladimir Tismăneanu ne oferă astăzi o carte, *Despre 1989 – naufragiul utopiei* (București: Editura Humanitas, 2009, 239 p.), la fel de provocatoare, o analiză de o mare acribie a Revoluției din decembrie 1989, evenimentul care a marcat profund istoria ultimelor două decenii din România, dar și a celor mai importante evenimente care au condus la colapsul dictaturilor comuniste în Europa de Est. În ciuda accesibilizării deliberate a discursului în favoarea unui cititor inteligent, dar nespecializat (astfel este concepută seria „Despre” a Editurii Humanitas), cartea are o densitate ideatică cu valoare de sinteză ce reclamă dezvoltarea fiecărei teze propuse spre discuție, iar încercarea de a cuprinde într-o formulă rezumativă înseamnă a o sărăci. Nu aș trece cu vederea faptul că volumul distinsului cercetător apare în același an cu o reevaluare lucidă a ceea ce a mai rămas din stânga politică, realizată de către unul dintre reprezentanții a ceea ce s-a numit noua filozofie, Bernard-Henri Lévy, cu *Cadavrul năsturnat* (Curtea Veche, 2009). În *Despre 1989 – naufragiul utopiei*

găsim o deconstrucție minuțioasă atât a miturilor fondatoare ale regimurilor comuniste, cât și a ceea ce individualizează aceste revoluții fără violență care pun în evidență „puterea celor fără de putere”, cu sintagma inspirată a lui Václav Havel. Vladimir Tismăneanu a condus Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste, având ca rezultat un raport care a permis președintelui în funcție, Traian Băsescu, ca pe data de 18 decembrie 2006 să condamne crimele și abuzurile regimurilor dictatoriale din România postbelică. Cele două demersuri, unul științific, celălalt civic, se reunesc în această ultimă carte care, dincolo de analiza propriu-zisă, are și un sens moral de consolidare a unui regim democratic către care România tinde după evenimentele din 1989. În primul rând, Vladimir Tismăneanu construiește raportul corect dintre modelul revoluțiilor de catifea și cel al revoluțiilor tradiționale care au dus la instalarea unor regimuri dictatoriale, a unor autoritarisme extreme și în ce fel revoluția română, prin caracterul sângeros, își situează propria diferență în raport cu modelul revoluțiilor de catifea. În acest sens, conceptul de utopie devine o cheie de lectură esențială atât pentru mistificările operate în cadrul totalitarismelor de stânga, „mitocrații” radicale, sub masca științificității de-

mersului politic, cât și pentru necesara demistificare, dezvrăjire concomitentă renașterii societății civile. Referințele la literatură nu constituie doar o simplă prestidigitatie intelectuală a eruditului, ci și o permanentă raportare la conturul poveștii mistificatoare sau demistificatoare; cartea joacă un rol esențial atât în consolidarea utopiei, cât și în declinul ei. În acest sens, volumul lui Tismăneanu este unul care analizează un fenomen al declinului utopiei în contextul istoriei ideilor, în paralel cu cel al regimurilor care s-au întreținut din forța ei. Pe de o parte, colapsul este urmărit prin democratizarea din interior a regimurilor totalitare, prin nucleele de societate civilă care reapar în deșertul dogmatismului ideologic, iar pe de altă parte, dezangajarea chiar în interiorul elitelor comuniste, elite care constată falimentul proiectului comunist.

Există o arhitectură a cărții care cuprinde trei momente importante, 1956, 1968, 1989, trei puncte de inflexiune, iar fiecare dintre ele constituie deopotrivă momentul privilegiat al destrămării unei iluzii și al apariției uneia noi. Cu mici excepții, numitorul comun al acestor momente îl constituie o anumită dimensiune utopică, un derivat al matricei utopice a comunismului însuși, matrice deconstruită în capitolul →

→
destin”. Știrile din România erau devastatoare, speranța unei revederi cu mama Monicăi (întemnițată pentru refuzul de a colabora cu tirania) se stinsese, totalitarismul domnea nestingherit la București. Spre a relua titlul unui roman de Victor Serge, „il faisait minuit dans le siècle...” (era miez de noapte în veac). La moartea lui Camus, Ierunca a scris un superb eseu în memoria acestui desăvârșit moralist. Iar în *Trecut-ani* găsim această notă de jurnal din 5 ianuarie 1960, deci la o zi după aflarea veștii cutremurătoare despre moartea autorului *Mitului lui Sisif*: „Camus era pentru mine cel care făcea din literatură o paranteză pentru a se instala în acea zonă a conștiinței unde cuvântul mărturisește prin arsură”. Virgil Ierunca subscria la cuvintele lui Jean Grenier, profesorul și prietenul lui Camus, potrivit căruia viața și opera marelui romanțier și moralist au dat cel mai bun răspuns întrebării nietzscheene: „Cine e nobil?”

Niciodată nu mi-au și nu ne-au lipsit atât de mult Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Aș fi vrut să vorbesc cu ei despre biografia lui Arthur Koestler de Michael Scammell, recent apărută, carte care ar trebui tradusă cât mai repede în limba română. Dar și despre situația morală a intelectualilor la acest ceas istoric. Cineva se întreba acum câteva luni ce-ar fi spus Monica Lovinescu și Virgil Ierunca despre mineriadele din presă, despre resurecția

fantomelor ceaușismului și despre campaniile pervers-virulente menite a împiedica și a denigra condamnarea comunismului. Pentru cei doi intelectuali critici de orientare civic-liberală, anticomunismul nu a fost o „iluzie”. Îmi pot lesne închipui ce-ar fi scris pe acest subiect. O știu și cei care, cu lejeritate morală, propagă această idee falsă. Pentru anticomunism, ca și pentru antifascism, s-a murit. Cred că dacă citim atent *Etica neuitării* (Humanitas, 2008) răspunsul este cât se poate de limpede: amnezia este o fugă de responsabilitate, deci este opusul unei libertăți autentice. În *Fenomenul Pitești*, Virgil Ierunca o cita pe Nadejda Mandelștam, pentru care „Problema de căpetenie este de a învinge amnezia. Trebuie ca totul să se plătească, altfel nu există viitor”.

Pentru Virgil Ierunca și Monica Lovinescu, ca și pentru Orwell, Camus, Soljenitîn ori Nadejda Mandelștam, distincțiile dintre victimă și călău, dintre bine și rău erau decisive, nu puteau fi pierdute în ceața unei abulice uitări. Memoria devine astfel spațiu al salvării, al recunoașterii și al rezistenței: „Pentru cei adormiți de-a lungul istoriei, pentru cei care n-au ridicat glasul când au fost victime de aparat, amintirea însăși a victimelor este supărătoare” (*Unde scurte*, București: Humanitas, 1990, p. 170). Memoria nu este un teritoriu neutru, victimele sunt prezente acolo tocmai pentru a împiedica echivalențele cinice. „Vom

fi cimitirele ambulante ale prietenilor noștri asasinați”, scria Manes Sperber, un intelectual admirat de Monica Lovinescu. În remarcabilul eseu „Noica și utopia recunoașterii”, din revista *Apostrof* (nr. 12, 2009), Marta Petreu examinează cu subtilitate teme precum iertarea, mila, expierea. Faimoasa invitație a lui Noica de a ne ruga pentru Marx, pentru cei care au imaginat ori au comis Răul, notează Marta Petreu, a provocat interrogația critică a Monicăi Lovinescu: „Cum să te rogi pentru fratele-călău, fără să participi la schingiuirea victimei?” O întrebare ce subîntinde problematica unei justiții morale care nu poate concepe reconcilierea în absența căinței.

Albert Camus, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca au fost intelectuali onești, în pofida constrângerilor umilitoare ale epocii totalitarismelor. Moștenirea lor este aceea a virtuților modeste cu care au luptat împotriva atâtor păcate:

onestitatea, datoria de a-și pune în discuție certitudinile, acceptarea valorilor relative dar concrete, fermentul unei neîncetate îndoieli. Nici surle, nici trâmbițe, nici majuscule. Necesitatea doar prin aceste mijloace aparent mărunte de a apăra omul de fantasmale ideologice careucid mai sigur decât violența (*Unde scurte*, p. 136). ■

→

introdutiv, „Naufragiul utopiei și revolta intelectualilor“. Un alt element esențial pentru înțelegerea demersului lui Vladimir Tismăneanu îl constituie importanța pe care acesta o acordă nu doar istoriei ideilor, cât mai ales rolului jucat de inteligență, cu un termen demult consacrat, și de către intelectualitate atât în edificarea unei iluzii, cât și în risipirea ei. Cele două momente, 1956 și 1968, care preced falimentul dezastuos al sistemului în 1989 printr-o reacție în lanț, articulează două tipare de regândire a sistemului, două „imposibile întoarceri“, două false soteriologii, două soluții de avarie care pornesc de la datul controversat al moștenirii staliniste. Ele verifică și limitele sistemice ale comunismului și subliniază incapacitatea acestuia de a tolera orice formă de viață democratică, orice formă de „umanizare“, pentru că efortul constant al acestor ani, pe care dublul eșec 1956/1968 îl scoate în evidență, are ca deziderat esențial umanizarea comunismului, „un socialism cu față umană“ (adică cu incipiente reflexe democratice), cum îl proclama Dubček în 1968.

În opinia lui Tismăneanu, anul 1956 vede eșecul iluziei recuperării „tradiției libertare a tânărului Marx“, a reformării sistemului din interior, sau ceea ce istoricul numește „revizionism marxist“, diferit de cel bernsteinian, revizionism având ca nucleu antistalinismul, ale cărui premise se regăsesc în actul de desemnare a lui Stalin de către Nikita Hrușciiov (Raportul secret al lui Hrușciiov, 24/25 februarie 1956) ca unic responsabil, țap ispășitor-victimă sacrificială, în termenii antropologiei girardiene, pentru „excesele“ regimului instaurat de acesta în intervalul 1934-1953. „La baza revizionismului marxist a stat o iluzie marxistă inspirată parțial din existențialismul sartrian, din scrierile lui Henri Lefebvre și cele ale lui Antonio Gramsci.“ Tismăneanu realizează în paralel o reconstrucție a genomului totalitar, pentru a releva mutațiile succesive în praxisul revoluționar al social-democrației europene, „mutația leninistă“, cu propria sa demonie de sorginte dostoievskiană, și a succesivelor ei derivări doctrinare, care au condus la alternativele de regândire a sistemului concepute de către intelectuali marxiști, inițial fideli proiectului revoluționar. Politologul merge mai departe și identifică o tradiție a contestării, „o fenomenologie a rupturii cu proiectul autoritar despotice leninist“, cu o primă reacție organică de respingere a mutației într-o fază incipientă de gestație totalitară, în insurecția soldaților și ofițerilor de marină de la Kronstadt în martie 1921, o insurecție nicidecum antimarxistă sau antisocialistă, ci una antitotalitară, relevabilă și în sloganul răsculaților: „soviete fără comuniști!“ Pentru Tismăneanu, momentul Kronstadt, nu atât cel istoric, cât mai ales cel „mental“, inaugurează o „fenomenologie a deșteptării“, o „dialectică a dezvrăjirii“. Tismăneanu redescoperă recurențe ale „tipului Kronstadt“ în „comunismul libertar“ afirmat în timpul războiului civil din Spania, la Barcelona, recurențe care jalonează fenomenul de disoluție sistemică a proiectului utopic, totalitar. Episoadele acestei „dezvrăjiri“ nu sunt date numai de evenimente istorice precum Revoluția din 1956, revolta studențească de la Varșovia din ianuarie 1968, ci și de apariția unor cărți precum *Dumnezeul eșuat*, în

1949, a lui Arthur Koestler, Ignazio Silone, Stephen Spender, Louis Fischer, Richard Wright, André Gide, care anunță ruptura, a unor articole incendiare precum cel al lui Gyula Háy din 6 octombrie 1956, *De ce nu îmi place tovarășul Kucsera*, care precedă Revoluția Maghiară, inițiată și condusă de către intelectuali, de „trezirea“ unor intelectuali de stânga precum François Furet, Cornelius Castoriadis, Jean-François Lyotard, nucleul revistei *Socialisme ou Barbarie*; de reconversia lui Pavel Tigrid, Milovan Djilas (vezi volumul *Noua clasă*), Ernst Bloch, Jacek Kuron, Karol Modzelewski sau Leszek Kołakowski, Krzysztof Pomian, Zygmunt Bauman etc. În paralel, Tismăneanu analizează irosirea oportunității destalinizării în România pe care o reprezintă cele două momente, 1956, 1968, pentru intelectualitatea de stânga, cu excepția unor episoade izolate, momentul Alexandru Jar în primăvara lui 1956, momentul Nicolae Labiș, cu sfârșitul poeziei *Albatrosul ucis* care-i preconiza propriul sfârșit, o destalinizare ratată, deturnată, avortată. Și momentul 1968 este unul ratat, atât din cauza strategiei manipulative a lui Nicolae Ceaușescu de a mima o destalinizare, cât și din cauza lipsei de coerență și coeziune a inteligenței românești.

Remarc ca de obicei aportul esențial pe care deconstrucția fenomenului totalitar în România comunistă, așa cum o face Tismăneanu, îl oferă cercetării literare propriuzise, scriitorii regăsindu-se nu o dată în miezul „unui ev aprins“, în rețeaua conflictelor intestinale a activiștilor culturali, a jocului politic, a unui *mind game* ideologic. Marginalizarea oniriștilor Leonid Dimov, Dumitru Țepeneag, Vintilă Ivănceanu, protejații marxistului antistalinist, poetul Miron Radu Paraschivescu, răspunde, pe alt nivel energetic al puterii, jocurilor de strategie pe care Ceaușescu le face, așa cum și *Antologia poeziei românești interbelice* alcătuită de Nicolae Manolescu, retrasă urgent din librării, descria foarte bine negocierea unui alt canon, un canon liberal al literaturii române. Ce anume a împiedicat un răspuns pronunțat al inteligenței față de aceste două „somații tragice“ (H.-R. Patapievici), aceste două nesperate ocazii? O parte din răspuns sunt convins că nu ne place, el vine pe filiera risipirii iluziilor și

implică o rediscutare a tezei „rezistenței prin cultură“. „Din păcate, un fatal narcisism orgolios a făcut din scriitorii români acei «orfani ai curajului» despre care a scris Monica Lovinescu“. În acest sens, trebuie spus că analiza lui Tismăneanu oferă o serie de răspunsuri colaterale privitoare la relația complicată dintre politică și cultură în România celor 45 de ani de comunism, ea reflectă însă esențial rolul jucat de inteligență și oferă premise importante pentru o evaluare a spațiului pe care literatura îl câștigă în favoarea libertății de expresie.

Momentul 1968 marchează pentru Tismăneanu o renaștere în spiritul utopiei a unui marxism colorat neoromantic, ca revoltă a tinerilor, cu eradicarea tabuurilor sociale atât împotriva unui stalinism osificat, gerontocratic, cât și a „imperialismului american“, privit prin lupa înșelătoare a Războiului din Vietnam. În paralel se află disoluția utopiei antiideologice a intelectualilor cehi și slovaci, Primăvara de la Praga, iluzia unui „socialism cu față umană“. Încă o dată, cartea lui Tismăneanu se întâlnește aici cu demersul lui Bernard-Henri Lévy din *Cadavrul năsturnat* în analiza pe care cei doi o fac stângii, numai că accentul la Tismăneanu cade pe disidența și reconversia lucidă, în spiritul unei fenomenologii a rupturii a unei părți a intelectualilor de stânga față cu stalinismul pur și dur, pe când Bernard-Henri Lévy urmărește falimentul lamentabil al stângii franceze nu fără o doză de nostalgie. Încercările de relansare, recondiționare a proiectului stângii oferă un alt numitor comun în ceea ce privește interesul pe care i-l acordă cei doi din perspectiva istoriei ideilor, circumscrisă acestui halou al deziluziilor. Bernard-Henri Lévy remarca epuizarea utopiei spre exemplu prin soluția maximalistă a regimului Pol Pot, cu ducerea până la ultimele consecințe a încarnării utopiei, sfârșind într-o mutație monstruoasă; Tismăneanu urmărește eșecul ei în iluzia revizionismelor care succed raportului antistalinist al lui Hrușciiov. De asemenea, un alt punct de convergență cu Bernard-Henri Lévy pe care Vladimir Tismăneanu are meritul de a-l centra și analiza în contextul românesc îl reprezintă mutația fascistă a comunismului care însoțește momentul 1968 și care va ruina PCF, relansând însă comunismul în formula sa dinastică, maoistă a lui Nicolae Ceaușescu. Cred că aici avem una dintre cele mai bune analize ale acestui moment, pe trei etaje, iluzia pe care o creează camleonismul reformist al lui Ceaușescu, structura ireductibil stalinistă a acestuia, a cărei expresie devine elocventă cu Tezele din iulie 1971, nașterea cultului personalității în intervalul cuprins între sfârșitul lui 1967 și momentul augural al intervenției lui Ceaușescu împotriva invaziei militare din 21 august 1968, care zdrobea Primăvara de la Praga. Cu o eleganță care-l caracterizează, Tismăneanu face loc unui intermezzo polemic, prin intervenția lui Daniel Chirot care-i contestă cea de-a doua teză. De asemenea, aici se află diferența între pozițiile comuniștilor români în 1968 și cele ale comuniștilor cehoslovaci, italieni și spanioli. Pe fondul acestei justificări mistificatoare, limitative, ia naștere mitul „obsedantului deceniu“, mit care-și găsește o expresie elocventă în literatură, de la un autentic prozator precum Marin Preda la un întârziat doctrinar ca Dinu Săraru. Episoadele contestatate din anii '80 relevă

aceeași inconsistență și absență a solidarității care făcea din mișcarea poloneză un adversar de temut al regimului. Stau mărturie interviul acordat de Mircea Dinescu ziarului parizian *Libération*, care i-a găsit aliați pe Andrei Pleșu și Mihai Șora, declarația din octombrie 1986 legată de aniversarea Revoluției Maghiare, semnată doar de trei români, printre care Corneliu Coposu etc. Raritatea acestor momente de coeziune civică își găsește din plin reflexul în perioada postrevoluționară și explică dificultățile legate de inițierea unei rezistențe a societății civile în fața confiscării revoluției.

Unul dintre cele mai captivante capitole ale cărții, „Revoluțiile din 1989: cauze, semnificații, consecințe“, răspunde unei probleme de interes general: care sunt urmările pe termen mediu și lung ale acestor revoluții de catifea, nonviolente din Europa Centrală și de Est. În opinia lui Tismăneanu, din perspectiva lui „ce se câștigă atunci când ceva se pierde“, câștigul este cuantificat în cadrul refacerii țesutului necrozat ideologic al societății civile, dezvoltarea unor nuclee de activism civic care permit recuperarea valorilor democratice derivate din ceea ce Adam Michnik numea *noul evoluționism*, ca strategie pe termen lung de construire a unei alternative de societate civilă la statul totalitar.

Ca de obicei, această analiză trece la Vladimir Tismăneanu prin rolul jucat și asumat de elite, acele elite revoluționare care au direcționat mișcarea de rezistență împotriva totalitarismului. Vladimir Tismăneanu constată, pe de o parte, pierderea de imagine pe care aceste elite o suportă ulterior momentului revoluționar, iar pe de altă parte, revenirea în poziții-cheie, la putere a unor contraelite provenite din eșaloanele doi și trei ale fostului regim. Politologul evită judecățile paușal-maniheiste și mai ales tentația de a demoniza întregul aparat de stat al fostelor state comuniste. Nevoia de schimbare a fost înregistrată chiar și în interiorul elitelor comuniste, doar că în formula specifică a unei restaurații și cred că una dintre formulele inspirate ale acestei cărți este de a considera istoria stângii – avem aici iar o apropiere de Bernard-Henri Lévy – ca o istorie a acestor revizionisme, când privite ca necesare și înregistrate pozitiv (vezi glasnost și perestroika), când înregistrate peiorativ și calificate în jargonul politic drept *fracționisme*, fiecare cu un pronunțat conținut utopic. Ținând cont și de observațiile lui Michnik, Tismăneanu atrage atenția asupra lipsei de omogenitate a proiecțiilor libertare ale celor care au făcut revoluția și mai ales asupra pericolului activării unor gene recesive, ale extremismelor, a unui naționalism etnocentric și xenofob, un naționalism „non-liberal“. Activarea unor astfel de naționalisme a condus la războiul din fosta Iugoslavie, la evenimentele de la Târgu-Mureș în România etc. Cercetătorul are o explicație și pentru declanșarea tardivă a procesului democratic, prin faptul că România a intrat în faza posttotalitară, cunoscută la atâtea state din zonă încă din anii '60, abia după 1990. Și aici avem o teză extrem de profitabilă dacă am raporta-o la complexele culturii/literaturii române, printre care și cele legate de defazajele care însoțesc modernizarea ei. Aici

• 1994, Rutgers University (Newark): Vladimir Tismăneanu (dreapta) cu Adam Michnik (la mijloc) și Mircea Mihăieș

găsim o serie de explicații pentru mineriadele succesive, pentru valul xenofob care a traversat România acelor ani cu sloganul „Nu ne vindem țara!“, cu idiosincrazia față de o burghezo-moșierime defunctă, scoasă din lada de zestre a propagandei bolșevice, reșapată, reinventată pentru a crea inamicul, de data aceasta din exterior, de către regimul Ion Iliescu al primelor două mandate. Posibilitatea unei noi forme de totalitarism, chiar dacă nu atât de acută ca în sumbra predicție a lui Ralf Dahrendorf, vine din analiza mutațiilor ideologice, a sincretismelor care încorporează atât tradiții precomuniste, cât și comuniste, în practicarea unor radicalisme investite ideologic pe fondul unor reflexe mentalitare cultivate de ingineria socială a societății comuniste cu acces în acel interbelic colorat legionar-fascistoid. Mărturie a acestor *revenants* stau personaje politice precum Corneliu Vadim Tudor, a cărui prezență accentuată pe posturile de televiziune ține de barometru politic, sau Gigi Becali, care accesează straturi joase ale libidoului naționalist-xenofob. Care a fost natura acestor revoluții și ce a condus la eșecul arhitecturii totalitare? Tismăneanu remarcă natura antiideologică sau transideologică a acestor revoluții: „În realitate însă, revoluțiile din 1989 prezintă o situație total nouă în istorie: spre deosebire de mișcările revoluționare anterioare, ele au avut loc în absența unei doctrine încheiate prin lianți ideologici“.

În „Revoluția română și chipurile decrepitudinii“, politologul atacă două chestiuni esențiale: soarta elitelor comuniste și situația opoziției în România. Milenariemele încorporate în ideologia marxistă și descărcate peiorativ în adresele către statul democratic, societatea bazată pe clase antagonice, societatea „burghezo-moșierească“ „decadentă“, aflată în „descompunere“ sunt deconstruite și reasamblate în tabloul analitic-clinic al dezagregării elitelor comuniste. Avem un mic extras de prosopografie, „mică galerie de chipuri ale decrepitudinii“, „mic bestiar pre- și postdecembrist“, care amintește de *Arheologia terorii* și de excelenta *Perfectul acrobat: Leonte Răutu, mâștile năului* (Humanitas, 2008), portret ideologic al stalinismului intelectual al unui

geniu al răului detașat pe fondul tabloului de gen al elitelor comuniste, sau de *Fantoma lui Gheorghe Dej* (Humanitas, 2008), în colimator intrând de data aceasta Paul Niculescu-Mizil, Eugen Florescu, Dumitru Popescu-Dumnezeu, Mihai Ungheanu, Nicolae Pleșiță, „un fel de Kaltenbrunner al comunismului românesc“, și ultimul, dar nu cel din urmă, Ion Iliescu, în încercarea sa mistificatoare de a poza drept un Dubček *à la roumaine*. Existența unei revoluții eroice și a unei restaurații, o simililovitură de stat, nici ea după toate canoanele, a forțelor autoritar-birocratice care au încercat să minimizeze programul revoluționar, devine pentru Vladimir Tismăneanu o matrice a tensiunilor care urmează momentului 1989. Confruntarea celor două forțe în anii care a urmat a descris metabolismul tranziției convulsionate către un stat democratic, cu momente definitorii Proclamația de la Timișoara, Piața Universității (aprilie-iunie 1990), mineriadele succesive, regruparea nomenclaturii perpetuând mentalitățile leninist-autoritare, interesată în ocultarea memoriei. Cercetătorul acordă o importanță deosebită acestui spațiu ideologic-rezidual, creuzet al unor posibile mutații, subliniind responsabilitatea civică care-i revine inteligenței de a controla magma unor potențiale totalitarisme.

Aș încheia prin a spune că acest excepțional volum al lui Vladimir Tismăneanu are o calitate specială pe care formidabila capacitate de sinteză a autorului o recomandă: cartea poate servi drept manual, așa cum autorul oferă a nu știu câta oară prin lucrările sale o pedagogie civic-liberală, refractară oricărui radicalism utopic, a conceptului și practicii libertății. ■

lecturi

libere

Alonja intelectuală a unui scriitor

Ion Bogdan Lefter

POET și eseist, autor și de proză, Traian Ștef e un scriitor complex, de o alonjă intelectuală aparte. Echinoxist prin formație, în perioada studiilor universitare clujene, e unul dintre „pilonii” echipei „postdecembriste” a revistei orădene *Familia*, alături de Ioan Moldovan și Ion Simuș. Cel dintâi are un profil mai strict de poet (face și recenzistică, preponderent tot despre volume de versuri), al doilea e critic și istoric literar. Mai mult ca ei, Traian Ștef e un intelectual cu apetit speculativ, de unde mobilitatea formulărilor adoptate: poezie – de fină notație și reflecție, esențialmente livrescă – în *Călătoria de ucenic* (1993), *Femeia în roz* (1997), *Tandrețea dintre noi* (1999), *Epistolele către Alexandros* (2004), *Didascaliiile* (2007), proză în *Orbul și dintele de aur* (2002, cu o ediție în maghiară în 2004), critică aplicată în micromonografia *Leonid Dimov*, scrisă în tandem cu Viorel Mureșan (2000), și în alte ocazii revuistice, eseuri în *Despre mistificare* (1998), *Ridicolul* (1998), *Despre calitatea umană* (2000), *Deficitul de prezent* (Editura Paralela 45, 2009, 212 p., la care mă refer în continuare). Oricând antologabil în retrospectivă poeziei echinoxiste și în cele ale literaturii „valurilor” literare românești din ultimele trei decenii, foarte interesant și în proza sa „eseistico-poematică” (așa calificată în subtitlul *Orbului...*), parabolică, multiplu-stratificată, în linia lui Pound, ca și *Epistolele...* sale, Ștef rămîne cel mai caracteristic – probabil – în eseuri, adică acolo unde alonja despre care vorbesc se traduce într-o gamă tematică largă, dincolo de focalizările literare.

Indiferent dacă face excursuri sistematice sau fragmentare, pe subiecte varii, și cînd comentează evenimente sau cărți, și cînd scrie liber, pornind pe firul cîte unui subiect care-l preocupă, colegul nostru pune în mișcare aceeași manieră: discurs grav, înalt-conceptualizat, organizat în jurul marilor teme ale vieții, ale epocii, „umanizat” de asumarea personală, cu trimiteri la situații concrete, din viața publică națională sau din existența proprie. Tonul e calm, reținut. Enunțurile – atent cîntărite. Nu retorica îl interesează pe autor, ci mesajele, ideile. Excelent scriitor, are o plăcută cursivitate a frazelor, dar evită efectele calofile, jocurile stilistice, cochetăriile, picanteriile (o singură excepție, savuroasă: textul *Despre stat*, în

care face amuzante și totodată pline de miez explorări lexicale și semantice). De remarcat sentimentul special de responsabilitate cu care Traian Ștef vorbește, cu credința că despre lucrurile majore nu trebuie discutat cu ușurință și ușurătate, la repezeală, ci cumpănit, căci cuvintele, opiniile, evaluările intelectuale au greutate.

CELE DOUĂZECI și șapte de texte adunate în *Deficitul de prezent*, scrise de-a lungul unui deceniu (au apărut în *Familia* și în alte reviste din 1999 încoaice), traversează trei etape distincte din evoluția recentă a României: finalul perioadei de faliment economic din anii '90, revirimentul pornit puțin înainte de trecerea pragului 2000 și boomul de după 2005, perioadă în care s-a și produs, în 2007, intrarea țării noastre în Uniunea Europeană.

Cîteva eseuri din 1999-2000 sînt marcate de un anume defetism necaracteristic autorului. Să adaug și detaliul că Traian Ștef e o personalitate publică activă în zona Oradei, și ca intelectual critic, și ca politician, mai întîi în Partidul Alianței Civice, apoi în Partidul Național Liberal. S-a situat – așadar – de partea construcției unei noi României democratice, active, întreprinzătoare, integrate în sistemul instituțional și de piață occidental. Și-a avut – totuși – momentele de neîncredere și dezamăgire, după cum se vede din texte precum *Dominația eterogenului și deconstrucția vulgară*, în care îl descoperim urmînd linia speculațiilor substanțialiste în vogă în primele decenii ale secolului xx și relansate după 1990: „România au o nevoie substanțială de profetism” ș.a.m.d. (p. 19 sq.). Va face el însuși critica specificismului autohton ca „deconstrucție vulgară” a unui fond „organic” tipic spațiului ortodox (cf. p. 23-24), dar nici în acest punct discursul nu poate depăși paradoxul tentativei de asumare a spiritului critic, a gândirii raționaliste, dar cu argumente în continuare esențialiste. Se referise și la „fondul nostru conservator, țărănesc” (p. 20), însă este – de fapt – vorba despre un conservatorism al diagnosticului, al atitudinii intelectuale care îl formulează. Din punctul de vedere al liberalului Ștef, e o impuritate, un balast care ține pe loc analiza autentică a „specificului național” și a „stării de fapt”. Nu duce întotdeauna lucrurile atît de departe, preocupat fiind nu doar de tema națională, ci și de evoluțiile culturale, de ideologii, de postmodernism, multiculturalism, alteritate..., dimensiuni civilizaționale și mentalitare relevante ale contemporaneității. Printre eventuale lucruri discutabile, avansează în *Mimetism, modă, canon, Cultură și valoare, Cultură și ideologie* etc. multe constatări și propuneri interesante. Între altele, se declară, ca tot liberalul, un optimist (p. 48), chiar dacă mai departe va recunoaște că, în ce privește construcția culturală, nu poate fi „la fel de optimist” ca Gheorghe Crăciun, Călin Vlasie și ca... autorul acestei cronici (p. 108-109); înregistrează modelul „luminist-liberal” promovată de Adrian Marino (p. 37); pledează pentru cultură, nu pentru „etnocultură” (p. 68 sq.); sau constată la Monica Spiridon nuanțe „radicale” care o apropie de „politica statului național” tocmai cînd discută critic despre „multiculturalismul radical” (p. 86-87). În unele cazuri pornește de la cîte o carte, de obicei de „culturologie”, de pildă

Zece mii de culturi, o singură civilizație: Spre geomodernitatea secolului XXI de Mircea Malița (1998) sau *Noua ignoranță și problema culturii* de Thomas Konink (2000 – ediția franceză; 2001 – traducerea românească), de la un grupaj tematic precum cel despre multiculturalism din revista țîrgumureșeană *Alteră* sau de la notele de sejur berlinez ale lui Mario Vargas Llosa apărute într-o revistă germană (*Deutschland*), dezvoltînd de fiecare dată glose personale, utile, profunde. Dintre numele pe care le mai citează din cînd în cînd: Nietzsche, Ortega y Gasset, Vianu, Paul Ricœur, Jean-François Revel, Nicolae Manolescu, Matei Călinescu, Lucian Boia, Peter Sloterdijk...

La un moment dat, într-un articol din 2002, *Cultura de astăzi, mai bine*, e marcată detașarea de atitudine cea negativă: „M-am înscris și eu într-un curent critic față de situația culturală de astăzi. [...] De atunci însă am mai dormit cîteva nopți. Criticismul meu în ce privește tineretul s-a mai domolit” (p. 71). În consecință, intelectualul public Traian Ștef va face – bunăoară – un examen necruțător „reacționarismului”, într-un text intitulat chiar *Reacționarismul*, pornit de la analiza severă din *Istoria civilizației române moderne* a lui Lovinescu (p. 111-118), va discuta comprehensiv alteritatea în *Celălalt* (119-127) și, într-o serie de eseuri în care regăsim maniera predominantă în mai vechile cărți ale autorului, se va ocupa și de teme mai „moraliste”, de tipologie psihologică: *Mintea și soarta, Despre comoditate, Despre certitudine și Despre un anume cinism al certitudinii...* Se produce între timp și trecerea dincoace de pragul 2004-2005, cînd îl descoperim, în 2007, excesiv de critic la adresa guvernării liberale (p. 134-136); dar va considera „istoric” momentul intrării în uniunea continentală, în *Întoarcerea la civilizația europeană* (p. 163-167).

Aș mai remarca trei articole din *Deficitul de prezent*. Cel mai ingenios, *Mersul cu trenul*, extrage din respectiva situație deambulatorie o mulțime de detalii relevante tipologic, evocă episoade ceferiste (pășania lui Mihai Dragolea cu un oșean dotat cu horincă, pe un culoar de tren), alternează particularul cu generalul, pînă la ideea că „Trenul de călătorit împacă omul cu timpul și cu spațiul, cu preajma...” (p. 196). Celelalte două texte, la început și la sfîrșit, ca niște „coperți” ale cărții, marchează două solidarități intelectuale, scriitoricești și umane: în deschidere, comprehensivitatea note pe marginea unui volum de versuri al colegului și prietenului Ioan Moldovan, *Inconfortul prezentului* (p. 9-14 – minus notele amintitului defetism față de „starea națiunii”); și, la final, evocarea impresionantă a lui Gheorghe Crăciun, după stîngerea acestuia din viață: *Gheorghe Crăciun sau responsabilitatea însăși* (p. 203-207). Nu va mai urma decît un mic portret al lui Corneliu Coposu, probabil pentru a nu încheia în atmosfera lumii literare o carte mai degrabă de reflecție socioculturală, politică, ideologică.

Adică – pentru a încheie demonstrația – de alonjă intelectuală...

Text publicat inițial on-line, în revista virtuală *ArtActMagazine/* www.artactmagazine.ro, nr. 34, 9 septembrie 2009.

Chestionarul lui PROUST

Prin bunăvoința dnei Françoise Mohr, am intrat în posesia „Chestionarului lui Proust“, completat olograf de Petru Dumitriu.

Îi mulțumim dnei Françoise Mohr pentru permisiunea de a-l publica.

A

Quel est, pour vous, le comble de la misère?

De ne plus pouvoir prier; de ne pas aimer
et de ne pas être aimé; de ne plus pouvoir
écrire.

Où aimeriez-vous vivre?

Là où vit celle que j'aime.

Votre idéal de bonheur terrestre?

Prier; aimer et être aimé; écrire.

Pour quelles fautes avez-vous le plus d'indulgence?

Pour toutes les faiblesses, lorsque celui
ou celle qui les a commises les regrette.

Quels sont les héros de roman que vous préférez?

L'Idiot.

Quel est votre personnage historique favori?

Jeanne d'Arc.

Vos héroïnes favorites dans la vie réelle?

La femme que j'aime.

Vos héroïnes dans la fiction?

La comtesse Betta. La Sanssouci.

Votre peintre favori?

Paysagiste? Claude Lorrain.
Graveur? Rembrandt.
Peintre-peintre? Le Gréco.

Votre musicien favori? *Mozart, Haendel, Bach
et une demi-douzaine d'autres.*

Votre qualité préférée chez l'homme?

La droiture.

Votre qualité préférée chez la femme?

La fidélité.

Votre vertu préférée?

La pitié — en actes aux.

Votre occupation préférée?

Ecrire.

Qui auriez-vous aimé être?

Moi-même, en mieux.

Le principal trait de mon caractère?

La fidélité.

Ce que j'apprécie le plus chez mes amis?

La fidélité.

Mon principal défaut?

Plusieurs. Trop.

Mon rêve de bonheur?

*D'être aussi heureux qu'à présent,
jusqu'à ma mort.*

Quel serait mon plus grand malheur?

~~Je ne sais pas.~~

Ce que je voudrais être?

Ce que je suis, en mieux.

La couleur que je préfère?

Rouge clair.

La fleur que j'aime?

Lilas, glycine, fleurs d'acacia.

L'oiseau que je préfère?

Ils me font trop pitié, tous.

Mes auteurs favoris en prose?

La Bible, Saint-Jouan, les sagas
scandinaves, Tacite, César, Hérodote,
Polybe, Xénophon, Balzac, Dumas père

Mes poètes préférés?

L'auteur de No me mueve, Señor,
para quererte et Quirvedo; Charles
d'Orléans; Apollinaire; Catulle; Rilke

Héros dans la vie réelle?

Jésus-Christ.

Mes héroïnes dans l'histoire?

Jeune d'Arc.

Mes noms favoris?

Pierre; Françoise.

Ce que je déteste par-dessus tout?

La bêtise méchante.

Caractères historiques que je méprise le plus?

Les tyrans, les despotes, les
révolutionnaires à guillotine,
ou balle dans la nuque, Hitler,
Staline, Ceausescu, Mao - et
Roosevelt à Yalta (non pas Roo-
sevelt en 1930-1944, sauveur des
Etats-Unis et de la démocratie)

Le fait militaire que j'admire le plus?

Aucun.

La réforme que j'admire le plus?

La prochaine.

Le don de la nature que je voudrais avoir?

Beauté physique.

Comment j'aimerais mourir?

Tard, en bon état, vite.

Etat présent de mon esprit?

Sérénité, bonheur.

Ma devise?

"Lesquens, tu sais que je t'aime".

(Signature)

Peter Durrant

Un roman „cu cheie“

Constantina Raveca Buleu

SERIA DE autor „Norman Manea“ a Editurii Polirom din Iași ne oferă în 2009 romanul *Vizuirea*, o fericită reîntâlnire cu sofisticata îmbinare de voci și (auto)portrete multiple și intertext exploatat abil, propriu scriitorului. Reluările pluriperspective ale unuia și aceluiași episod, departe de a perturba fluiditatea scriiturii, reîntregesc în stratificări succesive portretele și destinele personajelor. Repovestită de un alt personaj, aceeași secvență adaugă un nou element în jocul de puzzle al istoriilor personale și încearcă să aproximeze impactul pe care Istoria îl are asupra acestora. Paralel, referințele literare integrate portretistic și destinale în țesătura romanească funcționează ca o hârtie de turnesol, constituind, simultan, atât accente puternice în profilul personajelor sau previziuni ale evoluției lor, cât și magice legături între oameni, cărți și destin.

„Dimineată nouă, neîncepută. Brațul lung și puternic, de magician, declanșează scamatoria zilei.“ Prin aceste cuvinte, romanul deschide perspectiva profund ludică și deseori tragică a existenței umane precare, pe o scenă controlată de instanțe supraordonatoare imprevizibile. Avataruri ale aceiași identități sau personalități accentuate, lăsate să evolueze ficțional pe același vector ca și în realitatea istorică în care sunt originare (cum se întâmplă cu Mircea Eliade sau cu Ioan Petru Culianu, care apar în roman sub măștile lui Cosmin Dima, respectiv Mihnea Palade), personajele lui Norman Manea intră pe rând sub incidența concatenărilor magice ale destinului. Deși elementul magic trimite direct la Mihnea Palade, alias Ioan Petru Culianu, prima prestație îi aparține lui Peter Gașpar, imigrant român transplantat în New York, adică în „capitala pribegilor. A lunaticilor și somnambulilor [...] Una dintre cele 777 de minuni ale lumii“, unde oamenii sunt reduși la numere, după cum observă Lev Boltanski, taximetristul ex-sovietic. Lumea Nouă, în care sovieticul și românul devin americani, revendică o nouă identitate, care se cere construită, la nivel ideal cel puțin, pe o trăire exclusivă a prezentului.

În ciuda determinării de a rămâne fidel „devizei noii sale vieți: PREZENTUL“, și de a trăi în zodia *iresponsabilității*, Peter ajunge, ca și ceilalți imigranți români, să fie conștient de imposibilitatea eliberării de forța condiționantă a trecutului și de con-

taminarea reciprocă în interiorul micii comunități academice disparate, deoarece legăturile dintre ei sunt stabilite tot de trecut, de anii petrecuți în România comunistă, când întâlnirile studențești furnizau o supapă culturală pentru paradoxalii „captivi ai lecturii“. O privire în acest trecut clarifică natura relațiilor dintre oameni: „Lectura însemna izolare și cod, jubilația asocierilor secrete contamina rapid, microbul speranței proliferă [...] efectele mistificatoare ale izolării îi solidarizau, în acei ani, și în acel loc, pe captivi“. La o asemenea întrunire, dedicată lui Borges, labirintul și libertatea sunt supuse unei debaterii cu bătaie lungă în economia traseelor existențiale ale protagoniștilor: Palade are premoniția asasinării sale și o comentează prin referiri la opera lui Borges, iar Peter Gașpar, sub spectrul executării lui Palade și al recenziei despre ultimul volum de memorii al lui Dima (care scandalizase în Patrie și trezise suspiciunea că el, evreu fiind, ar fi scris recenzia din răzbunare), trăiește paroxistic amenințarea borgesiană din biletul primit la colegiu (taiat din: „The next time I kill you“ said Sharlach, «I promise you the labyrinth made of a single straight line wich is invisible and everlasting» [...] «The next time I kill you» replied Sharlach, «I promise you that labyrinth, consisting of a single line wich is invisible and inceasing»“), disecă la nesfârșit implicațiile cuvântului *labirint* (categorie esențială în sistemul lui Dima) și se implică într-o ramificată anchetă polițienească, până în momentul în care totul se destramă într-un joc (Loteria Babylon) pus la cale de o studentă din Sarajevo. Ocolind comploturi ancorate cultural și punctate simbolic, moartea sosește însă pentru el abia cu atentatul din 11 septembrie 2001.

Poreclit Mynheer în „cafeneaua literară balcanică și socialistă“, după titlul singurului text (posibil subversiv, codificat) publicat de el în anii de „fericire legiferată“, Peter se întrecește identitar printr-o stranie fuziune cu Mynheer Pieter Peepkorn, straniul olandez din *Muntele vrăjtit* al lui Thomas Mann, dovadă că în cazul său „hazardul complicitase cu biblioteca“. Suprapunerea este escaladată în amintirile și speculațiile lui Augustin Gora, proroc involuntar și livresc al dispariției lui Peter. „Unde ești? Ai ajuns aici, în America, pe lumea cealaltă? [întreabă Gora, iar] Strigoii confirmă: da, venise mai demult, cu o bursă de doctorat la New York University.“ „Vorbea despre sfârșit – ni se spune –, nu despre început, despre ieșirea dintr-o situație, nu despre intrarea într-o alta. Despre plecare, nu despre destinație.“

Personalitate creată de o diferență magică, obsedată de sfârșitul lumii al cărui centru este, Peter împrumută de la dublul său livresc inclusiv mania silabisirii cuvintelor-cheie în destinul său, „*Ji-chi-dat*“ fiind semnificativ în acest sens. „Nu revendic un nou loc – mărturisește Peter însuși –, mă eliberez de cel vechi. Jocul de-a v-ați ascunselea cu moartea, pe alt teren decât vechiul țarc.“ „Ființă intangibilă“ în etichetarea lui Bedros Avakian (președintele congresului despre genocidul armean, sensibil la istoria Holocaustului din care făcuseră parte și părinții lui Peter), Peter Gașpar performează detașat acest joc cu moartea, demonstrând o „supunere fatalistă la hazard“, concretizată într-o atitudine de resemnare oarbă la tot ceea ce mesagerii destinului său îi

oferă. Numiți invariabil Larry și numeroși în ordinea ivirii lor, acești mesageri îi creionează secvențial biografia, unul dintre ei, Larry doi, un ziarist căruia Cosmin Dima i-a fost profesor, determinându-l să scrie o recenzie la ultimul volum de memorii al profesorului și forțându-l la o privire analitică în problema acuzelor de nazism aduse savantului. O eventuală explicare a cazului Dima vine din reflecția profesorului Gora:

Doar se credea genial, nu conta dacă recunoștea și cerea îngăduință, uitare. Dar ca să ceară iertare, trebuia să creadă în ceva. Credea doar în sine! În suprema sa dotare, suprema lui strălucire. Geniul, comparabil doar cu geniile, dar incomparabil! Intangibil, generos, deasupra, în eter. Ar fi însemnat să-și ceară iertare sieși. Beția vanității. Amoral, deasupra profanului.

Moartea se insinuează obsedant și în discursul lui Cosmin Dima („Moartea, Supremă! Domnește peste tot“), însă în cazul său, reflexul specialistului în mitologie găsește și pandantul pozitiv: *existența ca privilegiu* și situația extremă ca șansă de învățare a *strategiei innoirii*. Cuplul format din Cosmin Dima și Mihnea Palade atrage atenția grație transparenței biografice care-i face ușor recognoscibili pe Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu. „Maestrul Dima avea, evident, o putere hipnotică asupra ucenicului vrăjit de magie și mistere“, atras tot mai mult de „ars combinatoria“. Când Palade și Gora descoperă „ambiguitățile“ și trecutul legionar ale lui Dima, admirația ucenicului față de maestru găsește în focalizarea asupra prezentului o posibilitate de eludare a dilemelor de ordin moral: „Căderile de inteligență și moralitate, din urmă cu jumătate de veac? Nu-s prezentul – decide el – Dacă trecutul nu-i clar, prezentul este: cărturarul e un om al cărților, nu al disputelor de stradă“. Distanțarea de maestru se produce abia după moartea acestuia, când Palade,

obsedat de profeții sociale, cataclisme personale, șarade sexuale, interoga astrele. Se îndepărtase de comunitatea exilaților, publica texte vitriolice antinaționaliste în presa din exil. Ataca, săptămânal, ideologia patrioților naziști și comuniști, din post-nazism și din post-comunism.

Urmează apoi amenințările telefonice, violențele și pachetele stranii, apoi asasinarea sa abia menționată în presa americană, dar cu impact uriaș în România.

În discursul profesorului Augustin Gora, reactualizarea hermeneutică a experiențelor semnificative din trecut fuzionează subtil cu notarea trăirilor intense ale prezentului și revelează treptat tabloul existențelor individuale puternic condiționate de fluxul general al lumii. Adevărată arhivă de oameni și cărți, titular al unei rubrici intitulate „Necrolog“, Gora dezvoltă o întregă filosofie a necrologului ca „memoriu adresat posterității“, dar și ca generator al unei distanțe benefice între realitatea imediată și cea fictivă, „mai imediată“. El „se profesionalizează, învățase să întrețină buna dispoziție a celor rămași în viață: farsa numită biografie devine necrologul-farsă“. Simultan tehnică escapistă și formă de conservare, necrologul se convertește treptat într-un exercițiu de ficțiune și atunci când

→

→ povestește un asasinat individual, și atunci când devine „Necrologul Planetei“ (la 11 septembrie), conversie cât se poate de explicabilă în cazul unui om care „nu credea decât în cărți“.

În ultimă instanță, *Vizuina* lui Norman Manea este un roman „cu cheie“ despre reconstrucția identitară prin expatriere. Un roman în care istoria devine prezent, în perimetrul unor condiționări culturale care transcend Timpul.

O sarcină comună: noua întâlnire a Europei cu iudaismul

Ana Pantea

DINTOTDEAUNA, UNA din responsabilitățile majore ale ființei umane a constat în concretizarea unor acte ce depășesc biografia proprie, înlesnind drumul comunității sale spre un viitor mai bun. Generația noastră, a celor ce vin după drama *Sboab*-ului, are însă o menire dublă, o menire greu de îndeplinit. Ea constă nu doar în proiecția unui orizont ce are să vină, ci și în asumarea unui trecut pe alocuri dezonorant. Cum pot fi oare depășite dramele secolului douăzeci altfel decât printr-un memento ce este, totodată, o rugă pentru antecesori, pentru cei de acum și pentru cei încă nenăscuți?

Volumul filosofului Andrei Marga, *Frații mai mari: Întâlniri cu iudaismul* (București: Editura Hasefer, 2009), dorește, cred, să transgreseze convențiile temporale, printr-o întoarcere la trecut, dar adresându-se generațiilor viitoare. Mai mult, această frumoasă carte este și o transgresare a concepțiilor culturale conservatoare ce separă artificial culturi și comunități care au coexistat mereu în spațiul european. Autorul declară programatic că se angajează într-o „căutare de a regăsi și a reliefa osmoza culturală dintre iudaism și creștinism, europenitatea noastră culturală și contribuția majoră a evreilor“ (p. 8). Altfel spus, cartea vorbește nu doar despre evrei, ci și despre noi ceilalți, europenii nonevrei, care trebuie să asumăm rădăcinile culturale multiple ale continentului nostru.

De fapt, cele cinci capitole ale lucrării pot fi citite în două direcții, oferind două perspective distincte asupra problematicii. Cititorul cuminte, cel ce urmează secvențele

în ordinea propusă de autor, va descoperi cinci etape care se articulează într-un întreg: tratarea teoretică a unor aspecte legate de iudaism (Capitolul I); întâlniri concrete cu iudaismul (Capitolul al II-lea); reflecții personale asupra operelor lui Carol Iancu și Robert Wistrich (Capitolul al III-lea); dialoguri cu mari personalități evreiești europene (Capitolul al IV-lea); copii după acte fondatoare instituționale care au avut menirea de a facilita cercetarea și dialogul cu iudaismul (Capitolul al V-lea). Însă, dacă citim cartea de la sfârșit la început, vom înțelege mai bine cum se nasc reformele instituționale, cum se precipită în ele multiple viziuni, lecturi, experiențe personale și dialoguri cu intelectuali de marcă ale celui ce inițiază aceste decizii. Ambele căi de lectură sunt oportune, ambele oferind un plus pentru comprehensiunea autorului *Fraților mai mari*.

Importanța recentului volum publicat de Andrei Marga nu rezidă într-un *update* conceptual și instituțional. În *Frații mai mari* ni se argumentează concludent că Europa va depăși crizele profunde pe care le traversează doar prin regândirea ariei „întâlnirilor“ culturale. Reducerea democrației la proceduralism și a multiculturalismului la o simplă conexiune culturală poate doar degrada valorile vechiului continent și reduce șansele înnoirii sale.

În această situație, în care democrația trebuie asumată mai mult decât „tehnică“ de alege-re periodică a liderilor, deci ca „formă de viață“, în care multiculturalismul trebuie asumat mai mult decât drept coexistență a culturilor diverse, deci ca o valoare însuflețitoare pentru creație, este nevoie, tot mai probabil, de noi viziuni. Teza mea, *cea de a opta, este că nu se poate depăși criza de motivație, în fapt paralizarea, relativă sau substanțială, a inițiativelor indispensabile fără noi viziuni universaliste*. (p. 115)

Noul universalism propus de filosoful Andrei Marga refuză generalizarea simplificatoare, aclamând structuri generative, mereu noi și mereu mai complexe ale modernității târzii, structuri în care rădăcinile multiple ale Europei sunt valorizate în mod egal. „Dar, pentru acest nou universalism, tradițiile iudaismului și tradițiile creștinismului continuă să constituie «rădăcini» ce nu s-au pierdut, între timp, în molozul istoric, ci rădăcini vii, din care se înalță noii măslini ai speranței“ (*ibid.*).

Sintagma „frați de predilecție“ – ca frați mai mari ai creștinilor, impusă simbolic de Ioan Paul al II-lea – a devenit una ce marchează noua paradigmă filosofică în care a fost gândită relația dintre cultura evreiască și cea creștină. Iar pasul important realizat în filosofia românească, prin apariția volumului *Frații mai mari*, constă în depășirea

unei paradigme impuse de Constantin Noica. În *Jurnalul filozofic*, Noica s-a oprit la dialectica fiului risipitor și a fratelui acestuia, negând posibilitatea unei judecări etice a celor doi frați. Relația lor se putea gândi, potrivit lui Noica, doar prin apel la transcendent, prin Tată, precizând totodată că o iubire frățească nu este, de fapt, posibilă în mod autentic. Relația dintre frați era văzută, în *Jurnalul filozofic*, mai degrabă prin parabola lui Cain care-l ucide pe Abel: „Suntem țara lui Cain în care Abel n-a murit încă de tot“ (Constantin Noica, *Jurnal filozofic*, București: Editura Humanitas, 1990, p. 15). Andrei Marga propune însă o nouă perspectivă culturală, gândind relația fraților „întru“ credință fără apel la răpunerea unuia dintre ei sau la o dialectică ce ar impune în cele din urmă doi poli ireconciliabili. Filosoful contemporan are în vedere un plan diacronic, al căutării influențelor reciproce ale iudaismului și creștinismului, mizând pe reconstrucția unei conclucrări benefice ce ar favoriza o Europă cu rădăcini plurale și cu un viitor multicultural. A venit momentul pentru desprinderea de paradigma Abel-Cain, dominată de paranoia unui etern Abel prezent printre noi. Nici obsesia căutării unui etern vinovat nu mai face față noilor realități culturale.

Volumul lui Andrei Marga ne vorbește despre cooperarea și angajamentul comun al iudaismului și creștinismului, dorind a împlini idealul unei Europe realtate comune. Autorul ne îndeamnă să iubim diversitatea și culorile pestrițe ale acestui vechi continent, propunând ca armă pentru câștigarea păcii puterea dialogului, un dialog autentic asemeni acelor dialoguri pe care Andrei Marga le-a întreprins cu personalități de marcă, precum René-Samuel Sirat, Robert Wistrich sau Eveline Goodman-Thau. Prima femeie rabin din Austria declară la sfârșitul volumului:

Consider că secularizarea are nevoie de o reformă suplimentară – anume, întâlnirea cu tradiția iudaică, o tradiție care știe că, chiar dacă nu există Dumnezeu, chiar dacă nu există preoți, chiar dacă nu există profeți, chiar dacă Mesia nu a venit, eu trebuie să trăiesc în istorie, eu sunt acea persoană care apără cetatea lui Dumnezeu. (p. 247)

Cred, la rândul meu, în adevărul acestor afirmații: responsabilitatea pentru viitorul mai bun al cetății trebuie să o asumăm fiecare dintre noi.

Cărți primite la redacție

• Nicolae Manolescu, *Viață și cărți: Amintirile unui cititor de cursă lungă*, Pitești: Paralela 45, 2009.

• Ion Bogdan Lefter și Călin Vlasie, coord., *Nicolae Manolescu – 70*, Pitești: Paralela 45, 2009.

• Ion Bogdan Lefter, *Nicolae Manolescu: De la cronica literară la Istoria critică...*, Pitești: Paralela 45, 2009.

• Mircea Handoca, *Mircea Eliade și contemporanii săi*, București: Lider, 2009.

Sexul pe românește

Ovidiu Pecican

SĂ FI apărut în vremea Scopilăriei mele un instrument de informare cum este lucrarea Rodicăi Macrea și a Ioanei Micluția, *Dicționar de sexologie* (Iași: Ed. Polirom, 2009, 550 p.), mult timp economic-seam, iar lecturile mele din *Ion și Răscoala* de Rebreanu ori din *Maidanul cu dragoste* de G.-M. Zamfirescu ar fi rămas în limitele unor intenții de instruire nemistuite de curiozități colaterale. Fiindcă nu a apărut însă pe atunci, mă bucur că a apărut acum, într-o altă vârstă – inclusiv culturală, a mea și a națiunii –, când încă totuși nu m-am îndepărtat atât de mult de cele lumești încât să-mi fi pierdut cu totul pasiunea devorării paginilor lexicografice de care vine aici vorba.

Bine că a fost scris acest dicționar nu doar pentru că așa ceva nu a cunoscut bibliografia românească de până acum, nici cea specializată, nici cea destinată marelui public. Efectele acestei absențe de până azi le știm și le simțim încă: vorbirea despre sex și sexualitate în limba română sună trivial, vulgar, deplasat, este lipsită și de eleganță, și de precizie. Mai grav decât atât, nu permite descrierea corectă de simptome, în caz de nevoie, nu face loc diagnozelor adecvate, ba chiar lasă în întuneric o lume din afara clinicilor și a sexologiei ca disciplină de studiu, aducând în fața chirurgilor – sau, mai grav, la morgă, Doamne ferește! – o serie de experimențiști dintre care doar unii sunt duși cu pluta, ceilalți caută satisfacerea unor nevoi fundamentale în maniere riscante, nepermise sau neomologabile (încă?). Cel puțin eu m-am săturat de buletinele de știri televizate după-amiaza, pline de orori care implică o sexualitate pe care judecătorii o socotesc deviantă și care, scăpată din hățurile practicilor civilizate, în cunoștință de cauză, cu asumarea deplină a răspunderii și cu consimțământul partenerului sau al partenerului, creează situații imposibile și reduc omul la condiția lui animală.

Salut, apoi, concepția care prezidează la alcătuirea volumului celor două distinsse specialiste în psihiatrie, care și-au focalizat interesul – și instituțional –, de câțiva ani buni, asupra studiului sexualității. Pe lângă termenii strict medicali, pe lângă ceea ce îi sună, adeseori, ageamiului drept o inutil de complicată pășărească științifică, apar rubrici dedicate explicării unor termeni culturali prin excelență, făcând legătura între nevoile primare și proiecțiile spirituale, artistice, intelectuale pe care acestea le-au generat de-a lungul timpului. Din acest punct de vedere, este de sperat că editura va ține seama, la o viitoare reeditare – mă gândesc deja la ea pentru că dicționarul pare să se fi volatilizat din librării la puțin timp după expunerea pe rafturi –, de nevoia de a include fotografii, elemente de grafică științifică (tabele, schițe anatomice etc.) și reproduceri de artă (grafică, tablouri, sculpturi), transformând efortul erudit și didactic de explicitare a atâtor termeni (circa 3000) și într-un prilej de instruire și delectare vizuală. Într-o lume nu neapărat extem de instruită, statistic vorbind, în care destui adolescenți, tineri și chiar

oameni de alte vârste mai confundă, nu o dată, vulva cu uretra, astfel de ghidaj cu ajutorul ochiului rămâne un deziderat. Cu siguranță că autoarele s-au gândit la nevoia de el, dar cunoscând imperativele economice – menținerea prețului lucrării la un nivel anume de accesibilitate – și constrângerile momentane (criza economică) pe care le poate avea în vedere investitorul în cultură, îmi vine să cred că eliminarea din start a unei asemenea opțiuni s-a putut face numai de către editor.

Șocul cultural pe care îl aduce o apariție de acest fel – la aproape jumătate de secol după revoluția culturală din Occident și într-un moment când furia nihilistă a SIDA pare periclitată de ultimele descoperiri – este să constăți ce bogăție terminologică, ce diversitate de preocupări, ce uluitor de complexe manifestări cunoaște pulsivitatea sexuală a omului. Manifestare privilegiată a instinctului vital, poartă a intrării umane în ființă, sexualitatea merita o asemenea recapitulare amplă, simfonică. S-ar putea ca în câțiva ani domeniul să arate cu mult altfel, ținând seama de apariția clonării ca posibilitate de reproducere asexuală și de fecundarea in vitro, de alchimia genetică menită să prelungească viața cât este necesar sau să schimbe caracteristicile de sex și de gen sociocultural, apelând și la chirurgie. Suntem, cum se poate înțelege, într-un punct de răscruce, în miezul unei noi revoluții care, fiind una a condiției ontice a omului, rămâne, nu mai puțin, și una a sexualității și reproducerii umane. Sexul virtual, dar și nanorobotica, omul bionic, noile cenzuri sociale și tehnologice, castratoarele feminisme și masculinisme în plină confruntare – deocamdată mai mult aiurea decât la noi – arată că războiul tradițional al femeilor cu bărbații ar putea deveni cu totul altfel. Teritoriul este imprevizibil, războiul pentru prezervarea umanității din om a ajuns să se ducă și pe acest tărâm, care abia într-un plan secund rămâne unul etic. Deocamdată însă, privirea trece cu surpriză de la „fantasme de sarcină” la „fard” și „farmece de dragoste”, pentru a ajunge la „fascie a lui Buck”, la „fascie Colles” și „fascinație a iubirii”. Este aici, la p. 195, unde am deschis cartea la întâmplare, tot vechea lume „naturală” a iubirii omenești, cu cele două sau mai multe versante, cel al apropiierii fizice și cel al apropiierii spirituale, sufletești; presărate cu detalii anatomice și delicioase bagatele ornamentale... Te simți încă într-o anume siguranță.

Remarc efortul izbitut al autoarelor de a da și definiții cât mai succinte, expresive, limpezi, de a facilita înțelegerea textului pentru aproape orice nivel de instruire. Este un lucru important, care va putea fi măsurat la deplina lui valoare abia în anii ce vin. De cealaltă parte, oriunde a fost necesar apar trimiterile etimologice la termeni, în primul rând la cuvintele grecești și latine din care se trage cuvântul românesc, dar și la celelalte limbi din care am împrumutat, în efortul de a aclimatiza realitățile unui nivel modern al cunoașterii. Avem astfel și aici un nivel superior al cunoașterii propuse, iar cei interesați pot deveni mai mult decât cunoscătorii problematicii specifice a volumului, verificându-și apetitul pentru filologie, istoria cuvintelor și delicioasele alunecări prin timp ale acestora.

Nu am subliniat fără motiv acest aspect. Este un mod de a observa – fie și *en passant*

– asumarea unei eredități personale și culturale, având în vedere că autoarele sunt fiica și, respectiv, nepoata marelui filolog și istoric care a fost Dumitru Macrea. Procedând dinastic – *noblesse oblige!* –, semnatarele cărții nu greșesc. Există o aristocrație a meritului și a vocației culturale cel puțin la fel de importantă ca și cea a sângelui. Mă bucur să constat că există locuri și momente când, în pofida timpurilor și contextelor mai puțin prielnice, ea este deplin onorată. ■

O etică a salvării

Francisc Baja

ORICE RECONSTITUIRE a trecutului e dintru început dovada faptului că ceva s-a pierdut. Anume că avem în fața noastră un eșec al prezentului, ce este mai puțin permeabil la vocile trecutului, care își resimbolizează geografia cotidiană nemaținând cont de antecedenta unor tradiții care și-au pierdut privilegiile misterului. O asemenea carte ne propune Mircea Mihăieș – *Despre doliu: Un an din viața lui Leon W.*, Iași: Polirom, 2009 –, impunându-și o temă și un personaj al cărții, și implicând un travaliu hermeneutic, ce singularizează un om și trăirile sale în cadrul societății mecanicizate americane, un personaj care are un nume, Leon Wieseltier, care a scris o carte, *Kaddish*, și care este prins în păienjenisul interpretărilor, prizonier al cărților citite, martor al propriei suferințe și călător în lumile care au marcat tradiția *kaddish*-ului, anume a doliului după cel ce i-a fost tată și va rămâne astfel.

Volumul ni se prezintă sub forma intimistă a comentariilor și analizelor făcute pe marginea cărții scrise de către Leon Wieseltier, în care ne regăsim brusc plonjați, fără pregătiri prealabile – nu că am avea nevoie –, într-o lume a derutei și a certitudinilor amânate, când ni se spune că atunci „Când moare un înțelept, toți sunt rudele lui”. Propoziția în sine nu e relevantă pentru destinul cărții, în schimb este pentru L. Wieseltier, ce tocmai își îngropase tatăl și este nevoit să reflecteze asupra propriei suferințe, suferință care este doliu, dar un doliu care se află încă neclarificat, ce gravitează încă între obligație și tradiție, unde îl găsim pe L. Wieseltier de la început străduindu-se să pătrundă limbajul înțelepciunii, valorificând sentimentul că moartea răscolește și naște tulburare, ajungând chiar să se întrebe „La ce bun filosofia dacă există durere?”, iar răspunsul îl va căuta neîncetat pe parcursul unui an întreg, când existența lui se va reduce la o „navetă între sinagogă, cainărie și bibliotecă”, o căutare furibundă a mesajului pierdut, dezbătând în oceanul propriei însingurări cu rabinii de pe vremea cruciadelor, răbufnind împotriva indifferenței contemporanilor, a reformatorilor, a minimaliștilor tradiției, a celor ce „peticesc” tradiția, cosându-și pe haine petice pe care, la momentul oportun, îndeobște al morții semenului, să le rupă în semn al

→

→
mâniei – tradiția le cere să-și rupă hainele cele bune –, protestând împotriva celor ce trădează, polemizând ironic cu autoritățile rabinice ale altor epoci, apoi criticând *shul*-ul ce devenise întru totul o „lălăială generală pseudohasidică” sau revoltat de interdicția dată – a câta oară? – femeilor de a spune *kaddish*-ul, căci nu-i așa?, ele suferă de un exces de lascivitate.

Pierdut în acest „zig-zag înnebunitor între concepte și halucinații intelectuale”, ce se suprapune travaliului durerii, și care, astfel sublimat, devine travaliu intelectual, știindu-se amenințat de primejdia tăcerii, adică de simpla utilizare ca instrument monologat a *kaddish*-ului, L. Wieseltier caută să înțeleagă *kaddish*-ul, care nu este o simplă tehnică de alungare a durerii, ci și un mijloc de resimbolizare a relației dintre tată și fiu într-o nouă morală, o etică a salvării, dar a cărei datorie îi aparține exclusiv fiului, căci „fiul își absolvă tatăl, tatăl nu-și absolvă fiul”.

În privința celei de-a doua părți a cărții, *Doliul: Mod de întrebuințare*, cu succinte apariții ale unor nume de antropologi, psihanalisti sau etnologi, trebuie să mărturisesc că suferința, ca spațiu al ultimei subiectivități, poate înnobilă spiritul sau ne poate înnegura orizontul. Doar aici pot găsi expresia subiectivității lui M. Mihăieș, în momentul în care se decide să arunce peste bordul raționalității toți psihanalistii, într-un gest explicabil de furie, acceptând o viziune a unei „psihologii literare”, lăsând deschisă ușa dialogului doar antropologilor, probabil din cauza excesului de metaforizare pe care textele lor îl oferă, autorul însuși dezvăluindu-ne preferința pentru „explicații cu tentă poetică”.

Paradoxuri și interogații

Iulian Boldea

CONVERSAȚIILE „BERLINEZE” din *România noastră* de Virgil Nemoianu și Sorin Antohi (Editura MNLR, 2009) relevă, dincolo de eterogenitatea subiectelor abordate, o temă centrală, recurentă, o temă care revine obsedant în derularea expunerii dialogice: aceea identitară. Legitimarea apartenenței la cultura și la mentalul românesc, modelul spiritual la care a aderat intelectualul român plecat mai apoi peste ocean, aporiile ideologice care au marcat cultura românească, problematica exilului, problemele legate de meditația religioasă, interogațiile cu privire la fenomenul globalizării și la relațiile României cu Occidentul sau cu Statele Unite, toate aceste toposuri se regăsesc în această carte marcată în gradul cel mai înalt de fervoare a argumentației și de luciditate, de raționalitate și de pasiune. În *Cuvânt-înainte*, Sorin Antohi își motivează propriul demers, insistând asupra actualității temelor și subiectelor abordate în convorbirile cu

Virgil Nemoianu, care s-au desfășurat la Berlin, în perioada 17-21 iunie 2005:

Cartea de față documentează așadar o întâlnire veche de câțiva ani (în plan subiectiv, ea fixează foarte bine și starea noastră de spirit de atunci), dar a rămas la fel de actuală în privința marilor sale teme, devenind o mărturie de istorie recentă în privința detaliilor unor evoluții trecute care nu trebuie uitate, cel puțin fiindcă tranziția actualității imediate și notațiile „la cald” se cer integrate, prin depășirea regimului lor specific de istoricitate, în fenomenologia devenirii noastre pe termen mediu și lung.

Prima parte a cărții, *Formarea unui umanist în România anilor 1940-1960*, urmărește, prin prisma unor rememorări care, dincolo de caracterul lor inevitabil subiectiv, se impun prin rigoarea expunerii, principalele etape ale devenirii intelectuale a viitorului critic și teoretician al literaturii, născut și crescut „într-un mediu în care cărțile erau peste tot, erau tot soiul de cărți, în tot soiul de limbi, la tot soiul de niveluri”. Lectura devine, în fond, pentru tânărul Nemoianu, o cale de acces spre un spațiu al (d)eliberării spirituale, într-o lume a aridității culturale și a dogmatismului, o modalitate de refugiu și de articulare a unui „sistem alternativ față de lumea comunistă care ne domina”. Întâlnirea cu cerchiștii (Negoițescu, Doinaș, Regman, Balotă, Radu Stanca, I. D. Sîrbu) va reprezenta pentru Virgil Nemoianu un moment de referință în modelarea de sine; tânărul intelectual regăsește la cerchiști un fapt considerat de importanță excepțională, anume

un raport armonios între ideile tradiționale, pe care eu credeam că numai „burghezii” pot să le aibă, și că în lumea literară ele nu pot să existe, și pe de altă parte o deschidere spre modernism, spre progres, spre experiment, spre avangardă, spre lucruri de felul ăsta. Deci legătura asta, dialectica asta între tradiție și inovație mie mi se părea extraordinară.

Modernizările și demodernizările României, al doilea capitol al convorbirilor, reprezintă o schiță aplicată de istorie a mentalităților românești, de la primele semne firave de modernizare a „elementului local, indigen, fără a-l nimici”, datând din secolul al XIX-lea. O afirmație paradoxală, dacă nu chiar șocantă, a lui Virgil Nemoianu, se leagă de Unirea de la 1918, care, în ciuda efectelor sale benefice incontestabile, a avut și „o parte negativă”:

Aici am să spun un lucru care știu că îl va șoca pe aproape oricare cititor din România. Anume: există și o parte neagră a unificării naționale de după Primul Război Mondial. Vechiul Regat începuse într-adevăr, cum spui, o instituționalizare sau cristalizare a modernizării. Existau o serie de lucruri bine așezate, o burghezie care era în curs de dezvoltare, o viață care avea dulceața ei. Asta e realitatea. Simultan, dincolo de Carpați, exista de asemenea o lume bine așezată, în tradiție Biedermeyer, era o burghezie cu băncile ei, era o țărănie independentă, uneori bogată, era un sentiment al legalității, o toleranță, bunăoară între ramurile ortodoxă și greco-catolică (ceea ce mai târziu nu s-a mai întâmplat). Ei bine, unificarea, nu vreau să spun că a fost un lucru rău istoric, dar a avut și o parte negativă, fiindcă a zguduit un pic prea tare lucrurile care în cele două jumătăți erau de fapt bine așezate și

mergeau pe o matcă bună și sănătoasă. E un lucru care trebuie luat în considerație. Nu tot ce ține de unificare a fost ceva frumos sau admirabil.

Disincroniile pe care le observă cei doi interlocutori în evoluția culturală de după 1989 se referă la emergența unui mare număr de publicații, la proliferarea unor instituții culturale sau academice, fapte care au avut darul să conducă la producerea unei adevărate confuzii axiologice. Pe de altă parte, asimilarea fără discernământ a unor produse ideologice sau epistemologice occidentale a produs deformări, imitații lipsite de orizont și de respirație teoretică, precum și o blocare a șanselor unei deschideri autentice și faste a orizontului cultural. O astfel de realitate ce vădește precaritate în gândire și servilism conceptual se regăsește și în politică. Sorin Antohi observă că „România este un teritoriu periferic în care se înfruntă versiunile radicale până la caricatură ale unor idei și ideologii care în contextul lor natural de existență, chiar când devin rigide, sunt parcă mai puțin periculoase”, în timp ce Virgil Nemoianu consideră că

dacă te uiți la spectrul gândirii politice și al practicii politice românești, el apare ciuntit. Merge de la stânga până la centru-stânga, aproximativ, deci este de fapt îngust. Nu că nu cuprinde dreapta, dar nici măcar centrul nu este ca lumea reprezentat în acest evantai al gândirii ideologice și al practicii politice. Asta e o chestiune gravă.

Dialogurile despre *Exilați, emigranți, remigranți*, despre *Intelectuali, politicieni, instituții*, despre *Biserici, religie, politică* sau despre direcțiile noi în cultura românească trezesc interesul printr-o regie adecvată a dozajului de argumentație logică și de spirit confesiv, prin relevanța substratului ideologic, de cea mai durabilă calitate, pe care îl conțin aceste convorbiri animate, nu de puține ori, de suflu polemic, de ardența unei reactivități cu finalitate mobilizatoare și constructivă. Nu sunt trecute cu vederea tarele societății și culturii românești, deficiențele etice și inflamările ideologice care s-au manifestat de-a lungul timpului la noi, momentele de entuziasm pletoric și cele de abulie, de recesivitate ori de stagnare. Echilibrul opiniilor și al opțiunilor ideologice, deschiderea conceptuală incontestabilă, asumarea unei poziții relativ echidistante, sugestivitatea unor rememorări, precum și raționalitatea de ansamblu a dialogurilor constituie mizele cele mai importante ale cărții. O carte pe cât de incitantă, pe atât de edificatoare: prin alura enunțurilor, prin verva asocierilor și precizia disocierilor, dar și printr-o tehnică analitică, subiacentă sau expusă în mod manifest, ce discerne în mod riguros paradoxurile și aporiile culturii românești de ieri și de azi.

Poeme de ECATERINA BARGAN

de azi o să scriu mai frumos

aburul acesta dens mișcător mă sufocă
senzație că am revenit în copilărie
în costum de clown când toți copiii
mă lovesc cu picioarele în burtă
haide hai să ne jucăm cu mașinuțele în nisip
hai să mâncăm stafide
fiecare se așază pe scăunelul său
așa stăm ore în șir cu unghiile înnegrite de ciudă
ne șoșotim ca bătrânii
și bătrânețea se îndesește sub papucii prăfuiți
haide hai să ne jucăm cu mașinuțele în nisip
papuceii se ascund rușinos unii după alții

ne târăsc printr-un tunel albastru-roșcat
în urmă nimic nu rămâne în același cadru nemișcat
cu pereții văruiți în azur
acum totul e preschimbat în verde
acum ochii sunt roșii
acum dorițele ustură ca niște cepe proaspăt tăiate
m-am întors în trecutul prostesc
unde mergeam și jucam băiețește
în jurul pavilionului fără acoperiș
haide hai să ne jucăm cu mașinuțele în nisip
fugeam cu frigul în pumni și în plămâni
eram mai primitoare decât un zâmbet reflectat dimineața în
oglinză
aș fi iertat orice

2009-10-26

aș fi iertat orice

este umbră noapte fiind. un azi va fi și ziua de mâine, tăcerea
sărata din spatele cuvintelor. fiecare secundă cu ochii larg
deschiși.

ascunzi în palme pereții, podeaua, vidul, lumina de sub pleoape,
moartea. nimic nu ajunge mai adânc de orizont.

rămâi, mai rămâi șoptești scorpionului roșu înainte să trântești
ușa. și fugi.

în stern se ascund săgețile otrăvite, blândețea de a ucide fără
zgomot. evidența unui zâmbet cerșit. trădarea strecurată orfană
printre îngrijorări.

2009-11-03

adagio

chestii comune, hainele noastre atât de aproape, lucruri simple
pentru care se moare
vocea grăbită, tu, eu, câteva repere pentru tristețe
răgușire îndesită înspre sfârșit, ar fi suficient atât
ar fi impecabil un zâmbet, de bun-rămas, cât nu tocmai se pleacă
nimic despre mine
despre noi
în trecut
am descris
doar mersul tău pe care mi-l voi aminti mult după
și fuga pentru final.

2009-09-24

în septembrie nu

pentru omul care nu plânge

mergem pe linii diferite
degetele noastre – drumuri adâncite
în pori

oamenii sunt buni sunt frumoși
ei strâng agresiv timiditatea în palme
îmi aplaudă rătăcirea fără să mă cunoască

adevărul tăiat în jumătate
indulgențele idiotilor ca niște
acoperișuri pentru răbdare

plânsul greu mă videază

2009-09-21

album

Mergem târâș prin zile ca șopârlele în nopți fără de apă, mergem
prin
sălbăticia gemetelor repetate-n ferestrele sparte. Scrumiera de
lemn

în formă de vultur servește doar ca suport unei icoane.
În urmă atâtea fețe frumoase de beția atingerii
și fericitul vis dimineața secăt, fericitul vis
din care vom sorbi îndreptându-ne orbește altundeva.
Dezastrul e parcă mai tânăr decât scrisoarea cu rânduri șterse.
Acolo, pe schele, hulubii nu erau mai albi ca pescărușii plagiști
de o copilă de la dascălul mamei. O pictură doar cu dimineți
uscate.

Un mormânt deasupra căruia câțiva băiețandri musculoși
în cămăși maro citeau Shakespeare
sub lumina lămpii din hârtii împăturite și desfăcute cu grijă.
Lipsim, dar nu uităm câte priviri ne mai rămân de îmblânzit,
nici nu știm care cântec ne adoarme, n-avem habar ce amprentă
ne colecționează remușcările mai vii.
Degeaba credem în ploile de vară când câinii vagabonzi stau lanț
sub fructele putrede, iar noi încă purtăm în buzunare
mulțumirile laolaltă cu
ticăloșeniile prietenilor, mizeriile din adevărurile ce ne aparțin.

2009-08-26

chip

Dimineți răsuflecate fără calendar
îmi deschid ferestrele
trag de obraji soarele știrb
mă cheamă pe strada Cosmonauților cu lilieci violeți
într-un septembrie atât de străin
ochiul meu care atunci tremura
acum privește
sunt anii de triumf
o amețeală stranie mă copleșește zilnic
ca într-un somn adânc cu visele cusute
îmi satisfac spaima într-o seară bolnavă
străinii sunt mai primitori de rugă decât mine

2009-09-01

Investigația de noapte

Alexandru Vlad

DEȘI TOATĂ lumea urma de voie, de ne-voie calea cea mai scurtă, uneori tăind-o prin grădinile cui se nimerea, Pompiliu făcu, fără să știe de ce, un ocol de parcă n-ar fi trebuit să-și dea nimeni seama încotro anume se îndreaptă. De fapt când ieșise din casă nu era hotărât el însuși, abia după ce frământă noroaiele ulițelor pustii aproape o oră fără să fi străbătut cine știe ce distanțe i se relevă propria destinație. Imediat ce acceptă ideea că avea o țintă, întinse pasul. Se pogora seara și dacă tot ținea să ajungă trebuia s-o facă neapărat câtă vreme mai putea vedea pe unde calcă. Altfel risca să se înnoaieze ca un porc. Evită strategic centrul satului, unde probabil curând se va aprinde felinarul, dacă nu cumva paznicul se aciuse deja acolo. Când se cobora întunericul, parcă mai dens în ultima vreme din cauza ploii permanente, satul trecea fără fașoane în stăpânirea acestuia. Felinarul era aprins abia când se lăsa noapte neagră, din motive de economie, dar paznicul își făcea apariția întotdeauna mai devreme: ziua era intervalul în care se simțea inutil, în care se făcea nevăzut în curtea lui buruienoașă, în casa mică și cârpită, căreia părea că, din cauza umezelii, îi dospește acoperișul din paie negre.

Pompiliu se îndrepta spre acea parte din sat căruia el îi spunea „colonie“. Mai fusese o singură dată acolo, asta la vreo trei luni de la sosirea lui aici, când luase parte la recensământul animalelor, recensământ care se făcea întotdeauna în primele zile ale lui ianuarie. La instructaj i s-a spus că nu trebuia neapărat să pătrundă acolo, poate să tragă o linie în toate rubricile, nenorocirii aceia oricum nu aveau nimic, dar cum s-a întâmplat să fie zile frumoase a preferat să bată cu piciorul toată țigănia. În frigul de atunci nu-i păruse a fi excesiv de insalubră. Existau lucruri aruncate peste tot, ca resturile unei piețe de vechituri, dar iarna aceea a fost geroasă și uscată, toate ulițele fiind tari și abrazive ca betonul, ceea ce le făcea să pară curate. Era curios, credea atunci că-i de apostolica lui datorie să cunoască locurile în amănunt. În privința oamenilor nu era sigur că-i cunoștea nici măcar acum pe toți. Babele încotoșmănite în negru erau încă anonime pentru el, dar nu era sigur că, atunci când șușoteau, ac-

tea nu-și transmiteau din gură în gură tocmai numele lui.

Între sat și mica țigănie exista o pajiște îngustă, care la acel moment al anului era sticloasă sub brumă, dar acum era moale și mustea ca un burete. Nu se vedeau prea multe în jur, dar lucrurile se mai lăsau oarecum ghicite. A intrat cam la nimereală în prima cocioabă care avea lumină, poate singura. Și nimeri tocmai unde trebuia. Nu se miră că aveau petrol, mai mult ca sigur Îngerășul avea grijă de asta. Ușa era legată cu sfoară. În tot ambientul exista ceva de șatră, deși nu era toată lumea acasă. Îngerășul însuși lipsea. Încăperea era caldă și aglomerată, totul era îngrămadit într-o singură încăpere. Lampa aceea nu era chiar o lampă, ci un felinar de grajd cu sticlă groasă, bun probabil și pentru expediții prin vecini. În pat trona o bătrână, copiii fojgăiau pe jos, iar lângă foc o fată cu o clai de păr atât de negru că părea vopsit cu smoală veghea răbdătoare un ceainic în care cocotea zgomotos ceva. Oare ce trebuia fiert atât de tare?

Bătrâna era sfrijită, cu oasele spinării boltite ca o cocoșă, cu mâinile și picioarele uscate și diforme – foarte lungi mâinile cu degete noduroase parcă din cheratină pură, lustruite ca lemnul de păducel, ținând o țigară albă și arzândă, așa cum o gheară de cioară ar ține un bețișor alb de parafină. Avea o față mare și ridată, cele mai formidabile riduri pe care le văzuse Pompiliu vreodată, urmele de cari mai puteau fi așa în scoarța de lemn lucios, piatra săpată de urmele fine de apă tare, lutul săpat de o furculiță mânăuită cu sălbăticie. Avea părul vâlvoi, pe jumătate cărunt și vâlătucit ca fuiorul aspru de cănepă adunat în caier. Fuma în pat, cu picioarele tuciuiri pe-o cărămidă caldă, și se uita la el cu bunăvoință și cu chef de vorbă. Nepoata ei îi făcea cafea și cei mici se retrăgeau din calea lui, după pândiri ochioase prin uși întredeschise. Bătrâna îl supuse unui interogatoriu nemilos, dar binevoitor, pe când nepoata îi spunea cu voce glotală:

– N-o luați în seamă pe bunica. Sper să nu vă supărați pe ce spune ea.

Oricum bătrânei nu-i păsa de ce spunea nepoata, era treaba ei să fie frumușică, să-i facă oaspetelui cafea și să-i atragă privirile, iar a bătrânei să se informeze. Pompiliu nu

apucă nici măcar să spună de ce anume venise, dar înțelese că în vremea asta Prințul era undeva la băute cu nevasta lui cu tot, mama ochioșilor de după uși. Cafeaua era prea dulce, ca siropul, ceea ce era un lux inutil și aproape inexplicabil. Când Pompiliu ieși să plece, nepoata îl conduse până în întunericul de afară, așinându-se prea aproape de el, trăgându-l în zarea de la geam, de parcă l-ar fi fixat în cadrul unei fotografii.

– Pe unde-i Îngerășul? întrebă Pompiliu în șoaptă.

Fata nu răspunse. Carnea tremura pe ea ca pe un mânz tânăr, talia îi era subțire și îi simțea oasele șoldurilor, tendoanele gâtului îi erau line și fumurii, ascunse în șuvițele de păr. Săruta parcă și cu dinții. Pompiliu se desprinsese hotărât, se trase un pas în spate și dispăru în întuneric cu toată graba. Poate că sălbatica asta îl și mușcase de buze.

– Îngerășul a zburat! strigă fata în urma lui.

Pompiliu încercă să evite pătratul de lumină care pornea de la geam, dar ochii lui parcă refuzau să se adapteze la întunericul păstos.

– O fi pe la cabană. Te pot conduce acolo, știu drumul! mai strigă fata, după care se porni pe răs.

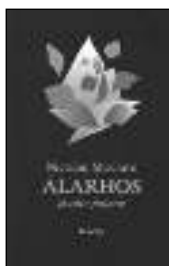
Lumina scăzu brusc, la geam apăru ceva rotund, probabil capul unuia din țigănușii cei mici. Se deschise ușa și afară năvăli aburul încins dinăuntru. Bătrâna stătea în pat ca un guru cu țigara în mână. Poate că aburul acela nu era de fapt abur, ci fumul abundent de țigară care se insinua în aerul umed și curat.

Pompiliu ezită nu mai mult de o clipă, apoi o luă la nimereală în dreapta. Câțiva pași mai departe alunecă și se prăvăli cât era de lung în noroi, se sculă cleios pe coapsă și-și continuă drumul pe dibuite. Nu mai fusese de multă vreme în partea asta de sat și avea probleme în a se orienta prin bezna totală. Nu ploua pe moment, dar era tot aia. Satul acesta mai avea surprize pentru el, acum la doi ani după ce sosise aici. Terenul de sub picioare părea că se mișcă imprevizibil și îi făcea tot felul de feste. Noroiul clefăia sub tălpi și pantalonii se întăreau pe el. Nu mai avea rost să încerce să se ferească. Nu mai era nimic de salvat, era murdar din cap până-n picioare. Mai

Cărți primite la redacție

• Nicolae Mocanu, *Amiază țirzie (poeme din alt mileniu)*, Cluj-Napoca: Scriptor, 2009.

• Nicolae Mocanu, *Alarhos și alte poeme*, antologie, prefață și ecouri critice de Mircea Muthu, Cluj-Napoca: Dacia, 2009.

• Monica Patriche, *Memoria fluvio-lui: Scrisori către o prietenă*, Timișoara: Brumar, 2009.

• Mircea Braga, Gabriela Chiciudean și Alin Mihai Gherman, coord., *Ideologia Junimii*, București: Ed. Academiei Române, 2009.

căzu de câteva ori, alunecă pe turul pantalonilor care se îngreuiară ca o armură. Măcar dacă ar fi lătrat câinii – și după lătrăturile acestora s-ar fi putut orienta întrucâtva. Dar câinii tăceau, așa cum tac ei nu se știe de ce în unele nopți. Rămase nemișcat și trase atent cu urechea. Avu pentru o clipă impresia că restul satului dispăruse. Nu avea încotro, trebuia s-o ia acum spre centru, altfel risca să se rătăcească. Felinarul din fața prăvăliei era deja ca un far. Coroana unui pom, acoperișul negru și înfioat al unei case acoperite cu șindriță sau piramida umedă a unei șire de paie se interpuneau uneori între el și sămburele acela de lumină, și atunci trebuia să-și corecteze direcția, afundându-se primejdios în noroi. Lumina aceea, deși unică, era derutantă. Când ajunse la câteva zeci de pași, paznicul tuși, de parcă l-ar fi avertizat că nu se poate trece pe lângă el fără să schimbi câteva cuvinte. Așa ca să știe cine ești și ce cauți la ora aceea tocmai pe ulița principală.

– Bună seara.

– Ar fi bună dacă n-ar ploua, răspunse paznicul, cu acea vorbă de duh pe care o folosea invariabil și pe care-și închipuia c-o inventase el. De exemplu, acuma nu ploua. Oare îl recunoscuse deja sau încă nu? Se zicea că i-ar cunoaște pe toți după silueta

sau după mers. Prin noroi însă mergem toți la fel – pleosc, pleosc. Îl văzu cum înaintază de sub coroana uriașă a nucului, care făcea corp comun cu umbra ei și din care probabil ploaia se scurgea cu zgârcenie ca dintr-un burete îmbibat. Avea tehnica lui, oprindu-se în așa fel încât celălalt era obligat să pășească în lumină.

– A, dom' profesor. Măi, măi. Nu e sănătos să umble omul creanga prin sat pe-o astfel de vreme, pe un astfel de întuneric. Și unde să fi fost dom' profesor? îl chestionă bătrânul cu vocea lui tabagică, vibrantă, de altfel totalmente lipsită de orice fel de curiozitate. Asta îl scoase din sărite pe celălalt. Adică nu prezenta niciun fel de interes, indiferent de unde ar fi venit. Era un nimeni pentruăștia, un locuitor adiacent. Și paznicul se arătă interesat nu atât din politețe, ci mai degrabă ca să găsească sămânța de vorbă. Se plictisea. Noaptea abia începuse, era prea frig să picotească în voie, ori căciula aceea ridicolă i s-o fi părut prea grea. Te ducea mintea la acoperișul mișos al casei sale.

– De la cabană, îi răspunde Pompiliu într-o doară, provocându-l. Ar putea măcar din curtoazie pune mai multă curiozitate în ton, dacă tot îți adresează o întrebare.

Se lăsă tăcere, dar paznicul mai făcu câțiva pași așa încât să-l poată privi cu luare aminte.

– Și ce-ai făcut acolo?

– M-am distrat.

Probabil celălalt era uimit, dar nu se putea ști. Băta lungă, ciobănească, lăsa o umbră care se pierdea undeva în umbra mai mare care înconjura din toate părțile locul în care se aflau.

– Ehe, să-ți fie de bine! mormăi bătrânul amuzat de-a binelea. Ești de-al nostru, te-ai dat pe brazdă, profesore! He, he!

Schimbarea de ton și nota aproape obraznică erau evidente. După ce-i trecu surpriza, Pompiliu simți că se făcuse roșu de furie, dar celălalt nu avea cum să vadă un asemenea amănunt. Omul acesta nu-i în toate mințile. Nu degeaba se zvonește despre el că vorbește uneori cu bufnițele. Se întoarse brusc și o luă spre casă urmărit de niște comentarii pe care bătrânul le făcea ca pentru sine, și dacă nu oricum Pompiliu nu le mai băgă în seamă. Doar că atunci când peste câteva zile se întâlni cu el în sat, pe lângă faptul că paznicul era o prezență diurnă rară, avu alt prilej de mirare: politețea lui era de data aceasta ireproșabilă, aproape excesivă, de parcă între Pompiliu de zi și cel de noapte ar fi fost cine știe ce diferență numai de el știută.

Avangarda rusă

Trenul canin

Nikolai Aseev

(1889-1963)

1

Frig,
ger,
frig,
ger,
frig,
frig,
frig!
Ziua –
groază,
ziua –
groază,
ziua,
ziua,
piua!

Se-aude daireaua șamanului
sau al vântului neogoit plâns peste gheață?
Oricum, el cheamă, ademeneste
în nesfârșita albeață.

A r r o e!

A r r o e!

A r r r r o e!

În urechi se-nfuge chițcăit de vulpe,
ochilor li se-ntunecă de la albastre scânteii,
îndărjită e a atelajului cercetare –
zboară, zboară trenul tras de câini!

A r r o e!

A r r o e!

A r r r r o e!

A r r r r o e!

2

În pantă – nartele-s mai sprintene...

Doar obișnuitul pocnet de bici.

Al acestor locuri, al tundrei sur urlător –
lupul în lacrimoase tânguiri.

Și printre straturi scârțâitoare,
unde pupilele-s constrânse de soare,

el – unicul condrumet,

el – chinuitoarea nopților agonie.

Și de-a-ntregul mai e dânsul

bubuitoarea melodie

a neostoitei disperări,

și peste dânsii

ard zilele,

secularele tăceri!

„Pe lume eu sunt unul cel ce urlă

precum coarda întinsă-a străvechiului arc!“

„Și eu unul, prinzătorul tău și neprieten,

la fel sufăr de arzătoare tângă

și-o duc în neagră mizerie

printre aceste mușonii ale adâncurilor!“

Frig,

frig,

ger.

Frig,

frig,

frig!

Ziua –

groază,

ziua –

groază,

ziua,

ziua,

piua!

3

Și aici, printre țipetele orașului,
eu tremur cu-nfrigurarea ta, lupule,

și se vede turmentata mutră

peste întinsuri de Nipruri și Volgi.

Înțepenește pământul dinspre margini,

acoperindu-se cu sloiuri polare,

și iarba amuțește crudă

sub respirația-ți cărunță,

ierni amenințând cu sânge rece

își țuguie buzele-n viforniță...

Cum le-am ocoli – să gonim pe-alături

de milenarele năvoade de gheață?

Noi am înțepenit

lângă fața iernilor.

Crâncenă-i sala

căptușită cu promoroacă –

țărășul focilor.

Înghetat –

mângâi roza,

dezarmat –

mângâi freamăt de petale,

înfermecat:

„Na, ține, hoț de cârlionți!“

Încătușat, prins în inele

lângă tâmple-i el.

Acest cântecel – umbra Nordului,

strigoi ce moare-n amurg,

dar care jinduește primăvara –

să suprimen firea ei

vârcolacii muți ai iernii.

Și privind aurora boreală,

moarta respirație-a luminii,

eu iarăși sunt fericit

într-un refren găgâit

să duc la capăt ceea ce încă

nu a fost cântat și povestit.

4

De la albastrele scânteii ochii orbesc,

în urechi – șuierul tălpilor de narte,

îndărătnică-i cercetarea atelajelor –

zboară trenul tras de nordici dulăi!

Du-mă, primăvară, pe mine, du-mă

într-acolo unde rebegesc nivhii*,

unde în iarnă poate intra doar cel

înveșmântat în blănuri întoarse pe dos,

unde gheața trosnește asurzitor,

unde nu ești nici tu, nici eu,

unde întregul trecut a devenit

al cristalului vis înluminat!

(1922)

*Nihvi – populație din Extremul Nord oriental al Rusiei. (N. trad.)

Traducere și antologie de

Leo P. Ionescu

În timp ce adorm...

Ovidiu Pecican

PRIINȚUL ORLOV pufăie din pipă, iar rotoarele de fum par să continue vârtejurile care îi încheie mustața albă, asortată cu bucele perucii pudrate. I se adresează aghiotantului său personal, porucikul Afanasi Antonovici Sobolenski, fiul natural al prințului Karughin, direct în franceză, tacticos:

– *Mon cher prince, il me semble qu'on aura besoin de renforcements dans le secteur occupé par le général Malaikin.*

– *Tout à fait, mon commandant!*, cade de acord tânărul, care ascultă în poziție de drepti ce îi spune șeful său militar direct, cocoțat în șa.

Orlov își plimbă calm privirile pe câmpul de bătaie. Căderea unei ghiulele la doi pași distanță îi ridică bidiviul negru în două picioare, scoțând un nechezat sonor. Însă Excelența Sa îl liniștește, împungându-l până la sânge în coaste cu pintenii lui de aur.

Nisipul i-a împroșcat aghiotantului eghileții și fireturile aurii, dar el se rezumă să clipească scurt și repetat.

– *Eh bien, qu'est-ce que vous attendez de plus? Allez-y!* – îl îndeamnă cu totul neechivoc comandantul ostașilor din regimentele cu uniforme albe, gata să moară pentru patrie, dinastie și marea țarină a tuturor rușilor.

Sobolenski salută după toate regulile, cu mâna la tricorn, și pornește în grabă, alergând cu pași mici, în josul colinei, către grupul comandanților de grupuri de armată și către cei de regimente, care așteaptă să intre în bătălie, privind de-a-n-călare prin binocluri ce se petrece câteva sute de metri mai departe.

– Domnilor! – salută el regulamentar pe primii întâlniți. Înălțimea Sa socotește că e nevoie de întărituri în sectorul ocupat de generalul Malaikin.

– Așa s-ar zice, mormăie unul, păstrând deocamdată binoclul la ochi.

– Într-adevăr –, încuviințează și al doilea, un bărbos burtos din dreapta celui dintâi.

– Cui îi face Excelența Sa cinstea de a-l trimite să șarjeze? – vrea să știe un colonel de husari temperamental, a cărui voce tună la concurență cu tunurile.

– Înălțimea Sa nu a precizat, lăsând pe seama domniilor voastre această decizie – lămuri Sobolenski, ducându-și mâna la gură într-un gest de curtean.

– Atunci, să decidem noi – spune generalul von Steinoff, cel mai mare în grad dintre cei de față. Alexei Mihailovici...

Cel strigat, un general mai tânăr al cărui cal stă foarte aproape de al celui dintâi, însă cu jumătate de metru mai în spate, își îmboldește armăsarul și pătrunde în cercul înalților ofițeri ai statului-major imperial. Scoțându-și apoi mânușa imaculată de pe mâna dreaptă, începe să numere, trecând grăbit de la unul la altul:

– Ala-bala portocala, ieși Gheorghiiță la portiță, că te-așteaptă o fetiță, și cu ochii verzi de drac. Măi fetiță, garofiță, ce ai tu în cea căniță? Să fie vreun vinișor, cum îi place la fecior?

– Alexei Mihailovici... – intervine din nou generalul.

– Da, Înălțimea Voastră?! – se întrerupe îndată, plin de deferență, ofițerul cu sprâncenele roșcovane.

– Scurteaz-o!

– Am înțeles, *mon commandant!*

– Merg eu! – se repede, profitând de neatenția celorlalți, colonelul Marinkov, contele de Holovenskaia.

– Prea bine, deci! – îl concediază von Steinoff, revenind la muțenia dinainte.

Cel trimis să sprijine trupele din sectorul lui Malaikin se repede în galop la trupele lui pitite printre mesteceni numai cincizeci de metri mai încolo. Străjerul l-a și văzut și a transmis informația că șeful lor vine înspre trupe, așa încât căpitanul și locotenenții, sergenții și stegarii, toboșarii și lăncierii și-au și luat locul în formație, într-un zăngănit metalic de toată frumusețea.

– La atac! – țipă Marinkov, smulgând un drapel frumos colorat și cu ciucuri lungi de mătase și eșarfe azurii cu înscrisuri de aur de la stegarul cel mai apropiat.

Începe astfel o cavalcadă ne bună, întreruptă două minute mai târziu de uralele celorlalți ostași în uniforme albe, deja mănjiți cu sudoare, sânge și funingine pe fețe și uniforme, cu perucile căzute sau carne... Dar tot atunci încep și primele focuri de armă să le secere rândurile. Se trage de aproape și poți vedea câte un surtuc roșu ochind în timp ce mârșie de sub propria perucă:

– *Bloody Russian bastard!*

Ori:

– *Son of a bitch!*

Ori:

– *No mercy for the comrades!*

Mereu în fruntea oamenilor săi, Marinkov a și intrat însă în zona unde se duc cele mai sângeroase lupte. Oamenii se trântesc de pe cai în lupte corp la corp, în țărână, scoțându-și dinții cu baionetele, orbându-se în ochi cu oglinjoare scoase de prin buzunarele interioare de la piept, scuturându-și colbul de pe surtucuri unii în capetele celorlalți. E plin de morți, de ațipiți și de somnambuli al căror sforăit nu se aude din cauza rafalelor de pușcă și a căror sudoare a fost înghițită de mirosul persistent de salpetru, urină, parfum ieftin și friptură.

Ca printr-un miracol, împărțind în dreapta și în stânga lovitură de spadă după lovitură, Marinkov și doi dintre locotenenți au trecut de zidul uman al celor mai fioroase confruntări, iar acum se regăsesc pe neașteptate într-un perimetru destul de îngust, bine protejat din toate părțile de spinările celor care luptă, albi și roșii, roșii și albi, de fumul și de flăcările ce încing aerul, făcându-l aproape irespirabil, de mișcarea dinamică și neconținută.

– Ce naiba se petrece aici? – dă Marinkov să întrebe, când deodată distinge, așezată în iarbă, în mijlocul careului astfel format, patru inși, dintre care unul se întoarce și îi face semn.

– Săât!

Este soldatul Bubulov din regimentul de ulani al generalului Malaikin, iar acesta șade îndărătul lui, cu mâinile la spate, încruciate peste biciușcă, așteptând.

– Înălțime, ce se întâmplă aici? – întreabă, descălecând, nou-venitul, iar tovarășii lui îi urmează exemplul.

– Cum ce, nu se vede?! – mârșie cu voce de bariton comandantul ulanilor imperiali. Pe cinstea mea și cu ocrotirea Sfântei Icoane a Fecioarei din Novgorod, ne batem cu inamicul.

Într-adevăr, în fața lui Bubulov, peste covorul cu motive caucaziene sau anatolienne, sau poate etrusce ori din East England, stau, în jurul unei table acoperite cu bile colorate, câte un american, un turc și un roman. Iar în spatele lor, asistând pasiv la confruntare și arbitrând-o, totodată, câte un înalt ofițer din armatele stacojii, verde și albastră mestecă tutun, bea dintr-un clondiraș o licoare necunoscută și își face manichiura cu un cuțit ce taie ca briciul.

Pe tablă piesele nu arată cine știe cât de bine. Par să domine, deocamdată, cele albastre. O situație intolerabilă.

– Mergeți cu ceilalți și țineți de șase! – le ordonă Malaikin. – Pentru nimic în lume istoria nu trebuie să afle cum s-a câștigat ori s-a pierdut bătălia asta.

În timp ce se îndepărtează zelos, ținându-și calul de dârlogi, în direcția indicată, îl mai aude pe marele prinț al ulanilor imperiali mormăind:

– Ne batem precum chiorii pentru acest candelabru nenorocit din mijlocul camerei, maică Rusie!

– Și cine e vinovat de războiul ăsta absurd?

– Puștiul ăla din patul de dedesubt, care nu mai adoarme odată, și cu maică-sa. Ar merita o lecție cum scrie la carte...

– N-ai cum să i-o dai, Excelență! Dacă n-ar fi el, noi nici n-am exista...

– Hm! Asta cam așa e.

– Lasă că nu rămâne el nepedepsit. Are cine-l învăța minte...

Cărți primite la redacție

• Ștefan Melancu, *Elegiile toamnei*, Cluj-Napoca: Dacia, 2009.

A P O S T R O F

DI ALEXANDRU MATEI, *retraducător* (al unui text românesc) al lui CIORAN din franceză în română

DOMNUL ALEXANDRU Matei s-a entuziasmat de ultimele apariții Cioran de la Paris. Noi nu putem decât să-l aprobăm: bine a făcut. S-a oprit, din producția 2009 a Editurii L'Herne, taman la volumul *Transfiguration de la Roumanie* (tradus splendid din română în franceză de Alain Paruit), ca să-l comentează în felul lui: dl Matei nu scrie o prezentare de carte, asta ar fi prea puțin pentru distinsul cioranolog, ci un eseu, pe care îl publică în *Observator cultural*, nr. 245, 3-9 dec. 2009.

În primul și-n primul rând, dl Matei este un om harnic: în loc să caute cartea lui Cioran, *Schimbarea la față a României*, fie ediția princeps, din 1936, fie ediția a doua, din 1941, ambele integrale și necenzurate, sau măcar ediția scoasă de dl Gabriel Stănescu la Criterion Publishing în 2002 (căci integrală și ea), dl Matei, filolog absolut, se apucă să *retraducă* fragmente din *Schimbarea la față a României* din franceza lui Paruit în româna sa. Iată:

Cioran *retradus* de dl Matei: „Naivitatea istorică are drept premisă comunitatea. Nu se vorbește despre socialism decât acolo unde ea nu mai există. Iar chestiunea socialistă a apărut datorită extincției etosului comunitar. [...] Astăzi, omul caută în dictatură sau în socialism o simplificare, o formulă unică, un principiu ireductibil. Pluralismul, sub orice formă s-ar manifesta, nu este o soluție pentru muritori“.

Cioran pre limba lui: „Naivitatea istorică are ca presupuziție comunitatea. Despre socialism nu se vorbește decât unde ea nu mai există. Dispariția statului în societate, care este o idee centrală a socialismului, n-a putut apare decât în diferențierile rezultate dintr-o devenire complexă. Risipirea etosului comunitar a pus problema socialistă. [...] În dictatură sau socialism, el [omul modern] caută o simplificare și o formulă, o reducere la un principiu. Pluralismul, în orice formă, nu mai este o soluție pentru muritori“.

Încă un exemplu, din mai multele cu puțință:

Cioran *retradus* de dl Matei: „De ce anumiți naționaliști români, și din păcate nu doar ei, cred că înflorirea națiunii este compatibilă cu inegalități strigătoare la cer? Naționalismul a devenit astfel o oală în care fierbe mizeria“.

Cioran pre limba lui: „De ce vor crede unii din naționaliștii noștri și din păcate ai globului, că înflorirea națiunii este compatibilă cu inegalități sfșișietoare? Naționalismul a devenit un cuptor în care dospește mizeria“.

Nu neg, româna dlui Matei o fi, poate, mai... avansată decât aceea a rășinăreanului. Dar, orișicât: în țara lui Cioran, ne sînt servite fragmente din *Schimbarea la față a României* nu din româna lui Cioran însuși (din orice ediție integrală poftea eseistul: 1936, 1941, 2002), ci prin *retraducerea* unui original românesc din franceză. De-asta spuneam că dl Matei e harnic: pînă la Cioran, îi place calea cea mai lungă.

CA URMARE a hotărârii Comitetului Director din data de 30 noiembrie 2009, Uniunea Scriitorilor din România comunică:

1) Fiecare filială a USR este rugată să trimită Uniunii o situație a manifestărilor culturale/proiectelor culturale care vor avea loc în cursul anului 2010 în zona de acțiune a filialei (*toate* manifestările/proiectele, nu numai cele organizate strict de filială).

2) Începând cu primul semestru al anului 2010, proiectele pentru concursul de finanțări nu se vor mai adresa direct Uniunii, ci vor fi depuse la filiale. Proiectele de finanțări pe semestrul I al anului 2010 vor fi depuse pînă la data de 30 decembrie 2009. Comitetele de conducere ale filialelor vor face o preselecție și vor trimite la secretariatul USR proiectele alese (data-limită: 20 ianuarie 2010). Acestea vor fi luate în discuție de Comitetul Director, care se va întruni în data de 27 ianuarie 2010.

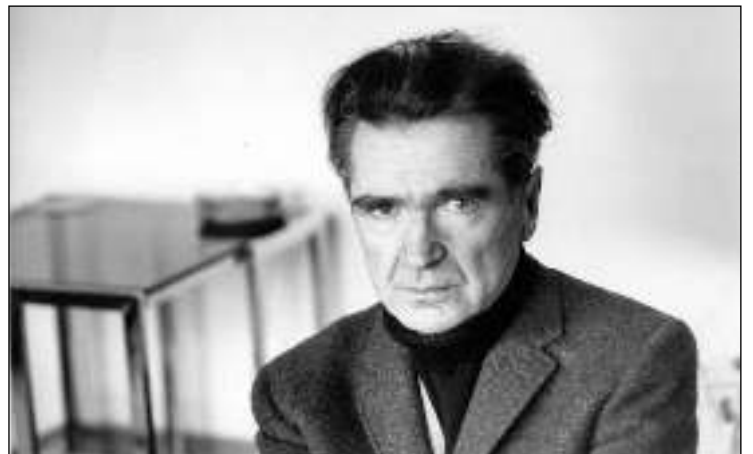
3) Comitetul de conducere al fiecărei filiale va propune un proiect cultural reprezentativ pentru respectiva filială, proiect care urmează să fie sprijinit financiar cu prioritate de USR. ■

Eseistul nu se oprește însă aici. Ci, după ce a pus la punct problema filologică și a îmbunătățit româneasca lui Cioran, cu expresivitatea ei cu tot, trece la fondul problemei: la filiația ideilor politice ale lui Cioran. Dumnealui explică autoritar că volumul Cioran de la l'Herne este el prefațat de Marta Petreu, dar „parțial“. Așa că, iute, face el însuși interpretarea neparțială, totală: explică publicului român 1. că Cioran a fost de stînga, mai exact, marxist, și 2. că ideile din *Schimbarea la față a României* l-au anunțat pe Ceaușescu.

Să fie dl Matei sănătos și harnic pe mai departe și să ne explice și-n viitor tot ce-i va trece prin minte. Dar să fie *mintea lui*. Pentru că, acum, interpretările lui, pe care le-am numerotat cu 1 și 2, sînt luate amîndouă din cartea Martei Petreu, *Un trecut deocheat sau Schimbarea la față a României* (1999). Autoarea a arătat atunci, în 1999, că: a) *Schimbarea la față a României* este, în soluțiile sale, o combinație de extremisme, adică de idei ale extremei drepte și ale extremei stîngi, ale nazismului și ale comunismului, și-a stabilit chiar niște filiații marxiste; și că: b) Emil Cioran a fost profetul lui Ceaușescu. A vorbit deci și despre stîngismul marxist al lui Cioran, și despre protoceaușismul lui. De ce o mai pune dl Matei la punct acum? Pentru că așa e moda în capitală? Sau ca să îi poată împromuta nestingherit interpretările și descoperirile? Sau, precum croitorașul cel viteaz, pentru două dintr-o lovitură?

Ne întrebăm: Este dl Matei un cioranolog ignorant? Sau este un cioranolog cunoscător? Dacă este ignorant, de ce este așa de obraznic și de ce crede că interpretarea lui Cioran începe cu el? Dacă este cunoscător, de ce nu citează?

Cum spuneam, îi dorim dlui Matei să fie sănătos și harnic și pe mai departe. Pentru că există *Pe culmile disperării* în japoneză, așteptăm cu răbdare ca dumnealui să-și încerce puterile și pe această carte, pe care s-o *retraducă* glorios din japoneză în română. (NEGO) ■

• Cioran. Foto: Sophie Bassouls

VALERIU SÂRBU

UNIUNEA SCRITORILOR din România anunță cu durere încetarea din viață a dramaturgului, poetului și eseistului VALERIU SÂRBU. S-a născut la 18 septembrie 1931 la Bujoreni, județul Vâlcea. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității București. A lucrat ca reporter și redactor la mai multe reviste și ca profesor la Liceul „Nicolae Iorga” din Vălenii de Munte. A debutat cu versuri în anul 1966, editorial în anul 1969, cu volumul *Poeme banale*. Prima piesă radiofonică, domeniu în care a excelat, a fost transmisă la Radio România

în anul 1968 (*Balerina portocalie*). Au urmat numeroase piese, în special pentru radio, dramaturgul primind premii pentru aceste realizări în România și în străinătate. Prin încetarea din viață a lui Valeriu Sârbu, literatura noastră dramatică suferă o considerabilă pierdere.

ELENA ZARESCU

UNIUNEA SCRITORILOR din România și Asociația Scriitorilor București anunță cu durere trecerea în neființă a scriitoarei ELENA ZARESCU. S-a născut la 5 noiem-

brie 1933 în județul Vâlcea. Absolventă a Universității București, Facultatea de Pedagogie, Elena Zarescu a activat ca profesoară de limba și literatura română. Ca poetă, a debutat în 1966 în revista *Lucceafărul* și editorial cu placheta *Nordice*, în 1971. A publicat numeroase volume de versuri și mai multe antologii din lirica proprie. Prin dispariția poetei Elena Zarescu, breasla literară înregistrează cu tristețe despărțirea de o scriitoare sensibilă și de o bună colegă.

Revista Revistelor

- *Steaua* de toamnă, adică numărul 10-11/2009, sărbătorește centenarul lui Ionescu. Scriu despre scriitorul româno-francez Ruxandra Cesereanu (care trece în revistă câteva dintre interpretările teatrului lui Ionescu), Ștefana Pop-Curșeu (care se ocupă de atitudinea lui Cioran și Ionescu față de propriul lor trecut românesc), Laura Pavel (despre „ficțiunea vie” a textului ionescian, într-o insolită interpretare a cartezianismului), Marius Conkan (care îl pune pe Ionescu în relație cu Beckett). De citit povestea vacanței ideale: *Jurnal halian*, de Ruxandra Cesereanu.

- *Freed speech* se intitulează ultimul număr al revistei *Modern poetry in translation* (12, 2009), editat de David și Helen Constantine la The Queen's College, Oxford. Revista-carte publică, uneori bilingv, alteori numai pe englezește, poeți vechi și noi din toate părțile lumii. Așa că i-am citit pe Yannis Ritsos, Ernst Stadler, Annemarie Austin, Sappho, Louis Aragon și pe alții în engleză. Apoi, paginile – multe – cu *Poems from Romania*, traduse și prezentate de Adam Sorkin: Mircea Cărtărescu, Ioan Flora, Marta Petreu, Dan Sociu, Petre Stoica, Floarea Țuțuianu.

- *Nord literar*, revista editată la Baia Mare de către Consiliul Județean, se deschide cu lectura critică pe care Gheorghe Glodeanu o face *Jurnalului* lui Virgil Ierunca. Două pagini cu Ioan Es. Pop, intervievat de Gheorghe Pârja, ne sugerează ce este poezia. Bine făcută în întregul ei, revista se citește cu plăcere.

- *Orizontul* pe noiembrie îl sărbătorește – de, provincia... – pe Nicolae Manolescu. Un foarte bun interviu cu sărbătoritul este realizat de Mircea Mihăieș, care, știind ce și cum să-l întrebe, l-a făcut pe Manolescu să nu fie prea zgârcit în răspunsuri. E o plăcere să-l vezi pe Manolescu, un raționalist cum-pătat, recunoscând, calm și cu o ironie conștientă, rolul intuiției și al hazardului, de pildă. Citiți!

- Vacanțele sînt și ele bune la ceva: la citit presa pe care n-am apucat s-o citesc la apa-

riție. În numărul 242 al *Observatorului cultural*, din 12-18 noiembrie 2009, un excelent eseu al Roxanei Sorescu despre „anii de ucenicie” ai lui Fundoianu și un foarte frumos interviu cu Laura Albulescu, de la Editura Art, care și cunoaște, și iubește literatura.

- În *Familia*, nr. 10, o substanțială antologie de poezie românească, recolta prestigioaselor Zile ale Revistei Familia, ediția 2009. Am citit poeme de Vasile Dan, Andrei Bodi, Romulus Bucur, George Vulturescu, Gheorghe Mocuța, Ștefan Jurcă, Dan Mircea Cipariu, Ion Zubașcu, apoi am sărit la splendida proză a lui Alexandru Vlad, *Sibila*. Pe aceasta din urmă o auzisem citită la Cluj, nu demult, și-am recitit-o cu ochi răi, să văd dacă este sau nu o capodoperă, cum mi se păruse. Este, am conchis, și, mulțumit, am trecut la un comentariu critic al lui Vasile Dan despre Aurel Pantea... Ceva mai încolo, Traian Ștef scrie și (re)scrie (despre) *Țiganiada* – el știe că vine o sărbătoare și se pregătește s-o întâmpine așa cum se cuvine... În întregul ei, revista *Familia*, atent făcută, îngrijită, este una dintre cele mai bune publicații ale perioadei.

- *Euressis*, număr tematic B. Fundoianu (3-4, 2008). Încă una din reușitele semnificative ale acestei reviste este numărul de față, dedicat lui Fundoianu/Fondane. Numărul este internațional, adunînd textele următorilor: Mircea Martin, Magda Cârneci, Remus Zăstroiu, Radu I. Petrescu, Roxana Sorescu, Giselle Vanhese, Ion Pop, Monique Jutrin, Claire Gruson, Ecaterina Grün, Mioara Todossin, Eric de Lussy, Michael Finkenthal, Ricardo L. Nirenberg, Dorin Ștefănescu, Bruce Baugh, Michel Carassou, Eric Freedman, Țicu Goldstein, Nicolas Monseu, Olivier Salazar-Ferrer, Simona Brânzaru, Michaela Ghiță, Carmen Oszi. Extraordinară secțiunea de inedite, și anume corespondența lui Fondane cu Boris de Schloezer, prefațată de Olivier Salazar-Ferrer, între scrisori – al căror șir a fost întrerupt de arestarea și deportarea scriitorului la Auschwitz – una, cunoscută deja din alte surse, datată 7 mai 1946, a lui Cioran, către văduva poetului, Geneviève Fondane. Un număr foarte bun, la înălțimea la care redacția ne-a obișnuit, de altfel.

- În atenția dnei Buzea și a altora de la *România literară*. O persoană din lumea presei literare se laudă în scris, într-o revistă, că recepționează în căsuța ei poștală o parte din corespondența dnei Buzea și a *României*

literare. Respectiva persoană nu cunoaște în general bunele maniere. Respectiva persoană nu cunoaște nici bunele maniere ale Cetățeanului turmentat, care, dacă intra din întâmplare în posesia unei corespondențe ce nu-i era adresată, nu-și permitea s-o deschidă, ci se străduia (conform legii) s-o înapoieze destinatarului. Respectiva persoană nu cunoaște nici legea de azi, care – exact ca pe vremea lui Caragiale – protejează secretul oricărui fel de corespondență, chiar și al corespondenței răcitate, deschise din greșeală, citite din greșeală etc. Conform *Codului penal* în vigoare în România, art. 224 prevede că asemenea fapte reprezintă delictul de „violare a secretului corespondenței”, care, vai, se pedepsește după cum urmează: „(1) Deschiderea, sustragerea, distrugerea sau reținerea, fără drept, a unei corespondențe adresate altuia precum și divulgarea fără drept a conținutului unei asemenea corespondențe, chiar atunci când aceasta a fost trimisă deschisă ori a fost deschisă din greșeală, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă”.

Cum persoana care interceptează fraudulos o parte din corespondența *României literare* o deschide, o citește și apoi... vorbește, lăudîndu-se public cu faptele sale, le sugerăm celor de la *România literară* să își mute cutiile poștale sau să le închidă mai bine. Noi, cei de la *Apostrof*, deși sîntem și noi parte păgubită (persoana respectivă interceptează și corespondența expedită de noi pentru *România literară*), avem, din motive umanitare, rețineri să intervenim.

- În numărul pe decembrie al revistei *Tomis*, centenar Ionescu. Bun, ne-am spus, și ne-am apucat de citit textul dnei Lucia Dărămuș despre marele scriitor. Bine am făcut, căci e plin de inedite informații literare. De pildă, scrie dna Dărămuș: „În 1922, [Eugen Ionescu] se mută la București, unde trăiește alături de tatăl lui și soția acestuia. Urmează anii adolescenței cu liceul la «Sfîntul Sava», avîndu-l coleg pe Tristan Tzara”. Fantastic! Eugen Ionescu și Tzara și-au tocit coatele – în optica noii specialiste în ionescologie – la același liceu. Bine că nu ne spune și că s-ar fi jucat împreună cu nasturi. Sau că Tzara a rămas repetent 13 ani la rînd, anume ca să fie coleg de liceu cu junele Ionescu. Căci atîta e diferența dintre ei, 13 ani...

Al. O.

Poeme de ALEXANDRU BOARIU

Pentru început...

O viață de-un ridicol absolut
gândesc în cor
vecinul îmi spune să râd, uitându-se peste umăr (să-i pese)
eu nu găsesc nimic amuzant... uite-o afirmație ipocrită
absolut totul e de râs (până și plânsul mamelor pierdute?)
prefer să nu mai simt, dar n-aș putea trăi.

Deocamdată aleg viața, ridicolul absolut.

Al doilea semn

Al doilea semn
de carte
ne ține(m) declarativ de urât
până apar niște prieteni mai buni

de citit mai departe.

La poarta raiului, sub zid (ce e durerea?)

Pierdut sunt în mormanul de nimicuri
îmi amăgesc deriva și curajul în nesomn
zidesc orbiri din vise-n calea lor
și plâng pe malul vieții la răstimpuri.

Un scop mai nobil decât moartea de-aș găsi
la poarta raiului, sub zid, în întuneric
m-apasă doru-n locul crucii pământii
să scriu, să dau uitării chip angelic.

La poarta raiului, sub zid, nu știu să plâng.

Nu, mamă, timpul

Nu, mamă, timpul nu mi-l pierd,
mă lasă el pe mine;
nu-l joc la cărți, nu-l vând în târg
(dar ce păcat... rușine!)
nu-ncerc să mă ascund de el
(și nici de guler n-o să-l prind)
nu-l caut în mulțime
(și nici n-o să-l găsesc)

... nu, mamă, nu am ce să pierd
decât clipa de mâine.

Palmaresul de-o șchioapă

Palmaresul de-o șchioapă
de dincolo de noi... cât de subtil
visul ăsta prooccidental...
aproape ironic (hai, fie, subtil)
cu reclamă cu tot.

Mă doare încăpățânarea
mă chinui și eu să zâmbesc automat
și nu-mi iese. Stropesc o hârtie
ce va mai fi dar nu este
(cerneală-n van...)

Dreptul la propria rutină

Fiecare e unic; fiecare e banal în felul său.

(În mulțime)
sunt căpitan pe-un vas al nimănui, îmi beau tăria și-mi trece
tot răul de mare, de voi, de nevoi
și mă înec; apa era o cucerire și aerul esența unui foc
iar eu am dat de pământ; ... halal pământ.

Noi

Părerea de rău dispare aici
nu înțeleg de ce, doar că
(„remember me...”) ziare, o grămadă
uimită privind pereții pavați doar cuvinte.

Vino cu noi să înveți
arta răsfățului în locuri ascunse privirii
vino cu noi... doar vino, fii singur
în lumea noastră, nu a ta.

Poate așa te vei simți mai distrat (complexat,
dacă vrei) și-o să râzi de durere cu lacrimi;
poate așa.

Apoi (volumul doi) mai facem dragoste, curat
în ordinea iubirilor trecute
(trecătoare?... impas) vă las
să mă întrebați cine pe cine scrie
descrie acum, aici și de ce

(poate veți fi convinși că vă iubesc,
că-mi pasă).

Dați-mi o carte bună

una în care să nu regăsesc aceleași
clișee metaforizante, interjecții aluzive
episoade erotice în plan secund
dragostea pe toate gardurile...

dați-mi o carte de esență tare
una în care să plâng viii, consolarea
un avion de hârtie să-mi fie cuvintele, să-mi asalteze
atât de platul plan afectiv...

dați-mi o carte călăuză, un călău al rutinei
dați-mi un sfert de suflet – jumătatea
simțirilor mele...

Morții, mai mult ca perfectul

Morții, mai mult ca perfectul
îi dedic

vise împlinite, dorințe satisfăcute,
realizări profesionale absolute,
adânci bătrâneți și-un veșnic „La mulți ani!”

Să ne trăiești, capăt de drum!

Revista *Iosif Vulcan* din Australia

(Urmare din p. 7)

și calitatea articolelor și am apreciat atenția pe care o acordați continuității vieții spirituale a românilor din Australia”, iar Viorel Predoșanu, consilier economic la Consulatul General al României din Sydney, spunea că biblioteca și revista *Iosif Vulcan* reprezintă „reper ale vieții culturale românești din Australia”. De altfel, aceste eforturi ale lui Ioan Miclău, în special pentru crearea și îmbogățirea fondului de carte al Bibliotecii „Mihai Eminescu”, au fost apreciate de autoritățile românești, așa cum anticipa Lucian Boz: Ioan Miclău a primit, prin Decret prezidențial, semnat de președintele României, Emil Constantinescu, medalia comemorativă „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu” (Decret nr. 439, din 6 noiembrie 2000, privind conferirea medaliei comemorative „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu”, publicat în *Monitorul oficial*, nr. 643, din 11

noiembrie 2000), cu următoarea justificare: „Ioan Miclău, membru al Uniunii Scriitorilor din Australia, organizatorul Bibliotecii «Mihai Eminescu» din Cringila, Australia”.

Cred că revista aceasta trebuie apreciată mai mult prin intenții, decât prin realizări concrete. S-ar potrivi foarte bine aici cuvintele spuse de Eminescu, într-o scrisoare către Iacob Negruzzi, despre predecesorii săi, lăudați în poezia *Epigonii*: „Dacă în *Epigonii* veți vedea laude pentru poeți ca Bolliac, Mureșan ori Eliade, acelea nu sunt pentru meritul intern a lucrărilor lor, ci numai pentru că într-adevăr te mișcă acea naivitate sinceră, neconștientă, cu care lucrau ei”.

Într-o scrisoare către Lucian Boz, Ștefan Baciu face considerații dure la adresa presei românești din exil: „«Presă» exilului românesc, cu mult limitate excepții, nu se poate ceti. E o jale, dar așa este! Din Washington DC, «cineva» de la legația comunistă îmi trimite ziare, dar nici alea nu se pot ceti, și în afară de asta, apar pe-o hârtie care are un miros de nesuferit. Un fel de hârtie de prins gândaci!” (25 ianuarie 1971).

Din 2006, revista nu mai apare pe hârtie, ci este transferată în mediul virtual. Din păcate, în noua „locație” nu se mai poate vorbi de o revistă, ci de o înșiruire de articole, care nu mai respectă structura unei publicații periodice.

Așa cum îi scrie Lucian Boz într-o scrisoare din 8 octombrie 2001, prin Biblioteca „Mihai Eminescu” și prin revista *Iosif Vulcan*, Ioan Miclău reprezintă „un dinamic al culturii române în Australia”.

REFERINȚE: Florin Șipoș, Românul australian, în *Jurnal bihorean*, anul IX, nr. 2268, 6 iunie 2009, p. 6; Marin Oprea, în *Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca*, 10 dec. 2001; Ilie Rad, Lucian Boz, inedit, în *România literară*, anul XXI, nr. 38, 25 sept. 2009.

Revista APOSTROF se poate cumpăra în următoarele puncte de difuzare:

Librăriile HUMANITAS

- ALBA IULIA, Librăria Humanitas, Bd. 1 Decembrie 1918, bl. M8-M10.
- BUCUREȘTI, Librăria Humanitas Kretzulescu, Calea Victoriei, nr. 45.
- CLUJ-NAPOCA, Librăria Humanitas, str. Universității, nr. 4.
- GALAȚI, Librăria Humanitas, str. Domnească, nr. 45.
- IAȘI, Librăria Humanitas 1, Piața Unirii, nr. 6.
- ORADEA, Librăria Humanitas „Mircea Eliade”, Bd. Republicii, nr. 5.
- PIATRA-NEAMȚ, Librăria Humanitas, str. Ștefan cel Mare, nr. 15, Galeriile „Viorel Lascăr”.
- RÎMNICU-VÎLCEA, Librăria Humanitas, Calea lui Traian, nr. 147, bloc D2, parter.
- SIBIU, Librăria Humanitas, str. Nicolae Bălcescu, nr. 16.
- TIMIȘOARA, Librăria Humanitas „Emil Cioran”, str. Florimund Mercy, nr. 1.
- TIMIȘOARA, Librăria Humanitas „Joc Secund”, str. Lucian Blaga, nr. 2.

Rețeaua STANDARD PRESS DISTRIBUTION din Cluj

- str. Regele Ferdinand (lângă magazinul Central).
- Calea Moșilor (vizavi de Primărie).
- Piața Unirii, nr. 17 (lângă Diesel).
- Piața Unirii, nr. 1 (lângă Continental).
- str. Napoca, nr. 19.
- Piața Grigorescu (lângă magazinul Profi).
- Piața Mărăști (stația de autobuz).
- str. Fabricii, nr. 1.
- str. Memorandumului, nr. 12.
- str. Plopilor (lângă Hotelul „Babeș-Bolyai”).
- str. Republicii, nr. 109 (Sigma Shopping Center).

Librăria de Artă GAUDEAMUS

Cluj-Napoca, str. Iuliu Maniu, nr. 3.

Librăria MUZEULUI LITERATURII ROMÂNE
SC Orfeu Ed SRL, București, bd. Dacia, nr. 12.

Circulara Uniunii Scriitorilor din România

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Comitetul Director
al Uniunii Scriitorilor
5 iunie 2003

Către cititorii revistei *Apostrof*

Vă puteți abona la revista *Apostrof* direct la redacție. Pentru aceasta, vă rugăm să plătiți contravaloarea abonamentului, prin:

1. mandat poștal, pe adresa:
Toroczkay-Lukács Iosif
Fundăția Culturală Apostrof
Cluj-Napoca, CP 1095, OP 1 Cluj, cod poștal 400750.

2. virament bancar, pe adresa:
Fundăția Culturală Apostrof
Sediul: Cluj-Napoca, Str. I. C. Brătianu, nr. 22
Cod fiscal: 4868907
Cont bancar: RO68BRDE130SV07853701300 (lei)
Deschis la BRD-Groupe Société Générale, Sucursala Cluj.

Prețul abonamentului, pentru persoane fizice și biblioteci din România, este de:

- 15 lei pentru 3 luni,
- 30 lei pentru 6 luni,
- 60 lei pentru un an.

Prețul abonamentului include taxele poștale de expediere.

Prețul abonamentului pentru cititorii din străinătate este de:

- 12 euro sau 15 USD pentru 3 luni,
- 24 euro sau 30 USD pentru 6 luni,
- 48 euro sau 60 USD pentru un an.

Prețul abonamentului include taxele poștale de expediere par avion.

Datele necesare pentru viramentul acestui abonament:

Fundăția Culturală Apostrof
Sediul: Cluj-Napoca, Str. I. C. Brătianu, nr. 22
Cod fiscal: 4868907

Conturi bancare:
RO68BRDE130SV07853701300 (lei)
RO73BRDE130SV06534401300 (euro)
RO58BRDE130SV06674381300 (USD),
deschise la BRD-Groupe Société Générale, Sucursala Cluj, Bd. 21 Decembrie 1989, nr. 81-83,

SWIFT: BRDEROBU

Editura Biblioteca Apostrof vă oferă următoarele cărți:

Colecția „Filosofie contemporană”

- GABRIEL MARCEL, **A fi și a avea**
traducere de CIPRIAN MIHALI, 1997, 192 p. 3 lei

Colecția „Filosofie modernă”

- FRIEDRICH NIETZSCHE, **Antichristul**
traducere de VASILE MUSCĂ, 2003, 128 p. 10 lei

Colecția „Filosofie extrem-contemporană”

- JÜRGEN HABERMAS, JOSEPH RATZINGER, **Dialectica secularizării: Despre rațiune și religie**, traducere de DELIA MARGA, prefață de ANDREI MARGA, 2005, 120 p. 20 lei
- JOSEPH RATZINGER, **Europa în criza culturilor**, traducere de DELIA MARGA, prefață de ANDREI MARGA, 2008, 92 p. 15 lei

Colecția „Filosofie medievală”

- SF. ANSELM DIN CANTERBURY, **Monologion despre esența divinității**
traducere de ALEXANDER BAUMGARTEN, 1998, 162 p. 3,50 lei

Colecția „Filosofia religiei”

- HENRY CORBIN, **Paradoxul monoteismului**
traducere de JANINA IANOȘI, 1997, 216 p. 4 lei

Colecția „Filosofie românească”

- VASILE MUSCĂ, **Spusul și de nespusul**, 2003, 146 p. 10 lei
- N. STEINHARDT, **Cartea împărțirii**, ediție gândită și alcătuită de ION VARTIC, ed. a IV-a, 2004, 140 p. 8 lei
- D. D. ROȘCA, **Introducere la „Viața lui Isus”. Mitul utilului**
traducere de DUMITRU ȚEPENEAG, ediție și postfață de MARTA PETREU, 1999, 138 p. 3,50 lei
- BUCUR ȚINCU, **Apărarea civilizației**
ediție îngrijită și prefață de MARTA PETREU, 2000, 132 p. 5 lei
- LAURA PAMFIL, **Noica necunoscut**, 2007, 288 p. 8,75 lei

Colecția „Janus”

- OVIDIU PECICAN, **Trasee culturale Nord-Sud**, 2006, 228 p. 15 lei
- CĂLIN TEUȚIȘAN, **Textul în oglindă: Reflexii ale imaginarului eminescian**, 2006, 202 p. 15 lei
- PETRU POANTĂ, **Efectul „Echinoc” sau despre echilibru**, 2003, 176 p. 10 lei
- DORLI BLAGA, **Tatăl meu, Lucian Blaga**, 2004, 380 p. 20 lei
- GEORGE BANU, **Uitarea**, 2003, 80 p. 5 lei
- NORMAN MANEA, **Despre clovni**
eseuri, 1997, 230 p. 4 lei
- NORMAN MANEA, **Octombrie, ora opt**
proză, 1997, 186 p. 4 lei
- PHILIP ROTH, **Animal pe moarte**
roman, traducere de IRINA PETRAȘ, 2001, 132 p. 9,90 lei
- SANDA CORDOȘ, **Literatura între revoluție și reacțiune**, ediția a II-a, adăugită, 2002, 284 p. 15 lei
- LEV TOLSTOI, **Moartea lui Ivan Ilici**
traducere de JANINA IANOȘI, prefață de ION VARTIC, 2003, 96 p. 7,50 lei
- LUKÁCS JÓZSEF, **Povestea „orașului-comoară”: Scurtă istorie a Clujului și a monumentelor sale**, volum ilustrat cu fotografii de VÁRDAL LEVENTE, 2005, 146 p. 20 lei
- GEORGETA HORODINĂ, **Duminică seara**, 2006, 231 p. 20 lei
- ALEXANDRU VONA, **Să mai fiu o dată îndrăgostit**, carte gândită și alcătuită de MARTA PETREU, 2005, 188 p. 20 lei
- ȘTEFAN BORBÉLY, **Despre Thomas Mann și alte eseuri**, 2005, 172 p. 20 lei

- MARTA PETREU, **Conversații cu...**, vol. II, 2006, 132 p. 20 lei
- RUXANDRA CESEREANU, MARTA PETREU, CORIN BRAGA, VIRGIL MIHAIU, OVIDIU PECICAN, ION VARTIC, **Sadovaia 302 bis**, 2006, 204 p. 20 lei
- EUGEN PAVEL, **Între filologie și bibliofilie**, 2007, 170 p. 20 lei
- IRINA PETRAȘ, **Teoria literaturii: Dicționar-antologie**, 2002, 288 p. 20 lei
- ȘTEFAN BORBÉLY, **Proza fantastică a lui Mircea Eliade**, 2003, 224 p. 20 lei
- **Scritorul și trupul său**, carte gândită și alcătuită de MARTA PETREU, 2007, 264 p. 8,75 lei
- **Cele 10 porunci**, carte gândită și alcătuită de MARTA PETREU, 2007, 276 p. 8,75 lei
- NICOLAE BĂRNA, **Dumitru Țepeneag**, 2007, 304 p. 7 lei

Colecția „Scrinul negru”

- ZAHARIA BOILĂ, **Amintiri și considerații asupra mișcării legionare**
prefață de LIVIA TITIENI BOILĂ, ediție îngrijită de MARTA PETREU și ANA CORNEA, notă asupra ediției de MARTA PETREU, 2002, 160 p. 10 lei
- ZAHARIA BOILĂ, **Memorii**, 2003, 256 p. 12 lei
- **Procesul „tovarășului Camil”**, ediție îngrijită de ION VARTIC, prefață de MIRCEA ZACIU, 1998, 96 p. 2 lei
- I. D. SÎRBU, **Scrisori către bunul Dumnezeu**
ediție îngrijită de ION VARTIC, 1998, 244 p. 5 lei
- LUDOVICA REBREANU, **Adio pînă la a doua Venire: Epistolar matern**, ediție îngrijită, prefață și note de LIVIU MALIȚA, 1998, 288 p. 5 lei
- ARTHUR DAN, **Mituri căzute (Din jurnalul unui psihiatru): Aforisme**, prefețe de I. NEGOIȚESCU, ION VIANU, ALEXANDRU PALEOLOGU; ediție și notă asupra ediției de MARTA PETREU, 1999, 96 p. 3 lei
- DUMITRU ȚEPENEAG, **Destin cu popești. Șotroane** (în colaborare cu Editura Dacia), 2001, 144 p. 6,30 lei
- ALEXANDRU VONA, **Esmeralda**, fișă de dicționar de FLORIN MANOLESCU, desene de GABRIELA MELINESCU, 2003, 112 p. 7,50 lei
- KONSTANTINOS ARVANITIS, **Jurnal (1893-1899)**, traducere din neogreacă de CLAUDIU TURCITU, cuvînt-înainte de MARTA PETREU, epilog de NICOLAE MĂRGINEANU (în colaborare cu Editura Polirom) 2009, 83 p. + ilustrații

Colecția „Istoria filosofiei”

- CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU, **F. W. Nietzsche: Viața și filosofia sa**, 2003, 128 p. 10 lei

Colecția „Poeme”

- TRISTAN JANCO, **Memoriile Șoahului**, 2006, 84 p. 15 lei

Cărți în coeditare cu Ed. Polirom (le puteți comanda la www.polirom.ro):

- ION VARTIC, **Bulgakov și secretul lui Koroviev: Interpretare figurală la Maestrul și Margareta**, ed. a II-a, adăugită, 2006, 160 p. 17,95 lei
- MATEI CĂLINESCU, **Mateiu I. Caragiale: recitiri**, ed. a II-a, 2007, 168 p. 19,95 lei
- ION VIANU, **Blestem și Binecuvântare**, 2007, 182 p. 19,95 lei
- ION VIANU, **Investigații mateine**, 2008, 112 p. 19,50 lei
- MARTA PETREU, **Despre bolile filosofilor. Cioran**, 2008, 128 p. 19,90 lei

REDACȚIA:

MARTA PETREU
(redactor-șef)

LUKÁCS JÓZSEF
VIRGIL LEON
ANA SALOMIA CORNEA
IRINA PETRAȘ
Tehnoredactare:
FOGARASI EDITH

Vignetele revistei reprezintă variațiuni grafice de Mihai Barbu după desene de Franz Kafka.

ANA POP
(contabilitate)

EDITORI:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Culturală Apostrof

Revista apare cu sprijinul:

- Fondului Cultural Național
- Consiliului Local și al Primăriei Cluj-Napoca

ADRESA REDACȚIEI:

Cluj-Napoca
Str. I. C. Brătianu, nr. 22
cod 400079
Tel., fax: 0264/432.444
e-mail: apostrof@revista-apostrof.ro

Pentru corespondență:

Revista Apostrof, cp 1095, op 1,
Cluj-Napoca, 400750

• Revista APOSTROF figurează în Lista-catalog a publicațiilor interne, editată de RODIPET SA, la poziția 4251.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

ISSN 1220-3122

Revista este înregistrată la OSIM cu nr. 45630/22.05.1996.

Revista APOSTROF este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editorilor Literare (ARIEL), asociație cu statut juridic, recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor.

Tiparul:
Centrul de Presă Reformat

Unica responsabilitate a revistei *Apostrof* este de a găzdui opiniile, oricît de diverse, ale colaboratorilor noștri. Responsabilitatea pentru conținutul fiecărui text aparține, în exclusivitate, autorului.

Apostrof

Puteți comanda orice carte la adresa: Cluj-Napoca, 400079, Str. I. C. Brătianu, nr. 22, tel. 0264/432.444 sau prin www.revista-apostrof.ro